

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

3 - 9 mai 2000
(Anul XXXIII)

17

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Lucian Blaga -

corespondență inedită

(pag. 12-13, 14)

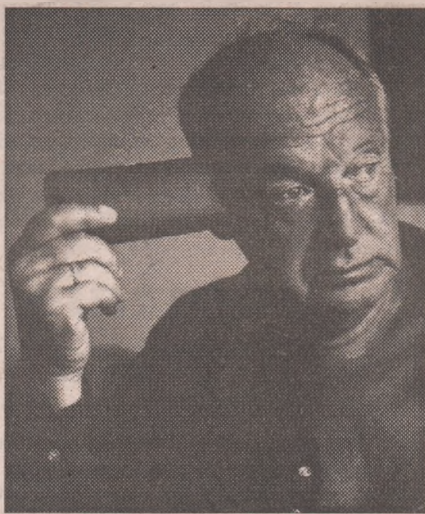
Un eseu de GABRIEL LIICEANU:

DANS CU O CARTE

(pag. 7)

Proză de VLADIMIR NABOKOV

(pag. 20-21)

Și va fi CANNES 2000

(pag. 17)

Un text din „epoca de aur”

(pag. 10-11)

New York

NEW YORKUL este un oraș care nu poate fi definit. N-are o *qualité maîtresse*. Este cel mai complicat dintre toate orașele pe care le-am văzut. Imensitatea lui contradictorie sfidează orice încercare de a-l prinde în capcana unei definiții. Ca să încep cu ceva, să spun că e, în același timp, elitist și popular, arogant și prietenos. În miezul Manhattanului, o lume bună, foarte șic, te înfîmînă din vitrinele cîtorva din cele mai scumpe magazine din lume. Zece străzi mai la sud, chiar pe Broadway, dai de un fel de tarabe cu de toate, ca un uriaș talcioc, unde, cînd plouă, diverși negustori îți oferă pe loc umbrele care costă trei dolari. Tot acolo, cu nouăzeci și nouă de cenți, poți lua un *lunch*.

Și cultural New Yorkul e un oraș de nedefinit. Librăriile sînt mai rare și mai greu de găsit decît oriunde. În chioșcurile de ziare, e mai lesne să-ți procuri suveniruri stupide decît un ghid ca lumea al orașului. Despre cărți, newyorkezul n-a mai auzit din anii de școală. Dar la Metropolitan Opera snobii plătesc biletul cu echivalentul unei lefi mijlocii din România umplînd superba sală și cele patru rînduri de balcoane și loji în fiecare seară, dar nu afit pentru *Pelléas și Mélisande* care e afit de conventional pusă în scenă încît cel mai profitabil lucru pe care-l pot face e să doarmă pe durata celor cinci acte, cît pentru cele două nesfîrșite pauze în care pot admira frescele lui Çhagall de la intrare, bînd șampanie sau mîncînd delicioase tarte cu fructe.

Un tip de newyorkez nu există. El poate fi, eventual, turistul european, japonez sau american din California ori din Texas. Numărul acestor vizitatori e de ordinul milioane și pe ei îi remarci înainte de toate, bîntuind pe Fifth Avenue, la Guggenheim sau oriunde li s-a spus că e ceva de admirat, într-o amestecătură de gusturi, care face să nu fie distinse trăsăturile de la Central Park de o colecție de tablouri Van Gogh sau de Empire State Building, cu suta lui de etaje. Există, în schimb, newyorkezi de cartier. În Brooklin sînt negri sau hispanici, mai jos, la Brighton Beach sînt ruși ca aceia din filmele lui Mișalkov. Curîos e că nu se amestecă unii cu alții, în pofida a ce se crede despre New York ca despre un Babilon. New Yorkul nu e un creuzet de rase și nații. Acestea stau separat, pe străzi, chiar, nu doar pe cartiere. Centrul, între străzile 30 și 50, aparține mai ales străinilor în trecere. Bronxul e al negrilor, ca și Harlemul, cu intruși cu piele roșie. În Queens sînt cel puțin patru sau cinci zone, ca și în Brooklin, unde nivelul veniturilor stabilește granițe destul de precise, împiedicînd în felul acesta amestecurile stridente. În sud-est, cartierul olandezilor, cu docuri devenite restaurante, pe East River, se învecinează cu Wall Streetul. Dar nu se combină. La umbra pădurii de zgîrie-nori ai principiilor bănci mondiale nu se vede picior de urmaș al navigatorilor de odinioară care au cumpărat Manhattan-ul cu cîțiva dolari. Sînt două lumi complet diferite.

Dacă mă gîndesc bine, singura trăsătură care ar putea fi valabilă pentru întreg New York-ul este tocmai această pluralitate a orașului, în care găsești din toate, mai mult sau mai puțin, și poți să alegi ce-ți place. O jumătate de oră de mers pe jos desparte răceala turistică și strălucirea bijuteriilor de pe strada 42 de căldura simplă și umană din Washington Square. Nici nu știi cînd ai trecut pragul dintre una și alta. Și doar două stații de *subway* sînt între strada 4 și China Town, unde obrazul european lasă locul celui asiatic, și unde trăiește cea mai mare comunitate de chinezi din afara Chinei sau Taiwanului. Și ea neamestecată. Furnicarul uman de aici e altceva decît pustietatea cartierelor negre sărace, unde vîntul poaflă pe străzile goale hîrtii și diverse resturi menajere, printre mașini uzate și benzinării arhaice (benzina fiind aici cu mulți cenți sub prețul din altă parte). Chinezul e mai sociabil decît negrul american. Curățenia nu-l caracterizează pe nici unul.

Imaginea internațional recunoscută a New Yorkului e o înșelătorie. Noi, toți, ne-am făcut-o în funcție de Aeroportul J. F. Kennedy. New Yorkul nu e un oraș igienic, ci mai degrabă unul murdar. Oglinzile ultimei generații de zgîrie-nori reflectă însă o vitalitate care începe din stradă. Cel mai american și, totodată, cel mai puțin american dintre orașele americane este teribil de viu, în el înfîmîndu-se mereu cîte ceva, deloc obositor sau stresant (nu e nici măcar un oraș periculos!), elegant, jegos, splendid, kitsch, înșorit și ploios, primitor și respingător. Partea proastă este că New Yorkul își înhată vizitatorii cu toate că nu pare a-și da osteneala: odată prins în mrejele lui, nu-ți mai vine să pleci.

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

DOAR „O RĂFUIALĂ ÎNTRE BANDIȚI”?

AUZISEM de la “Europa Liberă” despre asasinarea bestială, în beciurile Securității, a lui Gheorghe Ursu. Citisem, în primele luni ale lui 1990, un cutremurător dosar, în revista “22”, avându-l ca erou pe cel turnat de colegii de serviciu, arestat, torturat și lichidat de către faimoasa instituție. Văzusem și filmul de la televiziune în care un infractor de drept comun mărturisea, cu un cinism inimaginabil, că el îl ucisese “din greșală” pe Gheorghe Ursu, după ce înalți ofițeri ai Securității îi sugeraseră ce are de făcut. Am așteptat, ca mulți alți români, să se facă dreptate în acest caz limpede ca lumina zilei.

Că nu s-a făcut pe vremea lui Iliescu, nu m-a mirat și nu mă miră: tartorele comuniste aveau pe agendă, între prioritățile cele mai prezente, salvarea cu orice preț a Securității. Misiune de care s-a achitat, să recunoaștem, strălucit. Atât de curată e basmaua securistă în România de azi, încât se confundă cu puritatea flamurilor agitate la meciurile Dinamo-Steaua de dragălașele majorete dâmbovițene. Sau cu a drapelului de flutură inocente deasupra Parlamentului, Guvernului și Președinției.

Mă așteptam, însă, ca după noiembrie 1996, când ni s-a promis că va începe “marea curățenie”, se va face lumină și în acest caz — ca și în cele de corupție, ca și în afacerea “teroriștilor” din decembrie, ca în sute și mii de alte cazuri. Nici vorbă de așa ceva. Dl. Constantinescu a preferat să prezideze trecerea lină, fără nici un fel de zdruncinături, de la un sistem cleptocratic și asasin la un alt sistem — mai puțin asasin, dar la fel de cleptocratic. De la clica de partid la clica de familie (vezi cazuri din imediata sa vecinătate, vezi nesimțirea iondiaconesciană și multe, multe altele). De la promovarea în grad a securiștilor și torționarilor, la sistemul medalierii aceluiași securiști și torționari.

Nici una din aceste situații nu este inventată de presă. Nici “Tigareta II”, nici “Porțelanul”, nici lăsarea țării, cu criminală indiferență, pe mâna infractorilor de drept comun și în seama haitelor de câini hămesite ce scurmă prin guoaiete infecte ale marilor orașe nu sunt ieșite din imaginația luxuriantă a adversarilor “președintelui democrat” al României. Toate acestea sunt ivite din incapacitate, indiferență și dispreț față de misiunea asumată. Căderea zgomotoasă în sondaje a d-lui Constantinescu — dar și a egal de impotenților parlamentari din coaliția de guvernământ — se explică prin astfel de lucruri simple, și nu prin comploturi mondiale sau prin incapacitatea poporului prost de a înțelege adâncă filozofie prezidențială. Din contră, poporul a înțeles că a votat niște farsori și că acum nu mai vrea să audă de ei.

Cert este că în trei ani și jumătate de când la putere se află forțele democratice, “dosarul Ursu” n-a înaintat nici un centimetru. Ba, dimpotrivă, a regresat dramatic: asasinul Clita e liber, S.R.I.-ul habar nu are unde se află jurnalele victimei, dosarele de cercetare penală au fost falsificate (acte originale au dispărut, fiind înlocuite cu simple tăieturi de presă), judecătorii sunt îmbiați cu probe subțiri ca lama de cuțit, iar șefii democrați ai serviciilor secrete fac pe nebulii mai ceva decât Postelnicu și Măgureanu la un loc. În ciuda eforturilor disperate ale familiei, în ciuda campaniilor susținute de revista “22” ne aflăm, astăzi, la zece ani de la că-

derea comunismului, exact în aceeași situație în care ne aflăm pe când Ceaușescu dădea ordinul de lichidare al incomodului contestatar.

Am scris, în ultimii ani, de mai multe ori despre “Cazul Ursu”, am semnat liste de protest, am reproșat puterii actuale că nu e cu nimic mai bună decât cea anterioară. În tot acest timp, am fost însă încrezător că justiția va triumfa. Iată, însă, că lucrurile, departe de a se clarifica, încep să prindă o nouă lumină. Citind jurnalul Cristian Bădiliță, “Tentația mizantropiei” (editura Polirom, 2000), dau peste aceste stupefiant rânduiri din 1997: “Invitați la dl. Barbăneagră, cu Toader [Paleologu] și P.G. [...] La capitolul politică se discută cazul Gheorghe Ursu (zis «Babu»). Aflu cu stupeoare că «Babu», marota GDS-ului din România, a fost unul dintre cei mai cumpliți tartori comuniști ai Galațiului (în tinerețe, evident: iar «greșelile» din tinerețe se pot trece cu vederea, nu?) Dl. Barbăneagră l-a cunoscut personal pe acest martir al Securității și își amintește ultima lor convorbire: niciodată Babu nu s-a dezis de comunism și de crimele comuniste, «necesare purificării sociale». Era doar scârbit de întinarea idealurilor roșii de către Ceaușescu & comp. Parcă mi-e cunoscut acest tip de biografie și de atitudine «civică»! Ne întrebăm de ce nu se publică vestitul Jurnal confiscat cu atâta tam-tam de securitate. Cine știe ce surprize ascunde?! Iar dacă a fost distrus, lucrurile devin și mai limpezi. Securității știau bine de ce au făcut-o. Babu le cunoștea sistemul, căci fusese multă vreme de-al lor, în fruntea lor. De aceea s-au și purtat cu atâta sălbăticie, torturându-l până și-a dat sufletul, ba mai mult, expunându-i cadavrul, pentru a băga frica în oasele adevăraților opozanți ai regimului. Numai un securist de talia lui Ursu merita să fie ucis într-un asemenea hal. Un biet informator oarecare — cărturar de-o șchioapă sau poet — nu putea spera la martiriu (un «domiciliu forțat», o păruială erau suficiente!) Dacă Ceaușescu ar fi crezut o clipă că Babu ar putea deveni un martir, l-ar fi lăsat în plata Domnului. Dar el știa foarte bine cu cine are de-a face. L-a eliminat ca pe o scârnăvie comunistă, care, după ce-a profitat cât a avut chef de regim, a început să joace (evident, cu convingere) pe dizidentul. Pentru Ceaușescu, Gheorghe Ursu n-a fost nici o clipă un opozant, ci un parvenit trădător”.

Vă imaginați stupeorea cu care am citit rânduiri de mai sus. E pentru prima oară, după știința mea, că tragicul caz Ursu e privit din acest unghi de vedere: ca o simplă “răfuială între bandiți”, după cum spune Cristian Bădiliță. Evident, oameni mai bine informați decât mine vor putea face lumină și în legătură cu aceste acuzații de-o gravitate excepțională — dat fiind și contextul cazului. Poate dl. Barbăneagră însuși va produce probe palpabile.

Toate acestea nu fac decât să complice destinul post-mortem al lui Gheorghe Ursu. Rămân, însă, la convingerea că prioritatea numărul unu este descoperirea făptașilor, a asasinilor, și pedepsirea lor. Asasinatul e asasinat, indiferent cine este victima. Apoi, dacă va fi cazul, vom putea discuta și despre tinerețea lui Gheorghe Ursu. Măcar pentru a cruța susceptibilitățile celor pentru care această afacere ce probează caracterul criminal al Securității nu e decât “martiriul [unui] personaj dubios”.

POST-RESTANTde *Constanta Buzea*

SI PENTRU că mă interesează intens să aflu necesare resursele simplității atunci când sufletul se apropie aburos de textul religios, citesc cu o atenție sporită încercările corespondenților tineri, dar și pe acelea ale colegilor cu experiență, care își încearcă puterile în domeniu, și le compar irepresibil cu străvechile noastre rugăciuni. Și dacă acestora din urmă nu le găsesc nici un cuvânt care să nu stea bogat la locul lui, plin de rost lucrător și de misterioasă frumusețe, celorlalte în schimb le descopăr pasaje întregi alunecate din măturisire, din scopul lor unic și minunat. Cred că într-un târziu am început să pricep că bătrânii și tinerii noștri sfinți, autorii unor texte nemuritoare, dar și oamenii de rând, dar și zugravii de mânăstiri și pictorii de icoane, poate analfabeți, dar atât de profund creștini, cunoscători ai tradiției și ai comorilor credinței, știau totul *despre*, topindu-se desăvârșit într-un permanent exercițiu tainic de smerenie și lepădare de sine. Cei mai mulți ne putem opri fericiți în acest punct al aflării. Dar dacă resursele interioare de credință, de nădejde și de iubire se fac vas al voinței lui Dumnezeu, ele se înmulțesc cu harul de a spune, deopotrivă pentru sine și pentru aproapele, dar nu altfel, ci ca într-o transcriere a ceea ce divinitatea îți inspiră și te lasă să crezi că meriți și că poți cu îndrăzneală semna acel text, acea icoană, cu numele tău. Introducându-mă la poemele dvs., le găsesc meritorii dar numai ca elan către absolut și ca dovadă că vă preocupă să transmiteți mai mult sau mai puțin emoționat descoperirile simple ce intervin pe cale. Drumul este al lecturii, și nu faceți decât să spuneți cu cuvintele dvs. ce ați înțeles din întâmplări, mai bine spus să *relatați*, să rezumați școlărește și puțin cam grăbit lecția. Intrați aproape tot timpul în haina unui învățător, preot, părinte, sfătuitor cu cele mai bune intenții. Puneți la treabă memoria, mintea, dar parca nu și inima, nu și personalitatea proprie, nu și launtrul dvs. rânit de ardoare și frumusețe. Versificați niște cunoștințe de suprafață, dar poezia adevărată rămâne abia de-aici încolo să se nască. Or, dvs. nu vreți să rămâneți un modest versificator pradă unei încântări de moment ce se va risipi și se va lepăda. Fiți plin de răbdare, fiți înțelept, fiți fierbinte nu caldicii ori rece, fiți *poet*, care este incomparabil mai mult decât un predicator patetic. Să vi se vadă în textele pe care le semnați sufletul propriu, copleșit de participare, capabil de roade, de fapte bune, secrete, smerite. Între lectură și scris lăsați un timp să treacă. Schimbați, dacă vă stă în putință, pofta de a relata cu meditația, graba cu amânarea, încântarea de propriul text cu indoiala, cu neîncrederea că ar fi desăvârșit, deci demn de a fi scos în lume. De ce vă spun toate acestea? Pentru că vă simt stupefacția și chiar neplăcerea de a mă fi găsit înverșunată pe niște texte exemplare în intenție, pe niște texte de care autorul lor este mândru ca un păun. Dar, stimate autor, în afară de răceala în textele dvs. există și multă și vinovată confuzie, adevăruri nedigerate, afirmații alăturate cu drumul. Cel care scrie un text obișnuit, un poem liber, este total liber să se joace cum vrea și cum poate, în consecință, în prelungirea propriei culturi, își poate permite să fie nebul, să fie genial în propuneri, în invenții, în răsturnări de mituri, în absolut tot ce-i trece prin minte. Dar insist și repet, nu va face toate acestea decât în prelungirea, în superbe și savuroase consecințele cultivării lui în domeniu. I se iartă deraierile, e lăudat pentru blasfemii, pentru nuanțe, pentru originalități excesive și pentru multe alte lucruri. Însă atunci când simte nevoia și îndrăzneala să-și adune cuvintele din Cuvânt, în prelungirea unei cultivări delicate și speciale deci, el trebuie să-și fi însușit în prealabil cel puțin corect și foarte bine îndrumat cunoștințele. Dacă iau ca exemplu un singur poem al dvs., *Omul este și devine*, rămân după lectură cu sentimentul că nu va dați prea bine seama de erorile pe care le comiteți, luat de val, de alunecările și abaterile de la un simț bun simplu, pe care îl are, corect asimilat și complet, orice femeie evlavioasă de la țară. Spuneți: “Este posibil ca văzând, să nu vezi/ Și, auzind să nu înțelegi;/ Pământul s-a cutremurat, iar prin livezi/ Ninsorile de flori căzut-au de pe crengi./ Apostoli și mironosițe aveau un singur dor./ Să mântuiască Sfintele Moaște/ Și să le-ngroape în Jegea lor./ De unde a treia zi Iisus, Renaște. // Este o cale chiar prea lungă/ Să treci fugăr prin Paradis./ Dar mintea noastră n-o s-ajungă/ Să deslusească acest vis./ Sfinți, Apostoli, mironosițe dar și tirani./ Să luați cu voi însemne și odoare./ Urmați-vă cu lacrimi Răstignitul, fără bani./ Leșiți cu mare grabă din altare!! Treceți prin flăcări, peste jeratic și scânteii./ Intrați cu frică în cerurile sfinte./ Urmați cu-ncredere Bunul Pastor, *plin de idei*./ Mereu să mergeți după EL, mereu să luați aminte!” Am subliniat în câteva locuri momentele de enorm flagrant în care vă găsiți. De dragul de a rima, vă abateți dinovot de la linia dreaptă și limpede a Întâmplării. Sunt convinsă că vi s-a zugrăvit nedumerirea pe chip. Liniștiți-vă, recitiți-vă o dată, permiteți-vă o meditație între lectură și scris, între citirea acestui răspuns și reacția în sfârșit corectă față de el, și față de mine. (Vasile Alexandru, Bistrița)

România literară

Director: **Nicolae Manolescu**

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanta Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvolescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Corespondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația „România literară”, - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația “România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Cornelii Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Mihai Minculescu.

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii,

Fundația pentru
o Societate Deschisă
România

și

Centrul Cultural
SINDAN

Mic bilanț de ocazie

C U MULȚI ani în urmă, atras de numele lui Lawrence Olivier, neuitatul Hamlet blond și Richard al III-lea brun, am asistat cu plictiseală la derularea unei pelicule în care vedeta juca pe un iremediabil cabotin, ce-și irosea viața intimă, incredințat că este un mare și neînțeles artist. Numărul în care se producea pe scenă cabotinelul de music hall înfățișa, cu baston și canotieră, un ins încă tânăr, dansând step - ceea ce-i permitea anumite figuri cu bastonul - pe când se plângea de rigorile fiscului, de ubicua prezență a receptorului.

Publicul de pe ecran făcea un haz moderat de fătăliile eroului, cel din sală, printre care mă număram, nu pricepea obsesia insului, ce se dorea reprezentând un tip curent al societății britanice. Asta pentru că, acasă la noi, în plin comunism, impozitele, taxele, cheltuielile de regie treceau ca și neobservate, în puținătatea, totuși, a lichidităților pe care regimul roșu le rezerva salariaților săi - și, în fapt, întreaga populație a țării aparținea categoriei salariale.

Mai înainte de comunism exista problema fiscalității, făcea, la teatrul de revistă delicia fanilor lui Tânase. Pe atunci, portării băteau toba la domiciliul insolubililor. Tânăr profesor la Găiești, înscris într-un partid tânăr și el, ce se opunea liberalilor ajunși, Șerban Cioculescu făcea, dimpreună cu Vladimir Streinu, propagandă în județ, fief-ul șefului său, mare elector, profesorul de matematici Cezar Spineanu, denumit de adversarul mucalit Miraboul dâmbovițenilor. Vorbind sătenilor, tata promitea ridicarea paturii țărănești. "Mie mi-a și ridicat-o!" se auzise o voce din popor. "Cine?" întrebese oratorul, interlocat. "Priciptorul", fusese răspunsul.

Practicând cele mai felurite forme de spoliatiune și jaf, oficialitățile comuniste își făceau pe alte căi plinul și cu asemenea strictete, încât aveau de unde destina sectorului de investiții 30% din P.I.B., cu creșteri anuale între 11-14%. Se putea, astfel, construi metrourile la București, dar și hărăbaia în care legiferează astăzi Parlamentul României.

Când, îndată după fuga și executarea lui Nicolae Ceaușescu, s-a pus fundamentală problema a edificării unei noi orânduiri, garantând libertatea cetățeanului, proprietatea, preconizând descentralizarea și privatizarea acelei imense averi a statului ce aparținuse în realitate P.C.R.-ului și mai precis familiei Ceaușescu, două mari direcții au divizat opinia publică națională, trasând istoricul societății românești pe mai bine de un deceniu.

Primii ani de după Revoluție - vreo șase - au aparținut acelor democrați ai ultimului tren dispuși a proteja proprietatea, nu și a o garanta, partizani ai unei reforme cu pas încet și jumătăți de măsură care să lase în administrația statului întinse posesiuni și domenii, cu implicite puteri discreționare, așa zicând spre a nu crea un brusc disconfort societății. Tineretul, partidele istorice renăscute, preconizau reforma dură, radicală, cunoscându-i prețurile, dar conștient pe rapiditatea operației. Aceasta, la rândul ei, făgăduia o spectaculoasă redresare.

Scheme abstracte, acuzând interese opuse, într-o perspectivă de anvergură, întruhipând trecerea de la un regim totalitar, pietrificat, dar intrat în reflexe, la democrația liberală a tuturor inițiativelor. Electoratul a votat cu repetiție calea moale, care a început, de îndată ce și-a dat pe față neajunsurile, să-l nemulțumească, iar mai apoi să-l exaspereze. În lungi ani de împotmolire, electoratul a înțeles, pe propria-i spinare, că o cale moale a Reformei nu e mai puțin dureasă și, mai ales, că nu duce la vreun liman, sleind, în schimb, rezervele materiale ale societății.

Cele două miliarde de dolari aflate în vistieria statului - Ceaușescu intenționa, se pare, fondarea unei bănci internaționale de natură să-i aducă lui acele ve-

nituri pe care le realizau bancherii occidentali, imprumutându-l - azvârlite populației spre a-i potoli aspirațiile revoluționare, se duseseră grabnic pe apa sâmbetei, noile relații de tip capitalist blagosloveau nația cu primele eșaloane de miliardari, foștii experți în comerțul exterior ai defunctului regim, aventurieri ai tuturor azimuturilor.

În noiembrie 1996, doar unul din trei alegători l-a mai votat pe dl Iliescu și ceva mai mulți schimbarea. Punctul pe i l-a pus formația politică a dlui Roman, nici de tot reacționară, precum formațiile ce tocmai părăseau puterea, nici dispusă a da liberă trecere unei radicale reforme. Alegerea ca președinte al țării a dlui Emil Constantinescu, lider al C.D.R., trebuia să pecetluiească moralitatea a ceea ce se aștepta să fie un regim novator, numirea dlui Victor Ciorbea ca prim-ministru indica decizia de acțiune.

Părea de la sine înțeles că vor fi trecute în civilitate toate acele cadre neocomuniste din armată, justiție, finanțe, administrație, cultură, sub a căror lungă guvernare post-decembristă nu fusese vorba de aplicarea punctului 8 al Proclamației de la Timișoara, de promulgarea unei legi a lustrăției, a accesului la dosarele Securității, de înapoierea imobilelor naționalizate, de descentralizare administrativă - etc. etc. Ceea ce s-a petrecut însă în cei trei ani și jumătate trecuți de atunci ne este prea proaspăt în minte spre a amănunți pe stadii și etape. Învigorării mult întârziatei Reforme i s-a substituit inițial o politică numită a stabilității, cu deviza că astfel vom intra foarte curând în NATO. A fost, în realitate, intervalul de timp al redistribuirii posturilor, al erodării primelor entuziasme: inerente contradicții între partide cu interese opuse au generat crize după crize și aceeași lentoare a mersului Reformei ca și mai înainte. S-a guvernat făcând față greutăților zilei timp de mai bine de trei ani. Este drept că au fost multe asemenea greutăți - dar este aceasta o scuză?

Spre generala consternare apoi, nici unul din inovații trecutei guvernări, cunoscuți pentru incorectitudine și corupție n-a fost tras la răspundere, întocmai cum sub guvernarea dlui Ion Iliescu nici un fir de păr nu s-a clintit din frizura foștilor torționari, de parcă un acord secret ar fi stat la temelie a ceea ce s-a numit ulterior Revoluția din '89. Nesupărați cu nimic, nesancționați, guvernării neocomuniste trecuți în opoziție și-au revenit din derută, și-au strâns rândurile, au trecut la contraatac. Lamentațiile președintelui țării, amestecate cu clipe de euforie, când părea că, iată, se întreprinde ceva concentrat, sistematic împotriva corupției, trecerea sarcinii pe umerii unei justiții debile, înglodată în proceduri, au ros pe margini o popularitate care ar fi trebuit să crească.

Presa, care săpase mormântul regimului Iliescu, a trecut pe un registru tot mai critic, generând inerente dificultăți de a se mai deosebit, din concert, falsele note ale mercenarilor trecutului. Un parlament trândav n-a pierdut excelentul prilej de a se face o dată mai mult de râs, când într-o clipă de neatenție și-a dublat salariile, în recenta comedie de succes. S-a modificat, acum, lista acelor profesii de la care nu se pot lua înapoi banii...

Succese incontestabile pe plan extern ale Coaliției nu au fost însoțite de fluxurile de capital, de sosirea de împrumuturi, nici măcar acolo unde am fost păgubiți, investițiile din afară au fost sublimabile în chip caragialian, lipsind cu desăvârșire. Le-a ținut departe o politică incoerentă, birocrăția avidă; Puterea a acceptat situația ca pe o fatalitate. În timp ce statele foste comuniste din centrul și din estul Europei culegeau foloasele unei Reforme duse la capăt, România celor trei ani de declin economic de abia trăgea o linie demarcatoare către redresare, în cel de al patrulea an de guvernare a Coaliției - an electoral!

Rîdeam de el din adîncul rănii mele

Unde si de ce? cînd și pînă unde? așa-mi scormonea el rana, cu aceste întrebări, cu aceste neliniști, ca un șobolan ronțăia din rana mea peste care cuvintele înghețaseră peste care zilele se poticniseră peste care nopțile se răriseră

dar și eu, lichea grozavă, rîdeam de el din adîncul rănii mele din gaura de scorbură a rănilor mele din ce rămăsese după scurgerea sîngelui din ce mai rămăsese după plecarea cîinelui din ce mai rămăsese după spunerea adevărului

uite că s-a întors! a exclamat într-un firziu șobolanul cînd era el aproape pe terminate cu ronțăitul, uite că l-am ronțăit aproape în întregime și el s-a întors, țipa înfuriat șobolanul la urechea mea: prostule, am vrut să te salvez și tu, uite...

Va accepta electoratul anului 2000 explicațiile oficialității, pomind de la dezastruoasa moștenire preluată în 1996? Se va declara mulțumit cu lista de succese ce-i va fi supusă, o seamă dintre ele majore și destule altele modeste, dar necontestabile? Se va gândi de două ori înainte de a-l vota pe dl Ion Iliescu, amintindu-și avaturile acestui politician abil, lunecos, nechinuit de complexul minciunii, va da votul echipei Gherman, Hrebenciuc, Solcanu, pentru un nou guvern Văcăroiu, întinerit după patru ani de ședere în muzeul măștilor de ceară? Va merge la urne ca să-l răsplătească pe aducătorul minerilor la București, pe activul semnatar al tratatului de prietenie cu U.R.S.S., pe părintele sufletesc al primelor promoții de miliardari de carton?

N-ar face-o, probabil, când o a treia forță s-ar prefigura pe eșichier. Ea s-a născut în rândurile dreptei și ale noii democrații creștine, însă va avea un cuvânt de spus prin 2004. N-ar face-o, când nu s-ar rostogoli pe povârnișul mortal al unei curse ce pretinde pentru uzul obștesc mai tot ce câștigă. Ereditatea unor cumplite vremi când răul platnic era agățat cu capul în jos deasupra ligheanului cu mangal fumegând stăruie în genele noastre. A fi introdus o fiscalitate de tip occidental într-o comunitate cu stricte venituri de subsistență este darul pe care-l va lăsa actuala putere noilor guvernări de la finele anului 2000. Dacă aceștia își vor alătura vreunul din partidele actualei Coaliții, se va interpreta ca un meritat gest de recunoștință. Ironia soartei ar opera atunci ca dl Iliescu să fi fost nu numai începătorul, ci și terminatorul Reformei în România. Iar bizareria destinului, ca investițiile, fondurile cu care Occidentul a fost așa de zgârcit față de adoratorii lui, să înceapă a curge din butoaie de lapte și miere în ceardacul iliescian.

Să nu pună stăpânire pe mine, atunci, o dulcefunerară nostalgie la trezirea imaginii cabotinelului ce frământa scândurile scenei cu talpi scârțâitoare, învărtind zadarnic bastonul, trimițând câte un deget spre canotieră, în monotona căinare de ravagiile fiscului?

Într-un poem al său, Constant Tonegaru vorbea de o lentilă care se descompunea fiindcă văzuse prea multe. Ridicând lupa deasupra hârtiei, ca s-o străpungă raza de soare, încă gratuită, o mică flacăra șterge literele.

Barbu Cioculescu

România literară 3

O CARTE DE SCANDAL

Arta de a provoca

GRID MODORCEA are un demon: al scandalului. În cărțile sale din seria "băieților de bani gata" și a "fetelor de bani gata" sunt descrise scene din viața intimă a unor personaje reale, cunoscute de toată lumea. Autorul povestește cu nonșalanță ce fac ele noaptea, sub plapumă, folosind ca material "documentar" confidențe, zvonuri, ca și propriile lui presupuneri.

La fel de provocatoare este cartea recent apărută, *Mort după America*. Totul în cuprinsul ei intrigă și scandalizează, începând cu ideea pe care o agită autorul de la primele pagini: că plecarea în America a fost pentru el o tentativă de înviere (a ieșit din "sicriul" vieții din România ca să renască în "Lumea Nouă"!), și că, spre deosebire de Isus Hristos, el a eșuat în această tentativă, din cauză că civilizația americană însăși, iremediabil mercantila, se asfixiază:

"Dar oricare ar fi opțiunile, experiențele și trăirile, americanii au ceva comun, care îi aseamănă, care îi face frați de cruce: Dolarul. El e zeul care îi mișcă, îi dezbină sau îi unește. El le pune jăratice sub tălpi, el e El Dorado și goana după aur. El îi mână de la spate, el face jocurile, el e zeul Coin la care se închină toți, de când se nasc și până își dau duhul. El a actualizat acel dicton antic *panem et circenses* și a prefăcut America, lumea, într-un *McDonald's* și *Disneyland* gigantic! Religia dolarului acoperă tot spectrul existenței, abia dacă poți vârî un vârf de ac din credința străbună cu care vii de-acasă. (...) Nimic mai opus învierii decât acest zeu mistuitor. America vrea să învie, dar o mistuie propriul ei zeu, care până la urmă o s-o înghită și pe ea. Noi, în prăpăditele noastre de coșciuge cu tricolor, mai avem o șansă..." etc.

Noul "Isus Hristos" a plecat în primăvara lui 1999 în Statele Unite ca angajat al Televiziunii Române, năzuind să facă un film despre modul cum este sărbătorit Paștele în comunitățile românești de pe pământul american. Nu s-ar fi încumetat să se angajeze într-o expediție atât de costisitoare, dacă n-ar fi primit o invitație în acest sens din partea unui domn Iscaru, din Detroit, autodidact și fanfaron pitoresc, adept al antroposofiei lui Rudolf Steiner. Acesta urmarea, de fapt, să-l recruteze pe Grid Modorcea ca membru al unei secte religioase, ceea ce măsafirul din România nu va accepta, expunându-se reproșurilor vehemente ale propovăduitorului. Adjectivul "iscariot", derivat din "Iscaru", trimite în mod evident la Iuda Iscaritul. Dacă există în carte un Isus, trebuia să existe și un Iuda!

Autorul îi portretizează în apă tare pe mulți români din America, preoți, calugărițe, oameni de afaceri, lucrători de la Centrul Cultural din New York,

scriitori, ziariști ș.a.m.d. În stilul său agresiv, el precizează de la început: "Orice asemănare cu persoane și situații reale nu este pur întâmplătoare." Autorul face, de asemenea, aprecieri sarcastice asupra unor categorii etnice, asupra unor moravuri sexuale, asupra unor ideologii, încalcând cu dezinvoltură toate regulile *corectitudinii politice*. În sfârșit, el incriminează necruțător instituții și practici din România, incluzând în carte și o diatribă împotriva modului cum funcționează însăși Televiziunea Română.

Nu sunt respectate nici regulile elementare ale politetiei. Grid Modorcea reproduce convorbirile sale particulare cu diferite persoane sau descrie mizeria din locuințele celor ce au făcut imprudența să-l găzduiască. Indiscreția sa stupefiantă seamănă cu aceea a lui Paul Goma.

Și totuși cartea prezintă interes, fiind scrisă cu talent literar. Cu scandalos de evident talent literar. Dumnezeu ar fi trebuit să înzestreze cu o armă atât de periculoasă un autor contemplativ și pașnic și nu unul agresiv, nesăbuit, dornic de spectacol cu orice preț.

Comedia existenței

PENTRU a ne bucura de frumusețea literară a cărții, trebuie să o citim ca pe o ficțiune. Să ne imaginăm că pe prima ei pagină stă scris: "Orice asemănare cu persoane și situații reale este pur întâmplătoare."

Dacă o citim astfel, descoperim repede o comedie a existenței plină de culoare și având un ritm îndrăcit. Grid Modorcea nu ezită să apară el însuși ca

personaj (ridicol) în această comedie. Iată-l, de exemplu, în gazdă la o româncă din America, Vera, croitoreasă de lux, bolnavă, la venirea autorului, de variolă:

"Am dormit destul de chinuit. Mai ales că Vera n-avea somn, o durea fața și se tot plimba prin casă ca o stafie, fără dinți în gură, pentru că noaptea își dă jos plăcile. Și am mai avut un coșmar... calibanic. M-am visat cu fața plină de pete. Când, aseară, Vera mi-a spus că variola se ia, n-am mai închis un ochi. Iar dacă i-am închis pe cei de carne, ochii minții mi-au fost mereu treji. Cumplit să vii de la mii de kilometri cu un scop divin și să te pomenești cu fața pictată! Și ce urâte semne! Niște bube, niște coji întinse pe toată fruntea și pe unul din obraji! Poate de aceea o fi spus Iscaru cu atâta ușurință O.K., când i-am zis că dorm la Vera! În sinea lui mă și vedea însemnat pe față! Cred că dacă m-aș îmbolnăvi, ar fi mulțumit, că m-ar ține în casă și m-ar doftorici el cu «medicamente» oculte, mi-ar injecta în voié toate steinerismele lui! L-ar aduce și pe popa de la biserica antroposofică să mă miruiască și să mă spovedească... Ar fi o pacoste!

La *breakfast* o întreb din nou pe Vera dacă variola se ia. Da, se ia! Și nu-i pasă că mă pot îmbolnăvi? Totuși să nu mă ating de ea. Dar vasele, cuțitul, furculița, pâinea pe care le atinge și le atinge și eu?! Uf, asta îmi mai trebuie! Sunt răcit cobză, și acum parca mă mănâncă și toată fața! Ipohondru cum sunt, îmi văd crescându-mi ciuperca pe obraji, pe frunte, pe barbă..."

Din carte nu lipsesc viziunile grandioase: panorama zgârie-norilor din Chicago sau întinderea nesfârșită de

Grid Modorcea, *Mort după America* sau *Despre Înviere*, dialog iscarot, București, Ed. Semne, 1999. 656 pag., 75 000 lei.

ape a lacului Michigan, cu o suprafață cât un sfert din România. Dar predominant este carnavalul vieții de fiecare zi. America apare ca o "corabie a nebunilor", pe care s-au îmbarcat și destui români. Imaginația satirică a lui Grid Modorcea nu obosește niciodată. Aflând, de pildă, că mulți americani suferă de hemoroizi, din cauza vieții sedentare și a mersului excesiv cu automobilul, el dezvoltă o comedie dantestică a acestei boli:

"Hemoroizii și-i imagina ca pe niște miriapode, ca pe niște viermi la fundul omului! Dar când dimineața s-a trezit cu un nod ca o bilă în fund, ca un maț ieșit din anus, ce s-a mai speriat! Parcă era un obiect străin în ființa lui. Ca un adaos. E țara S.F. și totul e posibil. Nu-i venea să creadă. (...) Pe stradă se uita la trecători și imaginea sa o vedea multiplicată... îi vedea pe toți pietonii și șoferii mai în vârstă cu o bilă în fund! Majoritatea oamenilor suferă de așa ceva! Sa mergi cu o durere în noada fundului, ce porcărie, ce mizerie! Oare ce să facă? Dacă bila face pui?! Își imagina că nu se poate să ai un singur hemoroid. N-a auzit niciodată să se vorbească de boala asta numai la singular. (...) Oare doamna Albright are hemoroizi? Dar Bill, frumosul Bill, are și el oare o bilă în fund?! Are! Nu scapă nimeni de ironia soartei, toți se dau cu fundul de-a dura pe bila personală! A, acum știa ce sunt hemoroizii! Sunt rulmentul omului!"

Râu de gură, insolent, niciodată în criza de cuvinte caustice, Grid Modorcea oferă o imagine neconvențională a Americii. El este conștient de faptul că n-a avut acces și la *alte Americi*, că descrie doar ceea ce a văzut *de jos*, de la nivelul său de turist-reporter român fără mijloace materiale, îndrumat precar de slujitorii ortodoxiei din Statele Unite. Impresiile sale sunt ale unei furnici care a trecut printr-o pădure de cedri.

Unilaterală, reprezentarea lui este totuși verosimilă, ca una printre altele. Însă - trebuie să o repetăm - valoarea cărții constă în altceva decât în verosimilitate și anume în plasticitatea portretisticii și în comicul de situații. Autorul știe să vadă absurdul în viața cotidiană și să-l evidențieze cu fervoare, transformând totul într-un bălci al deșertăciunilor. Chiar și de pe crucea pe care își închipuie - cu o inofensivă megalomanie - că stă răstignit, el vede înainte de toate comedia existenței.

Cărți primite la redacție

- G. Călinescu în *conștiința literară a contemporanilor*, antologie și notă asupra ediției de Dinu Pillat, prefață, întregiri și revizie generală de George Muntean, București, Ed. Albatros, 1999. 422 pag.
- Gabriel Tepelea, *Dezbateri parlamentare*, cuvântări, interpelări, amendamente, 1990-1998, București, Ed. Tritonic, 1999. 368 pag.
- Gabriel Tepelea în dialog cu Emil Șimăndan, *Călătorie prin veac*, ediția a II-a, Arad, Ed. Fundației "Ioan Slavici", 2000. 152 pag.
- George Genoiu, *Dramele decăderii*, piese de teatru scrise între anii 1994-2000, București, Ed. "Rampa și ecranul", col "Excelsior - scriitori contemporani", 2000. 448 pag., 30 000 lei.
- În memoria lui Grigore T. Popa, studii, documente, mărturii (volum publicat de Universitatea de Medicină și Farmacie "Grigore T. Popa"). Iași. Ed. Omnia, 1999. 140 pag.
- Manuela Cernat, *Jean Negulescu*, București, Ed. "Alo, București!", col. "Centenarul cinematografului românesc", 2000. 224 pag.
- Victor Felea, *Jurnalul unui poet lenin*, ianuarie 1955 - martie 1993, ediție îngrijită de Lidia Felea, București, Ed. Albatros, 2000. 834 pag.
- Mircea Handoca, *Viața lui Mircea Eliade*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Biografii", 2000. 288 pag.
- Constantin Barbu, *Poiezirea transmentală*, poezii, localitate nementionată, Ed. Dionysos, an de apariție nementionat. 426 pag.
- Nicolae Neagu, *Interiorul căderii*, poezii, București, Ed. România Press, 2000. 72 pag.
- Carmen Firan, *Candori pedepsite/Punished candors*, poezii alese, ediție bilingvă româno-engleză, traduceri în engleză de Andrei Codrescu, Isaiah Sheffer, Julian Semilian & Sanda Agalidi, Andrew Edelstein, Adam J. Sorkin împreună cu autoarea, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2000. 196 pag.
- Mihai Sorin Rădulescu, *Genealogia românească. Istoric și bibliografie*, studiu, Brăila, Muzeul Brăilei și Ed. Istros, 2000. 252 pag.

O struțo-cămilă ideologică (III)

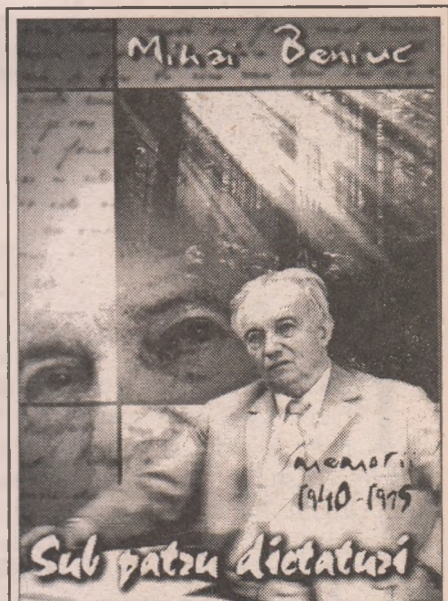
PSIHOLOGIA specialistului în psihologia animalelor care a fost Mihai Beniuc, așa cum rezultă inclusiv din paginile sale memorialistice, e cea a unui comunist. E o naivitate să faci uz de conceptul comunistului "pur", "consecvent", după cum procedează Ion Cristoiu, afirmând: "Contrar declarațiilor sale inflamante, Mihai Beniuc nu e un comunist convins". Din motivul elementar că n-au existat, cel puțin în cadrul "socialismului real", decît comuniști impuri și inconsecvenți, gata a-și schimba fața în mod cameleonice, a se adapta slugarnic fiecărei noi direcții pe care o lua "linia" (frîntă) a partidului, fiecărui nou set de cîrmaci. Beniuc a proslăvit deopotrivă pe Stalin și pe Lenin, pe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Nicolae Ceaușescu. Departate de a nega comunismul (vorbește, precum un articol de fond din *Scinteia*, despre "forțele democratice în frunte cu comuniștii", despre "lupta forțelor progresiste și democratice", despre "lupta forțelor democratice care a fost stimulată îndeosebi de către comuniști"), autorul *Mărului de lingă drum* se manifestă în spiritul documentelor de partid, utilizînd fără complexe limba de lemn și atunci cînd se referă la literatură: "De la partid s-a dat tot atunci indicația să se pregătească o adunare generală a scriitorilor cu o dare de seamă în care să se dea o bătălie pe două fronturi: cu un ascuțit împotriva proletcultismului și altul împotriva formalismului - chiar aceasta era formularea dată de la partid pe baza principiilor pe care partidul le considera necesare ca să se poată dezvolta o literatură sănătoasă, căci, desigur, nici proletcultismul cu îngustimile lui și cu ideea lui fundamentală că trebuie să ia naștere o nouă cultură și nici formalismul nu mai puteau răspunde cerințelor unei epoci care încă abia mizea, din punct de vedere politic, după înlăturarea monarhiei și instaurarea regimului republican cu primele jaloane ale socialsimului". Putregaiul unei atari frazeologie apare foarte extins. Ușoarele detașări de tendențiosismul comunist, al cărui principal promotor a fost poetul, au un iz comic. E ca o parodie de sine, involuntară: "Era teza noastră de a combate atît orice tendință formalistă sau, hai să zicem, și cosmopolită, deși nu făceam atîta caz de cuvîntul acesta, «cosmopo-

litism», cît făcea Jdanov, și, mai ales, să nu ne lăsăm tiriți nici pe o pantă a proletcultismului, care ar fi dat naștere la o literatură necorespunzătoare nici intereselor partidului, nici literaturii în general". Dacă schițează, uneori, cu destulă stîngăcie, gestul autocritic, *de facto* o autocomplezență ("Eu n-am uitat că și eu am scris și nici nu neg vreodată ce am scris, totdeauna mi-am renețat versurile proaste, niciodată n-am fost de acord cu ele, dar tot eu am scris pe atunci lucruri care căutau să meargă pe o linie mai sănătoasă a literaturii"), bardul nu uită a arunca priviri în grădina vecinilor spre a constata că nici acolo lucrurile nu mergeau prea bine: "poezii, cîteodată accentuate, ca să zicem așa, politizante, ale tuturor poezilor de atunci, mai ales aceștia care sînt și astăzi cunoscuți - Jebeleanu, Boureanu, răposatul Cicerone Theodorescu, Geo Dumitrescu și alții, care ei înșiși au uitat de mult ce au scris pe atunci". A fost acuzat Beniuc de prosovietism? Ei bine, el se scutură de această incriminare cu care s-ar fi mindrit altădată, ce nu mai rima însă cu național-comunismul, susținînd că a primit "indicații prețioase" exclusiv din partea ocupantului intern, cum ar fi zis Goma: "În calitatea mea de om care a muncit 16 ani neîntrerupți în Uniunea Scriitorilor, pe lingă activitatea mea de profesor la Universitate, n-am primit niciodată nici o indicație de la vreun organ sau de la vreun prieten din Uniunea Sovietică, deși aveam destule cunoștințe pe acolo și din cînd în cînd mai făceam cîte o scurtă călătorie pentru vreo manifestație oficială literară. Toate indicațiile pe care le primeam veneau nemijlocit de la conducerea partidului". Omul care știa "șapte limbi și rusește" e conștient că trebuie să-și reducă puțin condiția poliglotă, făcînd un act de credință față de "sovieticii" băștinași.

O altă idee a lui Mihai Beniuc este cea prin care vrea să combată teoria "petei albe" sau a "obsedantului deceniu" ce a marcat literele românești. Această "pătă albă" nu este chiar atît de "albă", socotește poetul, întrucît ea nu e un "deșert cu nisip, fără oaze și fără izvoare", ci doar o "regiune accidentată", cu un relief căruia ar trebui să i se acorde mai multă atenție. Cine ar fi vinovat pentru eretica teorie a "petei albe"? Nu alții decît, în chip năstrușnic, bietii scriitori și critici, care

n-ar fi avut "curajul" decît a-i vitupera pe slujitorii socialismului, a condamna bietele condeie mercenare, în loc de a indica drept sursă a răului socialismul însuși, fapt ce era, desigur, floare la ureche pe vremea cenzurii și a represiunii cu multiple fațete: "Doar că cei care au argumentat pentru această teză a «petei albe» uită că pe ei îi caracterizează lipsa totală de curaj, pentru că din momentul cînd a început - după înlăturarea monarhiei - regimul care trebuia să instaureze socialismul și care își spunea cuvîntul în toate treburile țării, inclusiv în acelea ale creației artistice, atunci normal ar fi să faci vinovat socialismul de aceste deficiențe grave ale creației literare și nu pe scriitorii care între timp nu își pierduseră capacitatea de a scrie. Acest curaj însă lipsește". La fel de "curajos" se arătase, în cărțile d-sale postdecembriste, și un D. Popescu-Dumnezeu! Operele bune, ne consolează M. Beniuc, rămîn, chiar dacă unii ar vrea să le țină ascunse: "tot așa cum creștinismul n-a reușit să înmorminteze cele mai de seamă valori ale păgînismului, vreau să zic ale culturii antice, ba chiar poate cei mai dogmatici dintre ei - mă refer la unii dintre călugări, fără să uit că «vinovații» acestei salvări sînt și arabii - au ajutat tocmai ca vechea cultură să se păstreze, atît cît s-a putut păstra". Ce să mai zicem? Nu ne rămîne decît a ne exprima grațitudinea față de dogmatici. Și aceasta pentru a nu da dovadă de... lașitate: "Nu vreau să fac propriu-zis comparații, cît să sugerez ideea că a nega o epocă pentru că nu îți convine să o cunoști nu este atît un act de curaj, cît unul de lașitate". "Curajul" lui Beniuc e într-adevăr salutar!

Dar Mihai Beniuc nu ezită a se plînge (o făcuse și Nina Cassian) de "persecuțiile" la care l-a supus "iubitul" său partid. "Judecata" la care l-au supus instanțele acestuia nu era doar inchizitorială, ci și asortată cu viclenia bolșevică a autobiografiilor cerute copiilor revoluției, gata a și-i devora la cea mai neînsemnată "contrazicere", ori pur și simplu prin scornirea unui motiv oarecare: "În 1949, ca toți ilegalistii, am fost judecat, ca să zicem așa, mai curînd decît analizat, în ceea ce privește activitatea mea individuală și nu mi s-a adus la cunoștință absolut nimic, dar treaba nu mi se părea tocmai curată datorită faptului că n-am

Mihai Beniuc - *Sub patru dictaturi* (memorii 1940-1975), ediție îngrijită de Ion Cristoiu și Mircea Suci, prefață de Ion Cristoiu, Editura "Ion Cristoiu" S.A., București, 411 pag., preț 85.000 lei

primit carnetul de partid și am fost lăsat să funcționez așa pînă după centenarul Caragiale, care puțin a lipsit să nu-mi scoată sufletul, m-am ales cu o boală gravă după aceea și am și intrat într-o fază de cercetări mai intense în ceea ce privește trecutul meu. Deduceam aceasta din faptul că mi se cereau destul de des autobiografii, probabil în nădejdea că odată și odată mă voi contrazice de la o autobiografie la alta, ceea ce era foarte greu să se întimplă, avînd în vedere că viața mea a fost în general destul de simplă și niciodată, mai cu seamă în ce privește munca de partid, n-am avut absolut nimic de ascuns". Sînt de-a dreptul emoționante dialogurile pe care M. Beniuc le poartă cu superiorii săi ideologici, oglîndind raporturile dintre politrucul mai mic în grad și cel avînd un grad mai mare (Leonte Răutu?): "«Mi se pare că ai un memoriu pe care vrei să-l predai». «L-am pus în buzunar». «De ce?» «Nu vreau. Pur și simplu. Am o singură rugăminte, și nu o rugăminte, ci o pretenție: să fiu eliberat din munca de secretar al Uniunii Scriitorilor». O replică a lui Beniuc strălucește prin oximoronica "demnitate" a slugărniceii țepene: "Dv. aveți calitatea de a lua carnetele de partid. Eu nici n-am avut. Calitatea de comunist nu mi-a dat-o partidul, asta am dobîndit-o singur, deci comunist rămîn în continuare. Dacă vreți să recurgeți la mine în sensul de a munci în continuare, recurgeți nu la un membru de partid, ci la un comunist care nu înțelege să refuze interesele clasei muncitoare". Dacă pînă și Beniuc a fost un timp exclus din rîndul membrilor de partid...

Povestea a 12.000.000 de români

VALENTIN HOSSU-LONGIN a călătorit în aproape toată lumea pentru a vedea la fața locului cum trăiesc cei aproximativ 12.000.000 de români din afara granițelor României. A obținut informații despre modul cum sunt tratați aceștia în țările adoptive, despre măsura în care și-au păstrat identitatea identică, despre aspirațiile lor. Toate datele procurate astfel (cărora li se adaugă altele dobîndite prin corespondență) se regăsesc în volumul I al unei lucrări instructive și emoționante, *A doua Românie*, volum apărut recent la Ed. Libra din București (consilier editorial: Ion Tomescu). Autorul are competența necesară pentru a face mai mult decît un recensămînt al comunităților românești din alte țări. Scriitor, om cultivat, el reușește să interpreteze faptele dintr-o perspectivă culturală.

Totuși, principalul său merit îl constituie punerea în circulație a unor informații pe care mulți dintre noi, în mod rușinos, nu le cunoaștem. Reproducem cîteva dintre aceste informații, sperînd să contribuim în modul acesta la mai buna lor propagare:

"Coroborînd mai multe surse documentare, îi putem împărți

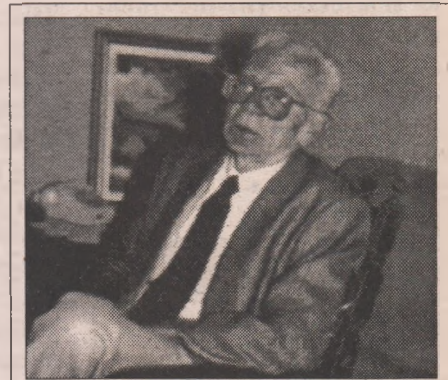
pe românii «de dincolo» în două mari grupe: cei din imediata apropiere a granițelor și cei de peste mări și țări. Cifrele acestea, e drept, au o anumită doză de aproximație, datorită faptului că pînă acum nu a existat dorința de a afla cîți români sînt în lume!

Iată-i pe cei din primul eșalon: în Republica Moldova: 3.500.000; în Transnistria: 250.000-300.000; în Ucraina: 500.000; în Serbia: 1.000.000-1.200.000; în teritoriile ex-URSS: 500.000-600.000; în Bulgaria: 250.000-700.000; în Albania: 300.000-500.000; în Slovacia: 10.000-15.000; în ex-Iugoslavia: 75.000-100.000.

A doua categorie o formează diaspora propriu-zisă (exil, emigrație): în SUA și Canada: peste 1.100.000; în Germania și Austria: 1.000.000 (din care mai mult de jumătate o formează sașii și șvabii originari din România, cu organizații proprii); în Franța: 60.000-100.000; în Spania și Portugalia: 3.000-5.000; în Olanda, Belgia și Luxemburg: 5.000-6.000; în Marea Britanie și Țările Scandinave: 15.000-25.000; în Australia și Noua Zeelandă: 45.000-80.000; în America Latină: 50.000-100.000; în Africa: 30.000; în Italia: 25.000; în Turcia: 30.000; în alte zone: 500.000; în Israel: 400.000 (evrei originari din România, plus 100.000 de români care muncesc în această țară)."

Cu binecunoscutul său talent de prozator, Valentin Hossu-Longin schițează și biografiile unor români sau vorbitori de limba română stabiliți în afara granițelor României. Lucrarea sa ne face mai conștienți de noi înșine.

Alex. Ștefănescu

Mircea Zăciu omagiat la München

SOCIETATEA "Apoziția" din München (președinte: Ion Dumitru) a organizat recent o întrunire omagială dedicată memoriei lui Mircea Zăciu. Personalitatea și opera regretatului profesor și critic literar au fost evocate de Pavel Chihaia, Anna Hagiu-Mureșan, Gelu Ionescu, Titu Popescu. Mircea Zăciu a fost membru de onoare al societății "Apoziția".

Un mit: Toma Alimos

IORDAN DATCU s-a făcut cunoscut mai întâi ca editor al unor mari folcloriști, ca Artur Gorovei, Grigore Tocilescu, S.F.I. Marian, Petru Caraman, Adrian Fochi ș.a., apoi, ca un asiduu și priceput cercetător în domeniu, elaborând *Dicționarul folcloriștilor* (I, 1979, II, 1983) și mai ales *Dicționarul etnologilor români* (I-II, 1998), veritabil instrument de lucru, adresându-se atât specialiștilor, cât și celor interesați de creația populară și impactul ei asupra culturii române. Recent, el a publicat, la Editura Universal-Dalsi, studiul *Un mit: Toma Alimos*, în care își propune să demonstreze valoarea, și nu în cele din urmă artistică, a baladei, numită "cântec povestitor", sau "cântec eroic", având părerea că asupra ei s-a insistat mai puțin decât asupra celorlalte două capodopere, *Miorița* și *Meșterul Manole*. Semnalând faptul că textul a fost cules prima dată în 1831, de către D. Ardelean, însă publicat peste mai bine de un secol de Romulus Todoran în studiul *Poezii populare într-un manuscris ardelean din 1831*, în *Anuarul Arhivei de folclor* (1945), astfel că prima variantă tipărită este cea a lui V. Alecsandri, din 1850, foarte informatul Iordan Datcu alcătuiește inventarul variantelor din toate zonele foclorice ale țării, cele mai larg răspândite și mai realizate aflându-se în Muntenia și Oltenia. Odată efectuată această minuțioasă statistică, cercetătorul purcede la o discuție comparativă a lor și la prezentarea motivelor, a personajelor, a conflictului, a elementelor ce le conferă lit-

eritatea. În același timp, trece în revistă, uneori polemic, opiniile istoricilor literari și ale folcloriștilor ce s-au exprimat în materie. Toma Alimos apare când ca boier, când ca haiduc (voinic, viteaz), când ca pribeag sau cioban. El este înzestrat cu toate calitățile: omenie, bunăcuviință, bărbăție, spirit cavaleresc, pedepsindu-l pe vrăjmașul Manea, în numele unei străvechi etici populare. Conform schematismului dihotomic din folclor, opusul său este Manea, în unele variante hoț, în altele, tip de Don Juan, plin de răutate, câine, arțăgos, perfid, laș, atacând mișelește. Rivalitatea dintre ei este prezentată și ea, de la o variantă la alta, diferit: fie încălcarea moșiei (deși Toma priponise calul cu grijă ca să nu producă stricăciuni semănăturilor), fie erotică, fie din motive religioase.

Iordan Datcu relevă câteva momente încorporând o încărcătură poetică mai deosebită, ca, de pildă, așezarea mesei de către erou, unde nu are drept parteneri decât calul și codrul. Motivul "închinării" se regăsește în basm și îl va prelua și Eminescu în *Mușatin și codrul*. Valoarea lui artistică, ne atrage atenția autorul, a fost remarcată încă de Alecu Russo, care cita într-o scrisoare aceste foarte frumoase versuri: "Închinare-aș și n-am cui,/ Închinare-aș murgului,/ Dar mi-i murgul cam nebun/ Și de fugă numai bun./ Închină-voi ulmilor,/ Uriașii culmilor,/ Că sunt gata să-mi răspunză/ Cu freamăt voios de frunză:/ Ulmii că s-or clătina,/ Frunza că s-a scutura,/ Trupul că mi-a astupa".

Toma Alimos i-a impresionat nu numai pe V. Alecsandri și A. Russo, pe Ion Ghica, cel care o auzise cântată, ca și G. Ibrăileanu, mai târziu (care face trimitere la *Fântâna dintre plopi* a lui M. Sadoveanu), dar și pe Hasdeu și Eminescu, pe N. Iorga și Ion Pillat, pe Dan Botta, N. Steinhardt și Nichita Stănescu. Poetul acesta proiecta asupra ei, ca și a *Mioriței*, o viziune metaforică ce rămâne memorabilă în sensul miturilor românești fundamentale: *Toma Alimos* și *Miorița* sunt cele două dimensiuni ale noastre. *Toma Alimos* este *Iliada* noastră, *Miorița* este *Odiseea* noastră".

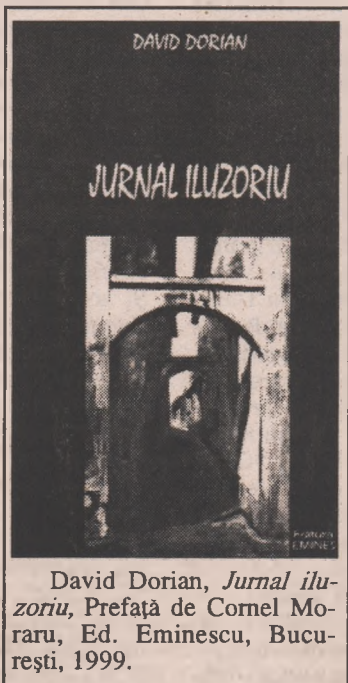
Împărtășind și el aceeași opinie, Iordan Datcu își încheie studiul nu numai cu o generoasă bibliografie, dar și cu reproducerea baladei în varianta V. Alecsandri, însoțită de traducerea ei în engleză, franceză, germană, spaniolă.

În felul acesta se face cunoscută străinătății una dintre creațiile noastre folclorice de seamă, care prin motivul și valoarea ei literară n-a fost identificată la nici unul din popoarele vecine. Laborioasa contribuție a lui Iordan Datcu este și utilă și convingătoare.

Al. Săndulescu

Jurnal iluzoriu

DAVID DORIAN reușește cu *Jurnal iluzoriu* să dea un sens propriei singurătăți. Sinteză a căutărilor, jurnalul exclude de obicei orice posibilitate de mediere cu lumea, dar David Dorian depășește această convenție printr-o suită de bucăți descriptive pe

David Dorian, *Jurnal iluzoriu*, Prefață de Cornel Moraru, Ed. Eminescu, București, 1999.

care reușește să le organizeze într-un discurs. Cărții îi lipsește evident "cheia realității" însă autorul își înduioșează publicul prin toate mijloacele stilistice care îi vin la îndemână. Scriitorul se sfiește să-și afirme propriile convingeri pentru că, filosofic, insul nu are nevoie de afirmare, ci de trăirea extremă a contradicției estetice dintre frumos și urit. Uritul este transfigurat verbal nu artistic, mesajul de la om la om circulă liber și, mai mult, nimeni nu e conștient de el.

Departa de a fi ironic, D. Dorian își asumă nuanța morală a faptelor sale, deși numai pînă la jumătate. Cealaltă parte a acestui întreg care este cartea rămîne însă devotată unei existențe în luptă cu halucinația și coșmarul. În aceste condiții, rugăciunea devine un model și arta un prilej de meditație. Autorul este conștient de marile modele ale literaturii și tratează temele cu un autentic bun gust. El apelează la acea magie a versului tipic baudelaire-

ană și, fie că o face cu voluptatea scrisului, fie că teama de reacțiile fiziologice așa cum le descrie îl implică într-o direcție opusă, cea a izolării de obiectul artei, obține un efect plăcut, cald, sensibil. Cu atît mai mult cu cît eul care descrie stările sufletești ale omului în general într-o perioadă anume (comunismul) nu mai face diferența între ansamblul de idei și reflecția lor în particular pentru că are iluzia unui ritual grăbit al scrisului mărturie: jurnal într-o carte.

Necesitatea de a ține un jurnal e cu atît mai stringentă cu cît această iluzie acoperă în final spațiul vast al referinței critice pe care, dezinvolt, poetul scriitor o ignoră: "De un perete al halei, un om cu mintea ușoară, suris timp. În jur citeva pinze. Grosolan înrămate. Un Crist scheletic și slut, compoziție fără noimă. Atît de veridică, o stingăcie magnifică. Atras de urîtenia-i revoltătoare. O milă adîncă mi-a înăbușit convingerile estetice. Drama cabotinelui flămînd mă orbise." (pag. 32)

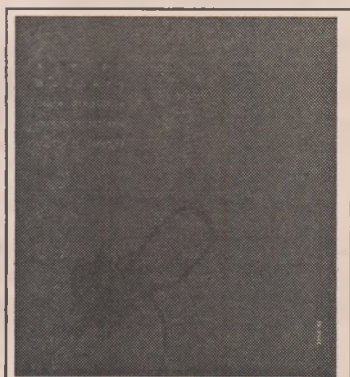
Nicoleta Ghinea

Toate drepturile rezervate...

SI recomandarea de a citi o carte de versuri bune, aparținând poetului timișorean Adrian Bodnar.

Strânse într-o ediție de excepție din punct de vedere grafic, oferind cititorului și plăcerea de a avea în mână o astfel de carte, poeziile lui Adrian Bodnar se cristalizează în cicluri tematice ce stau sub semnul unei matematice a experimentului și a demonstrației poetice proprii. Poezii ce oscilează între neli-niște metafizică și intuire a devenirii, maschează o tensiune interioară ce deusează adesea în explozive jocuri de aliterații și ritmuri surprinzătoare, în enjambamente șocante, atingând limitele limbajului: "Sa-ți faci procură/ de zile scurte/ Și bătătură/ și ceva curte -/ Să mergi la zinc/ Pentru o cură,/ cu tură-n tinc/ tură de vură."

Alteori sintaxa e atît de deconstructurată încât face dificilă percepția unei idei poetice, versurile rămînând pe terenul experimentului lingvistic pur de dinamitate a topicii: "Am uitat în ani/ de din șase ore/ 'n șase, miozotul/ de majore/ nesarale, -ncât/ nu mai nici un zor e/ spre de câine - înutul / în ulei tutore."

Adrian Bodnar, *Toate drepturile rezervate, inclusiv Suedia și Norvegia*, cu șapte desene de Dan Ursachi, Ed. Brumar, Timișoara 2000, 84 pag., fără preț.

Dăconstruirea limbajului pînă la nivel fonetic și alăturările morfologice inedite par influențate pe-alocuri de Șerban Foartă: "Tu, -n șes -/ tert, - nu ți-i/ Tunse-s/ gardurile vii/ Parcă - e sân -/ nu - s, dar mi - i/ Parcă ies din pușcării."

În ciclul *Cinci romane de dragoste, aproape rusești*, Adrian Bodnar pară să experimente lingvistic radical, păstrând doar asocierile metaforice inedite în conturarea unei imagini feminine la limita dintre joc și miraj: "O stea cu greieri innoptată/ în fustele-ți de altădată,/ că poate gem de strănepoată/ de un de lună clar."

O *Săptămână în lumina cartofului* adună o poezie simplă, imagistică, de melancolie metafizică și cu evocări eterate: "Un somn de ulei/ în fereastra din câmp -/ Sunt o cămașă cu muzicuță/ În cleiul prunilor."

În *Nouă nopți cu Tremens* viziunea e pe alocuri terifiantă și absurdă, sugerată și prin titlu, beția, narcoza fiind o abstragere din lume, din "vara cu miros de beton/ mai rece ca ochii pasărilor".

Epitaful are un lexic ce trece în poezie prozaic și grotescul într-o explozie a deriziunii totale: "Aici zace/ Bodnar Adrian/ cel ce/ după Hristos/ în nouă sute nouă nouă an/ ca-n Rubens/ de frumos/ a vomitat/ cu fratele Tremens/ pe un/ tonomat."

Mizând foarte mult pe aspectul grafic, volumul de poezii al lui Adrian Bodnar își completează sensurile cu șapte desene de Dan Ursachi, șapte acuarele abstracte în care jocul geometriilor amintind întrucîtva de Mondrian inchipuie încercarea formei de a se structura, de a intra în matcă, de a se constitui într-un tot perfect și închis, dar și eșecul și entropia. E o figurare plastică a traiectoriei limbajului poetic între structură și dezordine, între sensul unitar și căutarea lui înfrigurată.

Iulia Alexa

IORDAN DATCU UN MIT - TOMA ALIMOS

UNIVERSAL DALS

Iordan Datcu, *Un mit - Toma Alimos*, Ed. Universal Dalsi, București, 1999, 174 pag., preț nementionat

DANS CU O CARTE

CUM pătrunde spiritul în lume? Pe ce canale o idee aparută în intimitatea minții cuiva ajunge să cuprindă lumea – să o înalțe sau să o distrugă?

De aici miracolul cărților: cum pot ele, cu inaparența lor, să ne mute din locul în care sîntem?

Senzația că, o dată intrate în lume, cărțile lucrează în *clandestinitate*. Lor li se potrivește felul în care Hamlet vorbește despre fantoma tatălui său: *old mole*, «cîrțiță bătrînă». Ea scoate la lumină într-un tîrziu rezultatul faptei sale desfășurate într-o regiune a lumii pe care noi nu o cunoaștem.

De aceea autorii sînt agenții cei mai secreți ai lumii: nu e limpede nici cum acționează ei, nici asupra cui, nici ce rezultate dau; și nici măcar nu e limpede că ceea ce se întîmplă în lume e rezultatul nemijlocit al faptei lor. Sigur este doar că, ascunși de ochii lumii sau uitați, ei lucrează *pe termen lung*.

Privite, cărțile par nespuse de sfioase. Ele nu vin niciodată spre tine. Ca într-o medievală iubire, tu trebuie, întotdeauna, să le cauți și să te duci către ele. Ființa lor este așteptare pură. Le va *deschide* cineva pentru a le face, astfel, să *înceapă să fie*?

Tăcerea cărților și rugăminta lor nerostită. Ele nu-și pot cere «dreptul de a fi deschise». Cărțile nu fac grevă, pentru a fi citite. Tot ce pot face este să ceară îndurare din partea cititorului care nu este încă.

Cînd privesc peretele unei biblioteci, îmi vine în minte scena balului din *Război și pace*. Doamnele alinate, așteptînd, de-a lungul peretelui. Spaima Natașei că nimeni nu o va invita la dans. Expresia încremenită a chipului ei, «gata deopotrivă și de deznădejde și de extaz». Iar apoi, prințul Andrei care se apropie și îi propune un «rond de vals». «De cînd te așteptam», pare că spune Natașa, iar zîmbetul i se ivește pe față «în locul lacrimilor ce stătuseră să o podidească». Și, «speriată și fericită», își sprijină mîna pe umărul prințului Andrei.

Splendid în scena aceasta este că prințul Andrei o descoperă pe Natașa din întîmplare, pentru că discuția la care participă îl plectisește și pentru că, în fond, Bezuhov e cel care-l roagă să o invite pe Natașa. Ochii prințului trecuseră înainte peste ea, fără ca el să o vadă. Ar fi putut tot atît de bine, hotărîndu-se să danseze, să o invite pe verișoara Natașei, pe Sonia, sau pe cea mai frumoasă femeie a Petersburgului, pe contesa Bezuhova, care de altminteri deschide balul. Prințul o alege deci din întîmplare pe Natașa care așteaptă tremurînd.

Dar alegînd-o și dansînd cu ea, Bolkonski descoperă că, din toate femeile care luau parte la cel mai strălucitor bal al anului, Natașa, o fetișcană încă, cu «brațele ei slabe și urîte», era cea mai frumoasă. Ascunsă

pîna atunci în mulțimea indistinctă a doamnelor din sala de bal, frumusețea ei devine dintr-o dată, prin alegerea lui Bolkonski, *vizibilă*. Prințul, care era, spune Tolstoi, «unul din cei mai buni dansatori ai timpului său», o ridică, prin alegerea lui, pe socul propriu ei splendori. Abia *aleasă* și abia *dansînd*, Natașa devine aparentă în frumusețea ei.

Cărțile alinate, așteptînd, de-a lungul peretelui. Privirea distrată care trece peste ele, fără să se hotărască asupra uneia anume. Apoi mîna care se întinde, care scoate o carte din raft, care o deschide. Dansul poate începe. Dans cu o carte.

Îi e totuna unei cărți în ce împrejurări va fi deschisă: într-o bibliotecă, într-o chilie, pe masa de studiu de acasă, în pat, în tramvai, sub un felinar, în tren. Important este ca ea să *fie citită* – și, astfel, să fie mîntuită de aparența de simplu obiect rătăcit printre alte obiecte. Pentru că oricît de arătoasă ar fi, cartea nu există încă în simpla ei materialitate. Ea nu este un obiect, ci un obiect *de citit* și, astfel, singurul *corp spiritual* existent pe lume.

Splendoarea cărții este că ea nu se impune de la sine. Alături de foame, de frig și de eros, nu există nevoia irepresibilă de a citi. Cartea nu este «cea de toate zilele» – ca pîinea, ca apa, ca hainele. Nu citești așa cum resimți nevoia de a mîncă atunci cînd îți este foame. Întîlnirea cu cartea nu are loc în virtutea unui instinct. În fapt, «se poate» și fără ea.

Înseamnă atunci că «nevoia de carte» e rezultatul unei domesticiri, al unui *élevage*, al unei «crescătorii de oameni». Cei care ajung să aibă nevoie de carte sînt crescuți și antrenați de un «crescător» și ei se nasc înăuntrul omenirii așa cum se naște o rasă nouă de cîini sau de cai.

Gîndul lui Platon despre neajutorarea cărții: o dată aruncată în lume, ea se desparte de autorul ei și intră în tăcerea tautologică a textului; ea nu poate nici să pledeze în apărarea adevăratului sens și nici să se ascundă atunci cînd este cazul. Logosul scris intră în lume fără asistența tatălui său. Nimeni nu mai este lîngă el pentru a-l putea apăra.

Iar autorul, care pare să vorbească prin text, o dată ce s-a despărțit de el, intră la rîndul lui în tăcere. Expusă și părăsită, cartea «se mișcă în toate direcțiile» și este obligată să suporte tot ceea ce se poate imagina în intervalul dintre un act de iubire și un viol, dintre sensul răstălmăcit și suprema inteligență.

«A crede pe cuvînt.» – Dacă am putut crește în timp este pentru că ne-am crezut, unii pe alții, pe cuvînt. Orice carte este un principiu de economie. Ea depozitează experiența făcută de altul și astfel mă scutește de reiterarea ei. Cuvintele și-ar pierde rostul dacă fiecare ar trebui să facă *pe cont propriu*

ceea ce alții au făcut deja înaintea lui. Dacă am trăi experimentînd la tot pasul în chip original, atunci viețile noastre ar trebui să aibă vîrsta omenirii. Și invers, omenirea nu ar fi depășit niciodată experiența pe care o face un om într-o viață, dacă noi nu «am fi crezut pe cuvînt». Pentru a înainta în istorie, oamenii au trebuit să se creadă pe cuvînt, adică să scrie cărți și să le citească.

Prezumția de bună-credință de care beneficiază fiecare autor. Tocmai pentru că omenirea a avansat «crezînd pe cuvînt», a minți cu ajutorul cuvîntului scris este un atentat la adresa umanității.

Definiții ale cărții. De ce citim?

Justificarea igienică (Noica) – Pentru că nu numai trupul, ci și spiritul poate fi «nespalat», cititul este un mijloc de a-ți face toaleta în ordinea spiritului. Cartea ca element central în igiena mentală. Spiritul are și el nevoie de o dietă; el «arată» după cum îl hrănești. Cum poți să te îndobitocești necitind.

Citim pentru că sîntem ființe de interval – Țuțea: «În afară de cărți nu trăiesc decît dobitoacele și sfinții: unele pentru că nu au rațiune, ceilalți pentru că o au într-o prea mare măsură ca să mai aibă nevoie de mijloace auxiliare de conștiință.» Cînd ne reprezentăm spiritul *pur* cu ajutorul unei și al luminii, noi continuăm să facem apel la «corporalitate», fiind de fapt incapabili să înțelegem instantaneitatea comunicării într-un sistem în care *corpul nu există*. Privit de la acest nivel, cuvîntul – scris și vorbit – este o reparație ingenioasă a stării de dizgrație (dar bolovănos și căznit, dacă e comparat cu locul de unde am căzut), iar cărțile, în raport cu comunicarea divină, nu sînt decît cîrje improvizate în mersul către un absolut ieșit din raza nemijlocirii.

Principiul dez-depărării – «Cartea e un mijloc de a sta de vorbă cu departele tău» (Noica). – «Cărțile sînt scrisori mai groase scrise prietenilor» (Jean Paul).

În ambele cazuri este vorba de telecomunicație, de anularea depărării. Datorită cărții pot sta de vorbă cu cel care nu e lîngă mine. Pot fi contemporan cu un gînditor latin care a trăit cu două milenii în urmă sau pot sta de vorbă cu cineva care nu s-a născut încă. Pot deveni, ca cititor sau autor, contemporan cu omenirea toată. Sau, datorită cărții, pot să mă «întîlnesc» cu cineva care locuiește pe cealaltă față a planetei. În toate aceste cazuri autorul scrierii și primitorul ei nu se cunosc și, cel mai adesea, ei se întîlnesc venind din lumi și din epoci diferite.

Ideea lui Sloterdijk că umanismul a apărut ca o telecomunicație născătoare de prietenie în mediul scrierii. Cultura umanistă este în mod esențială epidemie erotică avînd ca virus cartea. Orice pagină scrisă este o seducție la distanță, o erotică a depărării.

Toată cultura Apusului, spune Sloterdijk, este bazată pe o «poștă caternară». Inaugurali fiind, grecii n-au imaginat niciodată lucrul la care aveau să dea naștere. Ei n-au știut că sînt la începutul unui lanț de «scrisori mai groase» care vor traversa și circumscrie un spațiu spiritual numit Europa. Ei nu știau că inventă un continent scriind scrisori prietenilor din Italia și, prin ei, întregii modernități.

Umanismul se bazează pe:

Ideea că spiritul poate fi cultivat (instrucție, pedagogie, paidee, educație etc.).

Ideea că spiritul poate fi depozitat. Metoda de depozitare a spiritului este cartea. «Depozitul de spirit» se numește bibliotecă.

Ideea că edificiul uman depinde de calitatea cărămizii din care e construit. Lumea poate fi deci schimbată prin modelarea spiritului, prin «iluminarea» lui, așadar prin cărți.

Cărțile și ideile depozitate în ele devin mijloacele de realizare a sintezei culturale și politice a unei comunități și, la limită, a întregii omeniri. Națiunile moderne așa s-au născut: prin «scrisori groase» scrise de o mîna de oameni concetățenilor lor și prin alții mulți, numiți «profesori», care «descifrau semnele iubirii umane peste veacuri» (Sloterdijk).

Proiectul umanist este un proiect «culturalist» avînd în centrul său cartea.

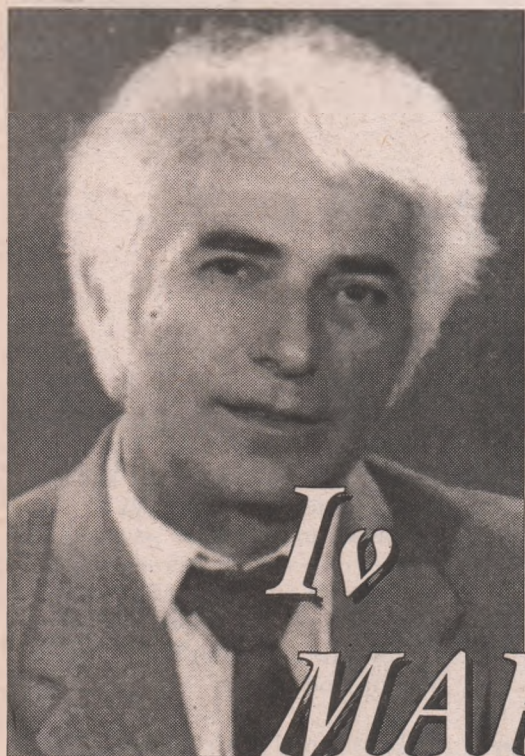
Dezavantajul cărții, faptul că trebuie deschisă (ceea ce, în pofida aparențelor, implică după cum am văzut un efort considerabil), o face vulnerabilă ca metodă de acoperire a distanțelor dintre membrii unei comunități. Astăzi distanțele dintre oameni nu se mai acoperă prin «scrisori groase», ci prin *media*, în esență prin aparate care pot fi «deschise» printr-o simplă apăsare de buton. Sinteza socială nu mai e astăzi o chestiune de carte, ci de «navigare» pe ecrane, fără riscuri și fără efort.

Proiectul umanist pe care s-a întemeiat istoria Occidentului a luat astăzi sfîrșit. Locul dansului cu o carte l-a luat *channel surfing*-ul, «zappajul», balansul pe internet, pe scurt, dansul cu un ecran. În «lupta» dintre carte și ecran, a decis ființa leneșă a omului.

Să vorbești despre carte ca despre o ființă vie. Altminteri cum ai putea-o iubi?

În fond, gîndiți-vă ce se întîmplă cu cărțile: le dorim, le avem, ne bucurăm de ele, ne plectisesc, le părăsim, le regăsim, ne pierdem în ele, le îngropăm numele în adîncul nostru și, dacă e nevoie, îl uităm. Nu așa arată toate iubirile noastre?

Îmi dau seama, recitînd aceste note, că am vorbit despre o vreme cînd cărțile creșteau oamenii. Epoca aceasta a trecut.

Io

MARTINOVICI

Vino, un sărut inocent, un cuvânt

Alerg nebun prin odăi după tine
în aerul străveziu în mișcare, te caut
trec prin pereți smuls gravitației
te-ademenesc cu viori și cu flaut.

Piepteni, oglinzi și rujuri
îți întind pe tipsiile palme
isc din gesturi și vorbe muguri
de versuri și flori, dansuri calme.

Intru pe ușa descuiată cu yale
îți strig c-am sosit cu ziare și pâine
ți le întind și îți spun, ia-le,
ți-am adus chiar acum ziua de mâine.

Prin odăi, după tine, alerg nebun
vino, un sărut inocent, o vorbă să-ți spun.

O, cât te bucuri

O, cât te bucuri, când spre tine alerg în risipă
ca atunci...când erai aici... mai știi? -
pelerina îmi flutură pe umeri, aripă,
parcă zbor, parcă spre mine tu vii.

Acolo m-aștepti, când eu nici n-am plecat
adieri străvezii mă-nvăluie, suluri
o, cât te bucuri, o, cât mă bucur - curat
ca un mire eu vin, tu mireasă apururi.

De-asupra ta, peste pământul sfințit,
și-n juru-mi, puzderii de fluturi
inocenți, se joacă parcă prin părul tău -
o, cât mă bucur, o, cât văd că te bucuri...

ca un mire eu vin, tu mireasă apururi.

Havuz de poezie

Te-ai revărsat în jur, fântână -
prodig ai împărțit și zâmbet și cuvânt
treceai ca o regină, și alai
în urma ta, nedumerire și încânt.

Simțire demnă, havuz de poezie și de verde
clar și nou izvor apurarea statornic
verbul meu, cum vine, și se pierde
în necurmata bătaie a unui straniu ornic.

Ești

Ești ultimul gând, când adorm,
când mă trezesc ești gândul dintâi,
"nu știu unde te duci în somn"
aș vrea să veghem nopții la căpătâi.

Timpul și-a schimbat curgerea parcă
ce-a fost trecut devine prezent,
fire încalcite de-o rătăcită Parcă,
încerc să învăț zborul dement.

Ești aici, de ce nu mă cerți, nu mă mângâi -
de merg la mormânt, tu m-aștepti acasă, chilie,
când peste puzderii de imagini mă tângui
"ia-mă", îmi spui, "sunt vie, sunt vie".

Zet, leri și Clo după 6 săptămâni

Zet, leri și Clo ca-n marmură
au rămas, păpușile, jucăriile tale,
arlechinul, saltimbancul e trist
nu-i mai sună clopoței la sandale.

Pironite priviri cată spre tine, spre ușă
nu se mai aud sunete, încremenit aer -
ninge uneori pe chipuri cenușă,
noaptea, târziu, înspre zori, e un vaer.

Din când în când parcă Zet tresare,
aude ceva? cheia se mișcă în broască?
în colțul ochilor, lacrima e bob de soare
și-un început de zâmbet, iască.

De-acum, în reflux

La etajul 5, femeia barmană
fierbe porumb, mirosul urcă flămând
și-mi aminteste, ca de o cerească mană,
de tine și de vremea când...

Se-apropie toamna, e timpul în care
pe-aragaz fierb gemuri, dulceața -
ce opulență de fructe, zemoase -
azi toate își întorc, de la mine, fața.

Uneori, de n-am să uit cumva,
voi cumpăra de la vreun magazin de lux -
(n-are să se mire nimenea)
viața mea a intrat de-acum în reflux.

Bocetul păsării lv

Aripile Păsării bat înnebunite
cerul nu-i ajunge, țipăt de moarte,
întretaie spații, foc în dire lasă,
de perechea sa cine o desparte.

Din gusa divină, cântec nu mai scoate,
coardele îi arde sunete demente
să-nțeleagă sensul e în van, nu poate
descompusă e în sparte elemente.

**CERȘETORUL
DE CAFEA**

*de Emil
Brumaru*

Balada negustorului de postavuri

**Un vechi negustor de postavuri,
Strigându-și, trist, marfa prin praguri**

**De case cu ușile-nchise,
Trecuse prin țîrg și pierise-n**

**Amurgul ce-aproape întruna
Din zori se lăsa și cu bruma**

**De-un metru-apăsînd peste lucruri
Și oamenii storși de buclucuri,**

**Uimiți că-i chemase în praguri
Un vechi negustor de postavuri,
Cîndva, dus pe alte meleaguri....**

Norii se adună, bubuie furtuna,
fulger, trăsnet, puhoai se revarsă
lumea e întoarsă, e îngropată luna
Pasărea divină se destramă arsă.

Fluturi, albi fluturi

În lungile apusuri, în august, de soare
pe colinele cu puzderii de cruci surori
lumina ne mângâie pe amândoi și ne doare
și stăm și vorbim și lacrimăm uneori.

Din când în când trec repezi stoluri de grauri
și ne uităm cum în zare se pierd îndelung
se cufundă în roșu pal de aur
și, parcă, din urmă regrete vin, ne ajung

Ciudat cum multime zboară albi fluturi
peste mormânt, se întretaie, se duc și vin
murmură, tremură florile, - de ce ne scuturi
dulce fior cu parfum divin -

Fluturi? ori respirația ta, comic puls
îmbrățișări, ametoare săruturi
și un nemăsurat, nebun impuls
de a fi amândoi acei fluturi, albi fluturi.

De gheață, albastru pal

Trupul tău de gheață, albastru pal,
nu mai fremăta la nici o mângâiere
încetase curgerea valul după val
lumea se-nchisese în cosmică tăcere.

Ochiul meu din frunte nu te mai vedea
mă retrăgeam încet din mine însumi
se-ntunecase brusc, stea după stea,
un flaut spart era tot plânsu-mi.

Priveam nedumerit la frumusețea-ți stinsă
zăcea în acel pat străin și slut -
ardea o lacrimă târzie, neprelinsă -
în ce abis strigam cu glasul mut.

*Aceste versuri fac parte din volumul în manuscris Carmen
- cântecul de dragoste și moarte al păsării lv, scrise în
perioada 16 aug.-27 sept. 1999,
după moartea soției mele,
poeta Carmen Demea.*

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

O ediție neconcludentă

DL MIRCEA HANDOCA s-a devotat, încă în timpul vieții lui Mircea Eliade, conservării și editării operei marelui cugetător. I-a cîștigat încrederea încît acesta, la moartea surorii sale Corina, i-a încredințat custodia arhivei sale bucureștene. A vrut mai mult decît asta și a scris, în 1992, un fel de monografie, ratată, despre crimpele din viața și opera lui Eliade. E evident că scriitura nu e domeniul său de rezistență, probă fiind și prefețele la unele reeditări ale unor romane. Ca bibliograf și editor al corespondenței savantului a înregistrat cîteva realizări importante, printre care ar fi de amintit primul volum (literele A-H) din corespondența savantului și cele două volume din cea primită. Nefiind un spirit critic, dl Mircea Handoca e un adulator total al personalității căreia i s-a devotat. În consecință, a început, din 1998, să publice o suită intitulată „Dosarele” Eliade, în care publică opinii pro și contra cugetătorului, fără comentarii, lasînd – precizează dsa – cititorului să-și facă singur o idee despre controversă. Primul volum era consacrat opiniilor despre tînarul Eliade exprimate în anii treizeci. Al doilea volum (ediție), a apărut în 1999, transformă pluralul în singular, intitulat fiind „Dosarul” Eliade, adăugîndu-i-se și un subtitlu „Cu cărțile pe masă”. Obiectul acestui de al doilea volum îl constituie opiniile exprimate, în jurnalul său, publicat în românește în 1996 și recent în limba franceză, de Mihail Sebastian despre prietenul său bun Mircea Eliade. Dl Handoca are îndoieli privind unele notații ale lui Sebastian despre Eliade și ne previne, într-un scurt cuvînt înainte: „Trebuie să fim prudenți în folosirea memorialisticii ca principală sursă documentară. Pentru a ne convinge de autenticitatea unor date, situații, întîmplări, jurnalele (atît al lui Sebastian, cît și al lui Eliade) trebuie să fie coroborate cu documentul autentic de epocă”. În litigiu sînt însemnările lui Sebastian despre episodul legionar al lui Eliade de pe la sfîrșitul lui 1936 pînă tîrziu în 1939. De aceea, editorul precizează în finalul succintului său cuvînt înainte: „Dacă mai sînt îndoieli asupra «exactității» acuzațiilor de antisemitism, fascism, hitlerism, legionarism proferate împotriva lui Mircea Eliade, cred că numai probele *pro și contra* prezentate în volumul de față (și în următoarele) pot face lumină”. Editorul are dreptate, dacă, într-adevăr, ar prezenta toate probele necesare relevării acestui litigiu. Cum se va vedea, aici probele definiției, (tocmai ele!) sînt ocolite cu grijă preventivă. Și, atunci, mă întreb de pe acum, cum se poate face lumină în acest grav contencios.

Să notez, de la început, că Eliade și Sebastian au fost buni prieteni. Se vedeau periodic, împreună cu ceilalți prieteni de generație, sau numai în familie (Eliade era căsătorit cu prima sa soție, fosta Nina Mares, iar Sebastian era becher), pe rînd în locuințele celor doi parteneri. Fuseră (din 1927 Eliade, din 1929 Sebastian) colaboratori ai ziarului *Cuvîntul* (de la o vreme chiar redactori și-l venerau, deopotrivă, pe maestrul lor spiritual Nae Ionescu. Eliade i-a fost chiar student (Sebastian, ca student la drept, nu, dar îi frecventa, adesea, cursurile). Eliade i-a fost, mai tîrziu, după reîntoarcerea din India, asistent și chiar suplinitor lui Nae Ionescu la catedra (de fapt, conferenția) ilustrului profesor. Dar, repet, cei doi tineri erau buni, intimi prieteni. Și-au recenzat, în presă, unul cărțile celuilalt și se stimau, ca scriitori, reciproc. Cînd, în 1934, se produce scandalul iscat în jurul romanului lui Sebastian, *De două mîi de ani*, datorită prefeței antisemite (de un antisemitism

fundamentalist, pe teme teologale) și cartea era unanim injuriată (și de la dreapta și de la stînga), Eliade, loial, publică un lung foileton în *Vremea* (în două numere), apărînd romanul și polemizînd chiar cu profesorul său iubit pentru ideile din prefață. Deodată, nu fără o istoricitate a fenomenului, Sebastian își dă seama, de prin 1936, că bunul său prieten Mircea Eliade se convertește spre legionarism (sau, păstrîndu-ne în termenii vestitei piese de teatru a lui Eugen Ionescu, se „rinocerizează”). A fost această observație a lui Sebastian despre convertirea lui Eliade la legionarism o efectivă tragedie, o rupere dramatică tulburătoare. Își dădea seama, disperat, că pierde un prieten de inimă, drag cu totul. Nu e un lucru oarecare o astfel de lovitură primită în adîncul sufletului de un tînar aflat în al treilea lustru de viață, pe care o trăise mereu, din perioada maturității, în preajma prietenului privilegiat, ale căror opinii el, ca democrat și evreu, nu le putea accepta. Iată un fragment din însemnarea lui Sebastian datat 25 septembrie 1936, în care eroul este chiar Mircea Eliade: „El este un om de dreapta, pînă la ultimele consecințe. În Abisinia, a fost cu Italia. În Spania, e cu Franco. La noi e cu Codreanu. Face numai eforturi – cît de penibile? – pentru a ascunde acest lucru, cel puțin față de mine. Dar se întîmplă să-l răzbească, și atunci țipă, cum a țipat aseară.” Și mai încolo, în însemnarea aceleiași zile, se întreabă tragic: „Îl voi pierde pe Mircea pentru atîta lucru? Pot uita tot ce este excepțional în el, generozitatea lui, puterea lui de viață, omenia lui, dragostea lui, tot ce e tînar, copilăros, sincer în el? Nu știu. Simt între noi tăceri jenante, care ascund numai pe jumătate explicațiile de care fugim, fiindcă le simțim probabil fiecare, și acumulez mereu deziluzii – între care prezența lui la *Vremea* antisemită (comod, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat) nu e cea mai mică. Voi face tot ce e posibil ca să-l păstrez totuși”. Și, iată, notația profund îndurerată din 2 martie 1937: „Lungă discuție cu Mircea, la el acasă. Imposibil de rezumat. A fost liric, nebulos, plin de exclamații, interjecții, apostrofe. Din toate astea nu aleg decît declarația lui – în sfîrșit leală – că iubește Garda, speră în ea și așteaptă victoria ei. Ioan Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazu, Ștefan cel Mare, Bălcescu, Eminescu, Hasdeu – cu toții au fost la timpul lor gardiști. Mircea îi cita de-a valma... Toți cei care nu sînt gardiști, toți cei care fac altă politică decît cea gardistă sînt trădători de neam și merită aceeași soartă”. Dar și acum, constatînd că Eliade e atît de fanatizat de gardism, notează la sfîrșit încă sperînd într-un viitor mai senin: „S-ar putea să recitesc cîndva aceste rînduri și să nu-mi vină a crede că ele rezumă cuvintele lui Mircea. De aceea e bine să spun încă odată că n-am făcut decît să redau întocmai vorbele lui. Asta ca nu cumva să le uit. Și poate că într-o zi lucrurile vor fi destul de liniștite pentru ca să-i pot citi această pagină lui Mircea și să-l văd roșind de rușine”. Și mai sînt astfel de dureroase – pentru Sebastian – însemnări înțelegînd că pierde, vizibil, o prietenie pe care o adora. De abia la 16 ianuarie 1938 notează: „Am fost la Mircea azi. Credeam că ne vom explica dar, vorbind, mi-am dat seama că e inutil – și poate chiar imposibil. Totul e sfîrșit între noi – și lucrul ăsta îl știu foarte bine amîndoi. Restul – explicații, scuze, reproșuri – nu duc la nimic”. Și, totuși, s-au mai revăzut, Sebastian constatînd cu amar, că prietenia lor e terminată.

Întrebarea e dacă dăm crezare, ca document probatoriu, acestor sfîșietoare însemnări din jurnalul lui Sebastian. Dl Handoca, reproducîndu-le, are, am văzut,

îndoieli și socoate că veracitatea lor trebuie numai de cît coroborată cu documente de epocă. În aceste circumstanțe, care erau documentele de epocă verificatoare? Cronicle reciproce despre cărțile publicate de cei doi înainte de iunie 1936, dedicațiile lui Sebastian pe cărțile sale, dăruite lui Eliade și alte articole ale altora, cum procedează dl Mircea Handoca? Nicidecum. Proba concludentă era reproducerea articolelor legionaraide publicate de Eliade în *Vremea* și *Buna Vestire*. Dar aceste probe, singurele concludente, dl Handoca le evită sistematic, deși Sebastian face referire, în două rînduri, la ele. Mai ales că *Jurnalul* lui Eliade din această perioadă n-a fost publicat (de ce, totuși?), iar în *Memorii* adevărul este cu grijă ocultat în legătură cu acest episod legionar. Să-l ajutăm dl Handoca, reproducînd, din presa vremii fragmente din unele articole ale lui Eliade care verifică, totuși, opinia lui Sebastian din 25 februarie 1937 că aceste articole din *Vremea* erau legionare. La 24 ianuarie 1937 publică în *Vremea*, un lamento la moartea lui Ion Moța și Vasile Marin, legionari comandanți, în luptele din Spania: „Rareori se întîlnește în istoria unui neam o moarte atît de semnificativă ca moartea celor doi fruntași legionari căzuți pe frontul spaniol. Plecarea celor șapte comandanți legionari români în Spania, unde au luptat, ca voluntari, în trupe de șoc, a fost simbolică... Atît Ion Moța cît și Vasile Marin, dăduseră nenumărate probe de spiritul lor de jertfă: închisori, suferință, prigoană morală, o tinerete trăită eroic... Această ultimă și fatală încercare – plecarea în Spania – și-o aleseseră ei singuri, ca o supremă dovadă de credință și eroism creștin... Semnificația morții lor trece, deci, deasupra valorilor eroismului viril. Moartea voluntară a lui Ion Moța și Vasile Marin are un sens mistic: jertfa pentru creștinism. O jertfă care să verifice eroismul și credința unei întregi generații. O jertfă menită să fructifice, să întărească creștinismul, să dinamizeze un tineret... Ca și șeful și prietenul său, Corneliu Codreanu, Ion Moța credea că misiunea generației tinere este să împace România cu Dumnezeu... Destinul i-a ales pe ei să *mărturisească*, să arate celorlalți seninătatea pe care țî-o dă credința, sensul creștin și eroic pe care îl capătă viața atunci cînd ești gata, în orice clipă să renunți la ea”. Are dreptate Sebastian cînd califică, în jurnal, acest articol drept legionar? În oficiosul legionar *Buna Vestire* la 14 octombrie 1937, omagiînd pe generalul Gh. Cantacuzino-Grăniceru, șeful Partidului legionar „Totul pentru Țară” care a decedat, Mircea Eliade scria: „Îmbrățișînd idealurile Legiunii, generalul Cantacuzino a recunoscut în noua sa familie spirituală, aceeași iubire de libertate, același simț al onoarei și demnității, aceeași nepăsare de moarte, de suferință și de prigoană – pe care le păstrează intacte în sufletul său de oștean... A recunoscut în Căpitan și în legionarii săi morala medievală bărbătească, românească, pe care nădăjduise să o mai vadă stăpînînd sufletele contemporanilor... Generalul Cantacuzino și-a regăsit în idealurile legionare crezul său intact... Tinerii care-și încep viața pregătindu-se de moarte alcătuiesc azi marea familie românească în care virtutea și bărbăția prefanariotă, realizată de generalul Cantacuzino luminează destinul veacului întreg”. Sebastian citează din răspunsul lui Eliade din 17 decembrie 1937 la ancheta *Bunei Vestiri* sub titlatura generică *De ce cred în biruința legionară*. Articolul există și Eliade a mărturisit acolo convingerile sale despre biruința acestei mișcări la alegerile de la sfîrșitul lui decembrie 1937. Că ulterior Eliade a negat paternitatea acestui articol, pretinzînd că l-a

scris prietenul său M. Polihroniade, pe care n-a vrut să-l dezavueze, se știe de la biograful său Lescott Mc Ricketts. Am verificat această afirmație a lui Eliade cu alte articole ale sale legionare și am ajuns la concluzia că e scris de Eliade, făcînd chiar trimitere la alte articole de acest fel. Acest răspuns la ancheta *Bunei Vestiri* e scris de el, reprezentînd credoul său de atunci. Sebastian notează că Eliade a fost plecat în propagandă electorală prolegionară, pentru alegerile din decembrie 1937. Am verificat această notație cu un anunț al *Bunei Vestiri* din 6 decembrie 1937 către șefii județeni ai partidului Totul pentru Țară, printre care e citat și Mircea Eliade. Că Eliade, potrivit mărturisirilor amare ale lui Sebastian din *Jurnal*, continuă să scrie, și la începutul lui 1938, potrivit convingerilor sale legionare o dovedesc, printre altele, două articole ale sale indiscutabil legionare din *Vremea* 12 ianuarie 1938 și 13 februarie 1938. Mai tîrziu regimul de autoritate personală al regelui Carol al II-lea interzicea toate partidele politice, inclusiv mișcarea legionară. Urmează arestarea, judecarea și condamnarea lui C.Z. Codreanu și prigonirea, în general, a mișcării legionare, încarcerarea în închisori și lagăre. În iulie 1938 e încarcerarea în lagăr de la Miercurea Ciuc și Mircea Eliade. Sebastian, reiese din jurnal, suferă din cauza acestei detenții, cu boala îndurată de Eliade. S-au revăzut după eliberarea lui Eliade din lagăr și au încercat să abandoneze „un an de uitare”. L-a vizitat acasă și la 25 septembrie 1939, cînd, după asasinarea Armand Calinescu, Eliade era disperat, crezînd că îi vine și lui rîndul. A căutat să-l liniștească, deși știa că „totul ne desparte, desigur, absolut totul”. Și adăuga: „N-o să încheiem socotelile între noi acum. Poate mai tîrziu, după ce totul se va fi depărtat, dacă vom mai fi în viață”. Că Eliade era, la Lisabona, cum scrie Sebastian în *Jurnal*, mai legionar decît altă dată n-avem cum proba decît cu *Jurnalul* savantului din acea perioadă. Dar el n-a fost – oare întîmplător? – publicat. Știm din mărturisirile publicate ale unui domn D.C. Danielopol, coleg cu Eliade la ambasada română din Londra, cuprinzînd și perioada statului național-legionar, că soția cugetătorului era febricitat legionară și anunța că soțul ei va fi rechemat în țară pentru a primi o altă demnitate oficială. Și, oricum, Eliade a evitat toată viața să se delimiteze critic de perioada sa legionară, cum făcuse Cioran. Iar Eugen Ionescu, prietenul de mai tîrziu al amîndurora, îi scria de la Paris lui T. Vianu în septembrie 1945, în tabloul reconstituit al generației criterioniste: „A venit sau vine zilele astea Mircea Eliade; pentru el totul e pierdut... Țsta e un mare vinovat”. (În *Scrisori către Tudor Vianu* vol. II 1994)

Dl Mircea Handoca și-a ratat cartea nu numai pentru că a crezut că e bine să nu includă în sumar articolele incriminante ale lui M. Eliade, dar și pentru că refuză spiritul critic în favoarea idolatrizării totale. Și mai are cutezanța să-și intituleze ediția „Cu cărțile pe masă”. Tocmai ele lipsesc cu desăvîrșire.

UN TEXT DIN „EPOCA

LA 15 Iunie 1989, s-a celebrat Centenarul nașterii lui Mihai Eminescu (ME), evident, cel mai important poet român, cel care a transformat nu numai poezia dar și limba română - și care a fost numit de "regim" «Poetul Național». În deosebi ultimii săi ani de viață au fost penibili pentru el, din cauza unor "iubiri imposibile", a bolilor, a situației materiale precare (deși, mult apreciat, a fost ajutat de persoane importante să studieze și apoi să călătorească în străinătate, să capete modeste slujbe etc.). A lucrat și ca ziarist, scriind virulente texte politice, mai ales împotriva Liberalilor (numiți «Roșii»), ca supporter și protejat al Partidului Conservator Român, compus aproape exclusiv din clasa superioară de boieri, de înalta burghezie intelectuală etc.

Din cauza unor poeme sau texte patriotice scrise ca jurnalist, "regimul" a început să-i dea o «înaltă apreciere» (după epoci în care era criticat datorită unor fragmente «naționaliste»). Și astfel, Centenarul său a fost celebrat în marea sală istorică «a Ateneului Român», prin așa-numitul «Simposion Omagial Mihai Eminescu», participanți fiind invitați «aleși», mai cu seamă din Nomenclatură, din scriitorii bine-văzuți etc. Adunarea s-a deschis printr-un «Mesaj» (M) al lui NC (citit de unul dintre cei mai inculți miniștri ai săi, Emil Bobu). În acest M, se dădeau citate, între altele, dintr-un poem parțial «naționalist» al lui ME, *Doina*. Acest poem fusese, mai înainte, cenzurat (din proprie experiență știu că nu putea «circula» afară din Bibliotecile de Stat nici chiar întregul volum în care era inclus), iar aceasta din cauza versurilor care blestemau pe «cine-a îndrăgît străinii...». Citarea versurilor a fost considerată ca un «semnal» din partea lui NC și a fost, desigur, o strategie de LI pentru atragerea maselor, pentru mișcarea a ceea ce era, în fond, o crudă realitate prezentă.

«Mesajul» lui NC a fost publicat în ziare (cele puține, ale «Partidului» sau oficiale, de stat, singurele care puteau exista) și a fost comentat prin aprecieri encomiastice ca fiind «un text foarte important», iar întregul eveniment a avut parte de o înaltă evaluare, datorită contribuției personale a lui NC. S-au trimis și «telegrame» lui NC, cum era obiceiul, și au fost publicate în ziare, ca și când ar fi fost propria sa zi de naștere; printre acestea era și o foarte lungă «Telegramă» adresată lui de către participanții la Simposionul omagial [etc.], exprimând «sentimentele de aleasă stimă, nefermărită dragoste și fierbinte recunoștință» pentru «mult iubitul și stimatul tovarăș NC», pentru el, «marele Erou între eroii neamului românesc [etc.]» ca și «adâncul respect, sentimentele noastre de aleasă considerație și deosebită prețuire [am comentat cuvântul *deosebit*, din LI, cu sens de hiperbolă ambiguă, în «râu» ca și în «bine»] tovarășei Elena Ceușescu (urmând epitetul și calitățile politice, științifice obligatorii: când i se adresa un mesaj ori se vorbea despre ea: «eminent om politic și savant de largă recunoaștere internațională [etc.]»).

Două fragmente (probabil, considerate ca fiind fundamentale și pe care le putem considera ca «tipice») au fost reproduse în cel mai important ziar, *Scânteia*, cu litere mari și puse în «chenar» (vezi *Anexa*).

Vom analiza aici aceste două texte. Ele au aceeași lungime, reprezintă cam 11% din întregul M (în cele 16 paragrafe din totalul de 138 de rânduri - dintre care 73 de rânduri conțin versuri de ME, cele două fragmente ocupă, fiecare, 11 rânduri).

P RIMUL text (*Omagiind...*) are aceeași proporție ca și al doilea (am numărat în «elemente» unități, adică literele aflate între blancuri;

dar și - ceea ce duce la mai puține elemente - în «cuvinte» (dacă nu se separă particula în subjonctivul-imperativ: *să dezvoltăm, să îmbogățim*): 80 de elemente, 78 de cuvinte, incluzând substantivele cu articolul numărat separat. Este un enorm număr de substantive (21, incluzând 4 nominalizări [Nmzi]) și adjective (20; numele proprii nefiind incluse); în clasa adjectivelor am inclus și cuvintele care, în această LI, trebuie să însoțească substantivele, sau să fie ele însele substantive, cf. *tot(ul)* sau *întreg(ul)*; dar sunt puține verbe: 5 (2 subjonctive-imperative: *să dezvoltăm și să îmbogățim*; 2 prezente: *avem* - care este frecvent în LI a lui NC -, *reprezintă*; și un gerunziu, cu valoarea verbală: *Omagiind*). Fiecare substantiv are un adjectiv (sau chiar două): *opera luminoasă, minunatul patrimoniul național*. Multe cuvinte sau expresii sunt aceleași (clisee) în ambele texte și țin de aceeași arie semantică: *gândire înaintată, revoluționară, mesajul umanist, omul nou, înaintat, socialism și comunism*. Anumite adjective sunt, de asemenea, preferate și repetate: *nou* (de 4 ori), *înaintat(ă)*. Putem observa sublinierea prin acumulare de adjective și de repetare a lor într-o expresie (*noi și noi creații*), hiperbole (*profund umanist și patriotic*), și în genere aglomerarea de adjective și de adjective-adverbe.

La fel cum vom constata pentru textul al doilea, începutul printr-un gerunziu este o strategie pentru introducerea unor șiruri de clișee; momentul prezent este fictiv, nu se prezintă nici o realitate actuală, chiar verbele la prezent (*avem datorită*) au alt sens (de: «datoria noastră», și de legătură cu clișeele - ca: *reprezintă o contribuție de seamă, legat de mobilizarea întregului popor*; să observăm și obsesia consensului, a *întregului: toate, întregului popor*).

O trăsătură specială, aici: *omagiind* pe ME, trebuiau evocate și operele *tuturor* marilor creatori, în *toate* domeniile. De ce? Probabil, este aici o strategie nu atât pentru a «se face dreptate și altora», cât pentru a se include Poetul român printre cei mai importanți ai umanității.

Vom privi mai atent, la al doilea text, la includerea, intercalată a unor lungi însuirii. De fapt, este un lanț de coordonate, unde chiar și propozițiile subordonate joacă rolul de complemente; revărsarea de substantive, de adjective și de adverbe tinde către ținta de a ajunge tocmai la «*socialismul și comunismul în România*»; ținta este cunoscută de la bun început (în strategia LI), pe când ME rămâne «departe», în prezentul gerunziului - o evocare falsificatoare a momentului omagial.

A L DOILEA text («*Cinstind...*») are tot 81 de elemente sau cam 76 de cuvinte (adică nu numărând doar ceea ce este între blancuri și neseparând particule *să* facem, a asigură). Nu facem aici o analiză gramaticală ca scop în sine, și o «numărătoare exactă»: ceea ce ne interesează este mai ales raportul între substantive, (S), verbe (V), adjective (A). Frapează numărul foarte mare de S (26-27) și de Adj. care le însoțesc (15, plus un adverb care înțărăște: *profund umanist*), comparativ cu V (4 subjonctive, care au și valoare de imperative - *să creăm* etc. -, plus un infinitiv - *a asigură* - și gerunziul cu valoare verbală - *cinstind*). Din cele 26 de S, izbesc cele 6 nominalizări (Nmzi), acele «abstracte verbale» caracteristice limbii române, frecvente în LI a «Epoicii», și în al căror statut ambiguu, bivalent (S și V) prevalează valoarea verbală (semnificativ: «[îndemnul la] acțiune», «mobilizarea», «lupta» etc. specifice dictaturii comuniste): *înflorirea* < a *înflori* sporirea < a *spori* - căci să remarcăm și faptul că sunt precedate de *pentru*).

Întâlnim - cum altfel! - și unul dintre cuvintele predilecte ale lui NC și care ar putea fi luat drept prototip, sau mostră sau standard al LI a «Epoicii», în care lipsea *totul*, dar se afirma că (*avem totul*). Cuvântul folosit frecvent de NC, ca și de acoliți, cu specialul sens hiperbolic de LI, al plenitudinii: *avem totul* - mascând pe *lipsește totul*, sau («mobilizatorul», drept urmare, *să facem totul!* - să depunem eforturi și mai mari; avem, unii, încă în urechi pronunțarea, de către NC și de cei care-l imitau, cu un superb *accent intensiv*).

Adj. sunt, *toate*, din *ariile pozitive* (ocazia festivă), de bucurie a sărbătorii folosite ca prilej de educație, de îndemnuri la luptă, sub stimulul mărețului trecut, al genialului poet asimilat scopurilor dictaturii. Ceva mai mult, aproape toate sunt la gradul absolut ori sunt hiperbolice sau, în orice caz, includ acest sens: *cele mai drepte, visului de aur, profund umanist*; de fapt, totul generează hiperbole: *continuă, înaltelor*. În genere, cuvintele sunt selectate dintre «ceea ce este foarte bun» și culese din repertoriul poetic al celor mai originali românești variante: *înfruptarea* (*captatio*, la asemenea «Ocazie», în loc de prea frecventul și banalul *realizarea*), *făuritor* (nu *creator*, mai ales că - subtilitate stilistică! - se mai repetase familia: *să creăm*, sau, în alt loc, *creatori* etc.).

Întregul text (și M) în ansamblu trebuie înțeles ca un mesaj (în sensul psiholingvistic, de informație care circulă, în formă concretă, între emițător și receptor: m), adresat de către emițătorul NC receptorului (de fapt, receptorilor), aici auditoriul de la Simposion, dar în intenție, «întregului popor». Nu se are în vedere nimic care ar putea să genereze un *dialog*, totul este un peremptoriu *monolog*, enunțat dintr-o suflare, în care nu ar fi loc pentru a separa ceva în acest m, și de enunțuri fără apel, lipite gramatical între ele până la sfârșitul care dă «rezolvarea»: *comunismul!*, cu semn de exclamare (așa dorise NC să fie pronunțat, așa îl pronunțase, desigur, E.Bobu), semn prevăzut de la începutul acestei lungi fraze și de fapt al întregului M, căci avem, aici, ultimul paragraf.

Poate că faptele gramaticale cele mai frapante sunt *gerunziul* și *fraza foarte lungă*. *Gerunziul* este folosit la începutul frazei, cu valoare verbală, și tot așa apare în celălalt text, ca și în alte două paragrafe: *prețuind* - paragraful 7 - și *apreciind* - paragraful 14 -, pe când *omagiind* și *cinstind*, deschid textele analizate - paragrafele 13 și 16. În ambele texte, *fraza este extrem de lungă*: adică *întregul text* este o singură frază. În această frază sunt incluziuni, unele formând propoziții (aici, introduse prin 4 V, dintre care două - adică primul și al doilea format din 2 verbe alăturate alcătuiesc o singură unitate: *să facem/să creăm și să dăm, să slujească* (ca detaliu, dacă vrem, de anecdota să amintesc faptul că, la începutul anilor '50, secretara-dactilografă a Institutului unde lucram, mi-a arătat, uimită - căci, vară a lui M. Ralea, făcea parte dintre cei școliti mai de mult -, că textul dat pentru *Gazeta de perete*, de către o colaboratoare, devenită, după ani, o conducătoare a «Culturii române», avea un text lung egal cu o frază,

fără punct și fără virgule - în care să spună, amestec, cât mai multe fără a spune nimic -; evident, timpurile, până în 1989, mai evoluaseră, existau responsabilități cu virgulele și punctele, de mare importanță, dacă ne gândim că pentru o virgulă putea fi «dată la topit» o pagină ori o revistă: *Mare* virgule puse aproape impecabil, dar un singur punct, căci obiceiul rămăsese, ca un comportament tipic, spre a se spune cât mai multe vorbe în șir hipnotizant).

G ERUNZIUL, cu acțiunea lui în desfășurare, pare să fie cuvântul-cheie, dar de fapt servește doar ca punct de pornire, împreună cu «memoria lui ME»; suntem imediat azvârliți în afara «prezentului» - Centenarul -, către adevăratele scopuri, de «mobilizare» patriotică, pentru «programul Partidului», pentru «ridicarea conștiinței socialiste», și în final pentru «visul de aur», «comunismul!» Așa cum menționam, întregul șir de cuvinte (mai ales S și epitete pozitive) este marcat de la început - *se știa*, într-o semiotică ținând de dresaj, spre a fi enunțat cu intonație exclamativă, presupusă de fiecare cuvânt, deși semnul este pus numai la sfârșit.

Îmbinarea puținelor propoziții (aproape transformate ele însele în S sau Nmzi) este înecată în lungul lanț de S plus Adj., care tind să orienteze către final (acesta nu mai era neașteptat pentru receptori): un șir devenit abstract, vag, plutind într-un popot atemporal de vorbire. Adevărata «interpretare» este că (în acele timpuri de infometare, de injustiție, de cenzură, de imposibilă înflorire a artei și culturii), niciun «mesaj umanist» nu era credibil, nu exista niciun «om nou, înaintat», niciun «vis de aur» nu era posibil sau era chiar o cacealma ridiculă ori tragică, de vreme ce comunismul era declarat a fi «cea mai dreaptă și umană societate».

Schematic vorbind, putem afirma că acel context al Simposionului dedicat Centenarului marelui poet din sec. al XIX-lea a fost un pretext pentru «emițător», NC, de a încerca să manipuleze pe receptori (auditori de la Simposion și întreaga țară), pentru a acționa în favoarea regimului, prin *mascare* (evocând un «mare poet național» - deci trecutul istoric «glorios») condițiilor prezente mizere. El recurge la stratagema îndepărtării de realitatea adevărată, printr-o abilă escamotare, fluturând ca stimulente «viitorul de aur». Trăsăturile psihologice care pot fi depistate sunt: *evocarea* trecutului - ME - și apoi uitarea prezentului, prin folosirea unei repetări *hipnogene* de clișee, *stimuli monotoni* (lungile lanțuri de cuvinte, *m* gol de sens, *ascunzând, astfel, prezentul* și oferind simulacre de stări psihologice plăcute, fericite).

Din punct de vedere *lingvistic* strategiile sunt (chiar dacă nu conștiente pentru emițător): fraza lungă dar «fără miez», fără informații noi (iarăși, oferind «stimuli monotoni», care favorizează sugestia), substantive și nominalizări - mai puțin concrete decât verbele -, adjective care îndepărtează de realitate, punctul de pornire într-un gerunziu de la care «totul» orien-

* Ceaușescu, Nicolae - *Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, Secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu prilejul Simposionului omagial «Mihai Eminescu»*, în *Scânteia* 1989, 14 iunie, p. 1 (vol. LVII, no. 14562); tot acolo, și alte texte.

Eminescu, Mihai, XX. *Publicistică 15 Febr. 1880-31 dec. 1880*, București, Ed. Acad. 1994, 276 (din «Timpul», 1 aug. 1880).

Slama-Cazacu, T. [despre «analiza contextual-dinamică a textului literar», în] *Introducere în psiholingvistică*, București, Ed. Științifică, 1968; *Analisi contestuale - dinamica del testo letterario*, Bari, Adriatica, 1984; (a cura di-) *Analisi del testo letterario. Dieci applicazioni del metode contestuale dinamico*, Roma, Bulzoni, 1988; *Psiholingvistica - O știință a comunicării*, București, Ed. ALL, 1999, 433-463, etc. cf. și «International journal of psycholinguistics», 1997, 13, nr. 2, 165-176.

DE AUR

tează către trecut, stări de "visare", puține propoziții subordonate, care includ însă lungi șiruri de clișee. Cheia este *subita alunecare* de la ME către *Partid*, către întreaga națiune (*poporul*, ceea ce este *românesc*). Nu putem vedea nici o ierarhie în aparentele coordonate cu excepția momentului când observăm care este finalul lexical: *socialismul și comunismul* (dar în *viitor*). Cine este beneficiarul? Reiese clar: receptorii acestui act de comunicare unilaterală, întregul *popor* - dar numai *dacă* face asta și asta, și *dacă* privește către «viitorul de aur» ca un eveniment *de vis* (pentru că, știm, NC numea și prezentul o «Epoacă de aur»).

În potopul de substantive și de adjective pozitive (chiar accentuate prin hiperbole și expresia adverbială exagerată), se pierde simțul *realității trăite* (Simposiunul dedicat lui ME, dar și viața prezentă, dificilă). Gerunziul este o cheie pentru stimularea către ceea ce urmează, adică înșiruirea de clișee, culminând cu evocarea comunismului în România: *ce mai contează prezentul*, în comparație cu ceea ce se așteaptă să se obțină?, *dacă* (acest ascuns *dacă*, înlocuit prin sugestiva înlanțuire de eforturi ținând către scopul final). Efectul halucinant este obținut *nu* prin adevăratul sens al frazei, ci prin valoarea ei goală, de bine-cunoscute clișee. Nu mai este necesară o adevărată "interpretare", înțelegere a *m* (ca în actul normal de comunicare), pentru că până și *perceperea* lui este distorsionată sau chiar inecată în potopul verbal.

Întâlnim, aici, cheia adevăratelor trăsături ale LI și ale efectelor ei: o comunicare distorsionată, de fapt pierderea unei reale comunicări. După zeci de ani de LI și de pierdere a credibilității, deși *M* vrea să *convingă*, scopul, de persuadare, nu poate fi atins, din cauza unui efect de bumerang: strategia clișeelelor, după *atâția ani de scâldare forțată în această strategie*, nu mai duce la "o convingere", la "mobilizarea" dorită, nici la depărtarea de realitatea dificilă, *trăită*. Starea de "așteptare" a informației, din comunicarea normală este anihilată. De fapt, aici, *mascarea* realității se scantează că va apărea prin îndepărtarea

de prezent - inclus în *M* - și de tot ce este concret; dar *manipularea* reușește, tocmai, să creeze o *lipsă de interes* pentru *M*. Numele Poetului, ca pretext pentru stimularea de a depune "toate" eforturile și pentru evocarea «viitorului de aur» este o strategie atât de grosolană, în 1989, încât face inutilă intenția emițătorului: pe de-o parte, pentru că *m* se diluează, nu este ascultat, nici "auzit", el se pierde chiar ca efect hipnotic, pentru cei mai mulți, sau, *dacă* acționează "hipnoza", atunci gândirea receptorilor nu mai poate servi la realizarea acțiunilor cerute (într-adevăr, un efect de bumerang). Pe de altă parte, pentru cei care scapă realmente de "hipnoza", cum menționam, și *gândesc*, folosirea numelui lui ME pentru a evoca "socialismul și comunismul" devine ridicul și chiar hilar (nu am fost, evident, în sala "Ateneului", atunci ca să observ mimica pariticipanților, dar este drept că atâtea zeci de ani ai ipocriziei, ai mimării "interesului", puteau face să nu se vadă vreo reacție de "inteligentă" (să nu uităm, însă, "marea reacție" a "Pietei" din apropiere, în decembrie 1989, când NC a promis, vădind completa pierdere a legăturii cu o realitate de care se depărtase complet, o creștere de câțiva lei a alocațiilor pentru studenți!). Ceva mai mult, oare cum vor fi "gândit" specialiștii în ME sau cei având chiar o cultură mediocră, când au ascultat acest *M*, știind că Poetul, chiar *dacă* fulminase împotriva unor racile ale timpului, a corupției etc., nu era nici măcar un socialist al acelor vremuri, ba era chiar legat de conservatori, îi cam critica pe «roșii» timpului, liberalii, deci nu avea nimic de aface, el, cu clamata «ridicare a conștiinței socialiste» (ce să mai zicem, despre «visul de aur, comunismul»).

Am încercat să compar aceste texte cu un text politic - luat la întâmplare - scris de ME ca ziarist la *Timpul* (1 august, 1880): există, acolo, un echilibru normal între verbe și substantive, puține adjective (atenuând chiar posibila evaluare pozitivă, prin minimalizarea unor aprecieri («de bine de rău»), aproape deloc nominalizări (abstracte verbale, de fapt; unul singur - *limpezirea* - pentru a caracteriza celelalte

Cinstind memoria lui Mihai Eminescu, să facem totul pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programului partidului de construcție socialistă, pentru înflorirea continuă a artei și culturii românești, pentru sporirea forței sale educative, a mesajului său profund umanist, revoluționar, să creăm și să dăm poporului noi și valoroase opere care să slujească progresului și înălțării patriei, ridicării conștiinței socialiste, dezvoltării înaltelor trăsături ale omului nou, înaintat, făuritor conștient al celei mai drepte și umane societăți, al visului de aur al omenirii - comunismul!

NICOLAE CEAUȘESCU

ÎNALTĂ PREȚUIRE POETULUI NAȚIONAL

„Omagiind astăzi opera luminoasă a lui Mihai Eminescu - ca de altfel a tuturor marilor creatori din toate domeniile - avem datoria să dezvoltăm și să îmbogățim permanent, cu noi și noi creații, minunatul patrimoniu național - tezaur de gândire înaintată, revoluționară, care, prin conținutul de idei și mesajul profund umanist și patriotic, reprezintă o contribuție de seamă la mobilizarea întregului popor în edificarea noii ordini, la formarea și educarea omului nou, înaintat, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România.”

NICOLAE CEAUȘESCU

expresii oarecum tehnice).

Dacă, însă, comparăm textele lui NC cu unul dintre cele scrise după 1989 (de pildă, *Strategia de reformă economică-socială a Programului de guvernare*, adică a Guvernului N. Văcăroiu, care a pierdut alegerile din 1996), găsim, iarăși, nu numai o abundență de imperative și de timp viitor, dar și enorm de multe Nmzi (p. 160): «2. *Simplificarea și flexibilizarea sistemului legislativ*. 3. *Corelarea actelor normative pentru înlăturarea [...]*. 4. *Modificarea [...]* care necesită completări ori simplificări. 5. *Curățirea [...]* prin abrogarea [...] reglementări noi» etc. ori (p. 159): «*Continuarea*, consolidarea și perfecționarea [...]; *întărirea și perfecționarea [...]* punerea» etc. Sunt și o mulțime de adjective pozitive (*vast program*) *legi noi*,

etc.). La fel, în raportul lui V. Ciorbea (28 mai, 1997), în rubrica relativă la *Politica socială, Reforma administrației publice*: verbe la viitor, mascând ceea ce nu se făcuse, dintre multele slogane promițătoare.

Asemenea analize, care pot fi prezentate și în mod mai extins și ameliorat, nu sunt menite a da "rețete", strategii comunicative manipulative și nici doar modele negative: ele pot să ajute la "interpretarea" unui text scris în LI și să ducă la o conștientizare relativă la studiile politico-literare, dar și o conștientizare a modeștilor indivizi care sunt în afara "Puterilor" (economice, politice, financiare, comerciale, culturale etc.).

Tatiana Slama-Cazacu

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

"Iașiot", "mangaliot", "sloboziot"...

ÎNTR-UN articol apărut în 1960 (în volumul *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, II*), "Nume de locuitori derivate de la teme străine", Magdalena Popescu afirma că sufixul *-iot*, de origine greacă, ar fi, în limba română, total neproductiv. Lăsându-se identificat în câteva împrumuturi, sufixul nu ar fi format în română cuvinte noi (unica excepție menționată, derivatul *sinaiot*, era considerată discutabilă). Descrierea situației, exactă pentru momentul respectiv, ne ajută să înțelegem încă o dată că evoluția limbii nu e lineară, că lucrurile nu sunt date o dată pentru totdeauna și de aceea previziunile sînt riscante. E de ajuns să existe cîteva modele, și măcar unul dintre ele să circule mai intens, pentru ca procesul analogic să intre în funcțiune. Deși nu se poate spune că ar fi devenit brusc foarte popular, sufixul *-iot* nu mai poate fi considerat, acum, nici neproductiv. Sufixul apare în cîteva denumiri neutre, de la nume (balcanice) de țară sau de oraș: *cipriot* ("un cineast de origine *cipriotă* a cucerit sufragiile criticilor" - "România liberă" = RL, 2030, 1996, 2) și *sofiot* ("au aflat din gura președintelui *sofiot*" - "Evenimentul zilei" = EZ 2316, 2000, 11). *Cipriot* e înregistrat în *Dicționarul explicativ* (DEX), iar *sofiot* apare în *Dicționarul limbii române* (DLR); pentru ambele, ca sursă imediată este indicată franceza (*Cypriote, sophiote*); în lipsa unor atestări mai vechi, care să evoce o preluare prin contacte lingvistice directe, ipoteza etimologică rămâne acceptabilă.

Confruntînd exemplele din articolul citat al Magdalenei Popescu și cuvintele cuprinse în *Dicționarul invers* cu lista acceptată de DEX, descoperim că, între derivatele în *-iot* ceva mai cunoscute, apar și în *Dicționarul explicativ* cuvintele *fanariot* și *italiot* (nu și *iscariot, rumeliot, lavriot* ș.a.). Părăsind categoria numelor de locuitori, putem observa că există în română cel puțin două cuvinte uzuale cu aceeași terminație, *patriot* și *idiot*, de origine grecească directă în primul caz, îndepărtată și mediată în al doilea; ele pot fi invocate, eventual, pentru anumite asocieri, sugestii fonice și conotații. Oricum, derivatul în *-iot* desigur cel mai frecvent, important prin valorile sale afective și prin extensiile sale semantice, este *fanariot* (împrumutat ca atare, din neogreacă, dar analizabil în măsura în care în textele de istorie se vorbește întotdeauna și de *Fanar*). Rolul cuvîntului *fanariot* a fost nu numai de a propune un model derivativ, dar probabil și de a-i adăuga anumite conotații negative. Într-adevăr, deși cuvinte ca *sofiot* sau *cipriot* nu au nimic negativ, în uzul actual al sufixului descoperim o nuanță ironică, depreciativă (care întîlnește valoarea peiorativă a unui sufix asemănător din alte limbi romanice).

Productivitatea actuală (relativă) a sufixului se observă în primul rînd în formarea unor derivate de la toponime românești - de obicei cu o conotație ironică, vag depreciativă. În principiu, sufixul se aplică unor nume terminate în *-i(a)*: *sinaiot* de la *Sinaia*, *mangaliot* ("promontoriul *mangaliot*" - RL 2155, 1997, 24) de la

Mangalia. Trebuie amintit și că de la numele localității maritime 2 Mai circula de mai multă vreme un cuplu lexical diferențiat prin sufix: termenii *doimaist* (persoana care își petrece acolo vacanța ca turist) și *doimaiot* (locuitorul de drept al satului). Am putea adăuga între formațiile ad-hoc, cu intenții glumete, derivatul *iașiot*, de atribuit probabil lui Luca Pițu - "Eseul *iașiot*" ("Cotidianul", LA&I, 20, 1992, 5); vezi și "pagini *iașioțe*" ("România literară", 1, 1996, 16). Apărînd nu dintr-o necesitate denominativă - există deja substantivul și adjectivul *ieșean*! - termenul *iașiot* e clar marcat de intenții persiflante. Un alt exemplu de creație expresivă, care respectă și regula fonetică a adaptării la baza lexicală, este *sloboziot*, de la *Slobozia* - "sloboziotul badibuzat" ("Phoenix", 37, 1990, 4). Nu tot atât de semnificativ, pentru că e doar rodul unui joc de cuvinte, asociînd numele propriu *Funar* și adjectivul *fanariot*, este "epoca *funariotă*" ("Zig-zag" 15, 1992, 4). Chiar izolate și glumete, aceste inovații lingvistice atestă o anume vitalitate a sufixului, cel puțin în limbajul familiar.

De fapt, derivatul cel mai răspîndit produs cu ajutorul sufixului, depășindu-l probabil ca frecvență, în limba actuală, pe *fanariot*, este substantivul și adjectivul *mafiot* povestea acestui cuvînt merită însă o discuție aparte.

LUCIAN BLAGA: corespondențe

ÎN ARHIVA familiei s-au păstrat puține scrisori din anii ce au urmat căsătoriei părinților mei. S-ar putea ca din discreția ce-o caracteriza, Mama să fi distrus o parte dintre ele.

Părinții mei s-au căsătorit la Cluj, în decembrie 1920. Tata își susținuse doctoratul la Viena, apoi s-a dedicat scrisului și publicisticii. Mama și-a continuat studiile de medicină la "Universitatea Regele Ferdinand I", din Cluj. A avut șansa unor profesori foarte buni, deoarece specialiștii cei mai renumiți au venit la Cluj, pentru a predă în noua Universitate românească. Ea era în ultimii ani de medicină. Era obligată și la stagiile de rigoare în diferitele clinici.

O fostă colegă a ei, și-o amintea în halat alb, venind într-o dimineață pe coridorul unei clinici, în timp ce o îngrijitoare spăla pe jos cu o spumă. Colega ei a avut senzația că spre ea plutește Venus [mai creolă], atât era de frumoasă. De altfel atât Sextil Pușcariu, Marin Ciorte, cât și elvețianul Hermann Hauswirth și-o aminteau pe Mama ca pe una din cele mai frumoase femei, pe care le-au cunoscut.

Tinerii căsătoriți locuiau pe str. Moților, destul de confortabil.

Tata însă câștiga extrem de puțin din publicistică și cărți, așa încât tânăra pereche a mai fost ajutată de generosul frate al Mamei, Caius.

Dr. Blaga

Oașa, Miercuri 18 iulie 1923

Dragă Pichi, Michi, - în sfârșit după o călătorie de 14 ore cu căruța am sosit la Oașa.

E în adevăr foarte frumos. Într-o viitoare scrisoare am să-ți desenez regiunea. Ce e mai interesant, e însă că n-am odaie... Dacă nu se îndură nimenea să-mi facă loc, vom dormi pe fân în podul grajdului. Am să-mi amintesc vremile de mare primitivism, dar totodată și întâmplarea ta din Elveția când ai dormit odată la fel. Dimineața mă spăl la izvor, ziua voi face baie în lac.

Pentru deseară așteptăm pe Gelu cu Luiza: unica societate. Fiindcă Longin se grăbește să plece înapoi, închei - trimițându-ți ce-i mai mândru-n valea mea: roiul de rândnici deasupra lacului și cele zece specii de ferigi care în imaginația mea sunt grozav de mari

Lulu

Oașa, 26 Iulie 1923

Scump mic

pleacă iarăși cineva la Sebeș, mă folosesc deci de ocazie să-ți scriu câteva cuvinte. La Sovata ți-am scris de două ori, - le-ai primit? De la tine nu am încă nici o știre. Mie îmi merge bine aici, foarte bine. Aseară am văzut în râu o căprioară cu un pui - au venit să bea apă, foarte aproape de casă. Atâtea minuni poți vedea pe-aici încât nu m-aș mira să ieși odată și tu din pădure călare pe-un "Einhorn" ca în tabloul lui Böcklin. Firește ar trebui să iai în cazul acesta și un pic de straiul broaștei din lacul de la Sovata - ca să-ți înverzești fruntea.

E vorba să coborâm în jos cam prin 10 August. Nu e exclus prin urmare să mă reped și la Lugoj pe două zile, ca să te iau de acolo, Pichi, Michi, dulce scump

Lulu

În 1924 Bunica mea de la Lugoj le-a oferit tinerilor căsătoriți, să se mute la Lugoj, unde Mama putea, chiar în casa părintească, să-și deschidă un cabinet de stomatologie.

Casa mare de pe strada Făget nr. 4 aparținea Bunicii mele, Doamna Cornelia

Brediceanu. Era o casă foarte largă și frumos mobilată. Compusă de fapt din două corpuri de casă unite printr-o poartă acoperită. Între ele se afla o mare curte interioară, cu flori, arbuști de liliac și oleandri. În mijloc era o fântână mare cu pompă, care alimenta instalațiile sanitare, baia și bucătăria.

Corpul mare al casei cuprindea o sufragerie mare, tradițională, cu chipurile strămoșilor pe pereți. Strămoși care au jucat un rol în viața politică a orașului și a Banatului. De exemplu familiile Damaschin-Nedelcu au înființat prin 1830 o "Societate secretă Constituția". Pentru care au fost și închiși. În afară de sufragerie mai erau două saloane, cu pian [mare], trei dormitoare, baie, etc. În casă se mai afla și o mare bibliotecă, ce cuprindea opere clasice din literatura universală, cu precădere traduse în limba germană.

Cel de-al doilea corp de casă avea doar două camere și dependințe. Aici fuseseră birourile de avocat ale bunicului meu, Coriolan Brediceanu, om politic, membru al Parlamentului de la Budapesta. Acest corp al casei a fost pus la dispoziție de Bunica mea tinerei perechi Blaga, între 1924-1926. Cabinetul de stomatologie și l-a instalat Mama în clădirea mare, într-unul din saloane.

"Via lui Caius", acolo unde și-au petrecut lunile de vară părinții mei, între 1924-1926 a fost întotdeauna a lui Caius, dar el era un om foarte generos. Așa încât toți Bredicenii beneficiau de această vie, mai ales în lunile de vacanță. Ea nu a fost niciodată dăruită de Caius părinților mei. În fotografiile făcute la "Via lui Caius", de lângă Lugoj, amândoi părinții arată mulțumiți. În ciuda faptului că Tata nu reușise să obțină un post la Universitatea din Cluj. El lucra intens. Mama câștiga bine. Era o femeie frumoasă, sigură. Elegant, dar sobru îmbrăcată. La modă, tunsă scurt. Și cu rochii scurte, de foarte bună calitate și gust. Pe fotografii se văd picioare foarte frumoase.

După mutarea părinților mei la Lugoj, când Mama mea și-a deschis cabinetul, Tata a conceput pe niște mărunte foi de calendar următoarele reclame glumețe:

"Rupere de fălci plăcută numai în str. Făgetului 4 la Dr. C. Brediceanu-Blaga. Senzațională ședințe dentistice."

"Unde?"

Lugoj, str. Făgetului 4. Mare minune! Un inger scoate dinți fără durere."

"A venit! Cine?"

Dr. B.r.d.c.n.!!

Vă scoate dinții!!

Pune alții de aur!

A venit! Mult dorita și de toți adorata

Dr. Cornelia Brediceanu"

"Un inger s-a coborât! Unde? La izvorul de apă Pucioasă. Vindecă toate durerile de dinți.

Dr. C. Brediceanu

arhanghel dentist".

*

Scumpule Omule mic, ți-am trimis până acum două scrisori la Sibiu, crezându-te din 6 Aug. la Ocna. Că n-ai primit nici o știre de la mine până acum e deci un simplu efect al schimbării tale de program. Aici o duc bine, aerul bun, lucrez bine. Drama înaintează fără greutăți serioase și am scris și câteva poezii foarte frumoase... E totuși ultima dată că mă duc în vilegiatură fără tine; tristețea după tine s-adună în câteva zile, încât mă reduce la muțenie completă.

Astăzi în 11 aug. am primit abea telegrama ta, și plecând cineva spre linii ferate - îi dau aceste câteva rânduri ca să știi că exist - cu cerul deasupra, cu mormintele jos, și cu tine la mijloc în ce e viața. Într-o zi când tristețea dă peste marginile paharului, te trezești cu mine la Sovata. La revedere dulce

Pic

[11 aug. 1924]

*

Băile Geoagiului de jos

11 Aug.

Dulce Picule,

câteva rânduri în semn că mă gândesc la tine de profundis. Aici pădurile se amestecă cu cerul, soarele e strașnic, băile sgomotoase, mâncările excelente [și pe un preț de batjocură]. Drama se schițează vehement, și în plus am scris și patru poezii, dintre cari trei foarte frumoase.

Te rog Picule scump scrie la Lugoj să trimiță lazi și cofere la Cluj, iar tu îi scrii lui Vas.

De la tine nu am încă nici o știre. Nici nu știu sigur dacă ești sau nu la Ocna. Vezi să te hrănești bine, mâțule mic.

Person

*

Vara părinții mei mai mergeau la băi, pentru a-și îngriji sănătatea. Numai că atunci se mergea la stațiunile din Transilvania și Banat. Erau suficiente. Și cum rezultă din scrisori, se stătea în case țărănești, în pensiune. În condiții foarte accesibile și pentru tineri cu venituri modeste, cum erau părinții mei atunci. Este perioada în care ei se pregăteau să se mute la Lugoj.

*

Scumpete și dulcicâlf,

am primit scrisoarea ta. Am scris Doamnei Lapedatu să interviev. De ieri și Titi e aici [stă la Gusti]. Ieri Adrian i-a prezentat puțin mai altfel lucrurile. - Va veni la noi, dar mai târziu. - Portretul ce mi

l-a făcut Demian în ulei a reușit foarte [Nu-l pot însă aduce fiindcă trebuie să-l duc la Sibiu]. În "Daria" suntem pe la pag. 100 sfârșitul săptămânii vin în orice caz. Sibiu nu mă duc fiindcă ar însemna pierd încă vreo trei zile în plus. Vom după butoiș. Mocu nu știe nimic de lele de la Cultura. Dar astăzi sau se sește Sextil, așa că voi vorbi cu el. întâlnit și cu Țiclus, a venit pentru ex - Celelalte la întâlnire. Te rog să nu t tisești prea tare, că mie mi-e tare d tine.

[probabil] 1924, înainte de muta

*

Titi este sora Tatălui meu, L eroina din piesa "Daria". Gusti este Tatei, Gusti Bena. Adrian este pro Adrian Maniu, cu care, prin alianță înrudeau părinții mei și erau în rela prietenie. Mocu este Valeriu Bolog cu Sextil Pușcariu, coleg la medicină. Mama și prieten bun cu părinții me de mare cultură, specializat mai târ istoria medicinei. Relația de prieten familia Bologa s-a continuat și între adică între mine și Sandu Bologa și acestuia. Trebuie să spun aici că și Sa devenit medic, și l-a îngrijit cu devot pe Tatăl meu, în ultimele luni de via spital la Cluj. Nu voi uita niciodată a și îi sunt recunoscătoare.

*

3 iulie 1925

Supradulceața, nu mă voi sfii să nici de acum înainte, deși în un ultimele seri mi-ai batjocorit acest fe mă exprima, când ai "descoperit" că o a mai întrebuințat o expresie ar ["supradramă"]. În fond eu am expresiile în "supra" de la supraom Nietzsche, iar Nietzsche a luat de la C cuvântul "Übermensch". Cu alte c mi-ai făcut o mică nedreptate, când cu oarecare răutate; în realitate eu buințez expresia de "supra" în cazul guțe cum e al tău, al lunii, și al cioba

Ceilalți sunt pretențioși ["supra" "supradramă"], eu însă - cel puțin în nu: nimenea nu poate tăgădui că t supradulceața, în vreme ce supraomu simplu mit. Prin urmare ne-am înțe înțelegi totodată că cuvintele tale ad asvârlite cu suprașurintă îmi dau cu mai mult de gândit decât se pare.

Eu am sosit bine și mi-am găsit f. foarte alarmată că vreau să public o familiară. Iată deci că publicarea "D mă va costa... Sper până la toamnă recâștig puterea s-o dau totuși în urmându-mi sacrului egoism de care Sunt de părere că supărarea familiei dar piesa rămâne.

Am fost la Marioara; Olo e drăguță și mă iubește cu entuziasm, cum îmi spune Marioara. Știi că s pleacă la Marienbad? În Septembrie toți la Lugoj, iar pe la 15 Sept. vor pl pelerinaj la Roma: Caius, Marioara și Pe Caius II ni-l lasă nouă. În orice c mi se par mai senini, și e exclus să verzească toiagul aventurilor lui Sc.

inedită, 1920-1940

vine să-i telegrafiez: "La Roma, la...!!!" [știi ca în Tannhäuser].
Aici s-a îndreptat vremea, ceea ce îmi nădejdi că cerul se va desface și peste vata de odihna frumoasă.[...]

P.

*

Atunci când era vorba de creația lui, a nu prea ținea seama nici chiar de familie. Prima variantă a piesei "Daria" netea mult mai direct la Letiția, cu amănunte despre temporara ei boală, după o mă sentimentală.

"Scăius" este o poreclă dată în familie Caius Brediceanu. Calătoria la Roma nu mai avut loc din motive familiale. Însă, trei ani mai târziu, Caius avea să fie nistrul României la Vatican.

Puiule mic,

ți scriu în grabă câteva rânduri. Deja în am aflat că Mitilineu nu se-ntoarce până la 1 oct. Să stau atâta vreme prin București nu are sens. Cum însă mi-am dat vântul că fără ispravă nu vin acasă, nu trăznesc nici să mă întorc la Lugoj. Voi deci drumul Sibiului dimineața - unde sta până la limpezirea situației, care din cina tratatului italo-român pare a se surca catastrofal. Măi - măi, e grozav! amână a fatalitate!

Aici în Craiova - voi asista abia pe 2 azi [miercuri] la o repetiție.

Nu trebuie să te alarmezi prea tare. Nu te ate totuși ne-ajută D-zeu. Ca să nu-ți faci prea multe gânduri - dictează te rog seara la anole.

Tai dulce și iartă-mă,

Lulu

Craiova 22 Sept. 1926

*

Omule mic, îți scriu în grabă prin Gh... (descifrabil). Ți-aș fi scris mai de mult, dar nu aveam încă nimic hotărât. În orice caz am plecat cu mult prea curând de acasă, iar aici lucrurile merg grozav de bine. Totuși e bine că am stat, fiindcă am prăvit o serie de lucruri, cari altfel ar fi mas baltă. Mi-am trecut piesa prin comitet, s-a primit, și am făcut distribuția. Sptămâna aceasta se încep repetițiile. - "Daria" se joacă și la Chișinău. Am vorbit cu regizorul de la Cernăuți, unde repetițiile merg bine.

Chestia atașării la Varșovia am luat-o în mână cu Eugen Goga. Mitilineu a făgăduit un nou. Dacă găsește parale mă numește la Nov. Luni mă duc iarăși la el. [Nu prea n însă nădejde, din pricina lipsei de parale]. Dar să vedem. Îți trebuie o răbdare pe care nu știu de unde să o mai iau.

Am scormonit astăzi ministerul instrucției pentru chestia Laurei. Luni se rezolvă totul favorabil.

Câte multe, multe, la întâlnire. Se poate însă întâmpla să mai stau încă foarte mult.

Lulu

[toamna 1926]

*

Ultimele două scrisori sunt scrise de ta din București și Craiova în toamna

1926, când își pregătea plecarea, ca atașat de presă la Varșovia și, în același timp, se ocupă de repetițiile piesei "Daria".

Din scrisori se desprinde desamăgirea lui, în ce privește încetineala cu care se rezolvă lucrurile în capitală, și caracterul oamenilor.

În 1926 Mama își continuă activitatea în cabinetul de stomatologie pe care îl avea la Lugoj. În același timp îi scria și Tatălui meu lucrările la mașină și făcea corecturile. Tatăl meu nu și-a scris niciodată propriile lui lucrări la mașină. La nevoie poate scria câte-o telegramă, în activitatea de atașat de presă. Dar și atunci Mama îi scria rapoartele la mașină.

Din perioada 1926-1930 nu s-au păstrat scrisori.

Majoritatea scrisorilor Tatei nu sunt datate, sau parțial datate [fără an], așa încât le-am încadrat cât am putut mai bine în timp, ghidându-mă după alte surse. Pentru cele care nu au nici o dată am pus-o pe cea presupusă, în paranteză, la sfârșitul scrisorii. În alte cazuri m-am orientat după data de pe plic, ceea ce nu este întotdeauna concludent.

Pui mic dulce, înainte de a pleca de la București încă vreo câteva rânduri. Duminică dimineața mă duc la Lugoj. Acolo stau o zi, dacă nu două. Mâne seară îmi trec "Cruciada" prin comitetul Naționalului. Am nădejdi să fie jucată. Cu Tiberiu m-am întâlnit aici. E bine. Cât de obosit sunt poți vedea și din următorul fapt: Marți seara e premiera lui Manole la Cluj, dar nu mă duc. Nu mă interesează. În ce privește leafa, fii liniștită că nu stăm rău. Dar despre multele mizerii de-aici ți-oi istorisi acasă. Tai scump mic, Lulu
[febr. 1930]

Seump om mic, am sosit la Lugoj, mâne dimineața [Marți] la ora 9 plec spre Berna. Nu știu când sosesc. "Cruciada" am trecut-o prin comitet. Cred că în curând se va pune în repetiție.

La Lugoj toți bine.

Tai om mic și la revedere Pechi

[febr. 1930]

Scumpii mei,

Pe ferestruica din dreapta își păzea tatăl Goethe pe băiatul Johann Wolfgang când se întorcea de la beții.
11. VIII. 930 L.

11. VIII. 930

Am sosit și la Mainz. Cam mort după ocupație. Dimineața plec, dacă e frumos, cu vaporul la Köln. Frankfurtul mi-a plăcut extraordinar. Și orașul vechi, și cel nou. - Drumul, adică apa, ține până la Köln 8 ore. Aici dorm o noapte într-un interesant hotel din veacul XIV. La revedere puiule, Lulu

În anul în care m-am născut, vara, Tatăl meu a făcut o interesantă călătorie în Germania, de unde ne-a trimis ilustrate la Berna.

Puiule scumpi,
am primit scrisoarea și mă bucur că totul e bine. Nu te alarma de observațiile mamei cu privire la alimentarea puiciei. Principalul e că arată bine și că e dulce. Tu știi ce trebuie să faci. Ține-te de sfaturile de la Schwester Klärli și a doctorului. Ar fi bine să nu mai tot discuți. Numai te enervezi degeaba, și nu pentru-asta te-am trimis la Sibiu. [Reține-te și tu de la moralizări!]

Eu încă n-am primit răspuns la cererea de concediu.

Ieri am fost mult împreună cu pictorul Lüthy. Din vorbă în vorbă am ajuns să vorbim despre Eonul Dogmatic. A făcut niște ochi!!! Rar am văzut un om mai impresionat de-o idee. "Ich trage ein grosses Geschenk mit mir", mi-a spus la despărțire.

Nu știu ce să mai zic. Câteodată sunt de-a dreptul disperat de soarta acestei "Opere"! Dar când văd efectul asupra cunoșcuților îmi recâștig liniștea. De când ați plecat s-a întărit în mine convingerea că trebuie să ne retragem pentru câțiva ani, altfel nu știu ce se va alege de mine.

Sper să ajung la Sibiu pe la 29-30.

Mi-e tare dor de voi.

[vara 1931]

Tăticu

Când m-am născut eu, Tata a spus că trebuie să devin "om serios" și a început să lucreze la "Eonul dogmatic", primul volum din "sistemul" lui. Desigur era frământat de creația lui și avea îndoieli...

Scumpătăți,

am primit scrisoarea ta. Nu știu dacă mai ești la Sibiu sau nu. Eu tot timpul ocupat. Vizite. Corecturi. "Eonul" e cules în întregime. Cisek crede că e un lucru extraordinar. Voiculescu deasemenea. Alții mai puțin. [Eu nu mai cred nimic.] Am fost la Pangal care mi-a spus că situația noastră depinde de isprava ce vom face-o. E bine că stau la București fiindcă aflu multe de toate.

"Daria" a fost acceptată la Teatrul Național cu unanimitate. Cred că se va juca în viitoarea stagiune. Pentru rol se ceartă iar Voiculesca cu Filoțița.

Tai scumpătăți

[vara 1931]

Tata

Hotel Stein, Salzburg

Mein süßes kleines Engelein Dorli, in Wien hab ich das Crainic-Mäderl gesehen. Sie hat Dir Schokolade geschickt. Und sie hat gesagt Du sollst rumänisch lernen, denn sie kann nur rumänisch sprechen. Ich hab ihr gesagt Du bist sehr brav und rasch essen kannst. Sie hat mich gefragt wie gross Du bist. Ich hab ihr gesagt: Die Dorli ist genau so gross wie der Mond am Kreuzberg.

Es küsst Dich

[1933]

Das Taterl

"Îngerul meu dulce mic, la Viena am văzut pe fetița-Crainic. Ea ți-a trimis șoco-

lata. Și a spus să înveți românește, pentru că ea nu vorbește decât românește. I-am spus că ești foarte cuminte și mănânci repede. Ea m-a întrebat cât ești de mare. Eu i-am spus: Dorli este atât de mare cât luna pe Kreuzberg. Te sărută Tăticul."

*

Hotel Gaisbergspitze, Salzburg

11 Aug. 1933

la un ceas după ce am sosit aici la 1. Aug. în cea mai cumplită negură, am simțit că trebuie să mă apuc imediat de lucru. Astăzi sunt așa de departe că pot spune: mâne pe timpul acesta isprăvesc. Întâiul concept al lucrării "Cenzura transcendentă", deocamdată 70 pagini compacte de coale mari - cu idei doldora, una lângă cealaltă. Dacă voi dilua-o, ca să fie mai potabilă, va fi o carte ca "Eonul dogmatic". Al treilea din mein System. A fost un asalt ca nici un altul în viața mea. De asemenea ideile din al patrulea volum stau acum clare în fața mea... Știi deja tot, și va purta titlul "Grafia limitată". În acest volum voi da filozofie biologică. Dar nu-l voi scrie decât la anul.

Deocamdată voi fi fericit dacă toamna și iarna aceasta o să cizelez cu răgaz, dându-i splendoarea stilistică pe care o visez, "Cenzura transcendentă".

Astfel anul acesta care a fost atât de rău, începe să se lumineze. Îmi face impresia că D-zeu ne ține sub un regim de compensații. [...]

*

Frau Cornelia Blaga XVIII, Buchleiteng. 42., Wien

Citesc în ziare despre o nouă acțiune la Dorotheum. Du-te, vezi ce e. Și dacă-ți place ceva, înțelege-te cu Ullrich. - Va trimite o mie de pusi, împarte-i cu Dorli, dar fără ceartă. L

[mai 1936, Karlsbad, după ștampila cărții poștale]

*

Dorli Blaga, XVIII. Buchleiteng. 42., Wien

Scump pui mic, iepurele când a scăpat din coteț a venit până la Karlsbad și mi-a adus un pussi de la tine. Pe urmă iar a plecat înapoi și l-ați găsit plouat și sgribulit. N-ai găsit după urechea lui un pussi de la Tata?

[mai 1936, Karlsbad]

(Continuare în pag. 14)

LUCIAN BLAGA: corespondență inedită, 1920-1940

*Mâne mă duc și la Marie Pillat să-mi facă portretul.
[8 dec. 1937]*

În decembrie 1937 Tata se afla din nou în țară, pentru catedră, și altele.

*Îngerii cei mai dulci,
astăzi am luat masa numai eu cu cele patru evangheliste. Au fost foarte draguțe, eu "bine". Le-a făcut un haz extraordinar toate poveștile cu Dorli. Nașa spune că ți-a scris de la Techirghiol și de la Paris. I-am spus că n-am primit nimic.*

De Crăciun m-a rugat să-ți transmit pentru Dorli 100 fr. elv., de altfel la sfatul meu. Ea voia să cumpere o păpușă și i-am spus că Dorli are totdeauna dorințe speciale. Soluția a încântat-o, deoarece o scutește de alergături.

Dorli înger scump, lui tăticu îi e deja tare dor de tine, dar și de mămică. Vezi însă, așa-i viața asta. Câteodată trebuie oamenii să se mai și despartă.

Scriveți de Crăciun lui Nașa, c-a fost foarte draguță. De anul nou și lui Tante-Nașa.

*Altceva nimic nou.
Tensiune mare.[!/?] Ce-o mai ieși, nu știu. L.
[11 dec. 1937]*

Cele patru evangheliste sunt surorile Bragadiru.

În timp ce Tata era încă în țară, au avut loc alegerile la care se referă și el în scrisorile sale. Din *Viața lui Lucian Blaga* de Dl. I. Bălu rezultă că nici un partid nu a obținut o majoritate care să permită alcătuirea unui guvern. Regele Carol al II-lea a hotărât formarea unui guvern de tranziție cu durată limitată. Sub conducerea lui Octavian Goga. Din guvern făceau parte multe personalități transilvănene. Dar la Externe era Istrate Micescu, la Interne Armand Călinescu, la Ministerul de război, I. Antonescu.

Tatăl meu era atunci la Sibiu, într-o scurtă vizită la fratele său, Lionel. A fost numit subsecretar de stat la externe, apolitic. Acest lucru "ii consolida imaginea de funcționar superior, integru și competent. Tocmai această trăsătură a fost reliefată de presa epocii". [I. Bălu]

Tata a plecat la București, cu ma-

șina lui Lionel, pentru a depune jurământul. Pe drum a avut un accident de mașină, pe valea Prahovei, în comuna Bănești. Într-o curbă mașinile se răsturnau în lanț, pe polei. Tatei aproape i s-a tăiat urechea în două. La o ancheta ulterioară s-a stabilit că "poleiul" a fost întreținut cu ajutorul localnicilor. Pentru a câștiga niște bani, la ridicarea mașinilor.

Tata ne-a telefonat la Berna noutățile [nu eram la Sibiu]. Țin minte că Mama era destul de surprinsă și agitată la telefon. Așa s-a încheiat șederea noastră la Berna. Am plecat cu tot bagajul. Și regretele de a ne despărți de prieteni.

La 10 februarie, Regele a demis guvernul Goga. Și astfel a luat sfârșit una din cele mai nefericite perioade din viața lui Blaga.

La 11 martie 1938 Tata a fost numit ministru la Lisabona. Am mai rămas câteva zile la Brașov și apoi la Lugoj. Împreună cu noi pleca și Domnișoara Ecaterina Focșeneanu, profesoara mea, de care părinții mei erau foarte mulțumiți. Sub îndrumarea ei făceam progrese în însușirea limbii române și a materiei școlare.

La sfârșitul lui martie 1939, ne-am întors definitiv în țară. Prin Spania, cu vagon de dormit. Apoi până la Paris, unde ne-am oprit câteva zile pentru o serie de cumpărături. Am tras tot la același Hotel "Molière". De la Paris am călătorit prin Elveția [Simplonul], nordul Italiei, Iugoslavia [prin Triest], Lugoj. Am petrecut câteva săptămâni extrem de plăcute în casa primitoare a Bunicei mele.

Spre luna mai ne-am mutat la Cluj. La început am stat la Hotel Astoria, apoi ne-am mutat la familia Chinezu, pe strada Băii. Părinții mei căutau locuință. Tata era mult la București, fiind academician și senator, numit de Regele Carol al II-lea.

Toată vara am petrecut-o la grădina noastră de la Bistrița, împreună cu vărul meu Dorin, fiul Leliei.

Una din cele mai negre zile, de care îmi amintesc, a fost invazia Poloniei de

Cu fiica sa Dorli, în Portugalia

către trupele germane, începutul celui de-al doilea război mondial. Fusesem cu Tata în oraș, la sora lui, să ascultăm știrile la Radio. Ne-am întors noaptea, prin ploaie, cu trăsura acasă, la grădina. Tata avea o față întunecată și tăcea...

Iarna am petrecut-o în noua noastră locuință [închiriată], de la Cluj, str. Avram Iancu nr. 3. Eu am început școala, la "școala de aplicație", clasa a 3-a.

În vara 1940 am fost din nou la Bistrița, o vară grea. Începuse războiul, am pierdut Basarabia și Bucovina. Iar la sfârșitul lui august a venit și "Dictatul de la Viena", când am pierdut o parte mare din Transilvania. A fost singura dată în viață, când am văzut-o pe Mama plângând în hohote. Pentru că s-a pierdut tot pentru ceea ce au luptat tatăl ei, familia ei, și ea în tinerețe. În două ore am plecat de la Bistrița spre Cluj. De acolo, a doua zi, la Sibiu.

[Dintr-un volum sub tipar la Editura Universal DALSI]

(Urmare din pag. 13)

Frau Cornelia Blaga, XVIII Buchleiteng, 42., Wien

Am ajuns totuși și pe la Praga. Curios că n-am mai recunoscut străzile, mi-a fost foarte greu să mă orientez, iar barul verde nu l-am mai găsit. Probabil a dispărut. La Karlsbad e frumos. Stau cu Lionel în cameră. Astăzi am întâlnit pe stradă pe Sophie și pe Doamna Mironescu. Totul bine. L. Sărutări Lionel
[19 mai 1936]

Îngeri dulci și scumpi, acu sunt în pline vizite. Mâne dejunez cu Nașa.

Ieri am avut o foarte interesantă surpriză. M-am găsit cu cele două verișoare primare ale mele rămase după un frate al Mamei. Au trăsături foarte mogane. Una e bine măritată, cam de vârsta mea, și pictoriță. Cealaltă taciturnă ca Mama. Foarte simpatice. Ele m-au chemat la telefon, ieri le-am făcut vizita. Foarte emoționant să te vezi întâia oară în asemenea împrejurări. M-au primit cu fotografia Mamei și a Tatii din tinerețe, ca o dovadă că ele sunt! Le-am istorisit exact o scenă de tristețe când Mama a primit știrea că a murit fratele ei de la București. Asta a fost în 1898. Eram deci de trei ani!

Altceva nimic nou.
Spune amicilor că luptele electorale sunt de o deosebită violență. Și rezultatul absolut imprevizibil.
Eu am pretutindeni mare succes cu fotografia îngerului.
Un trilion de pussi L.

EDITURILE ALL
BD. TIMIȘOARA NR. 58, BUCUREȘTI,
TEL.: (01) - 402 26 80; FAX: (01) - 402 26 10;
E-mail: comenzi@all.ro; http://www.all.ro

EDITURA ALLFA

COLECȚIA BIBLIOTECA ALLFA

literatură română

ZIUA ȘI NOAPTEA
Autor: Nicolae Breban
preț: 89 900 lei

OUL DE AUR
Autor: Gheorghe Schwartz
preț: 69 900 lei

EDITURA ALLFA, EDITURA CITITORULUI MODERN
Eu nu ureau să trăiesc, cu ureau să citească (Aurel Dumitrescu)
DEVENIȚI MEMBRU AL CLUBULUI CĂRȚII ALLFA ȘI BENEFICIAȚI DE REDUCERILE DE PREȚ ACORDATE: între 12% și 22%!
(informații și comenzi la tel.: 402 26 20)

Festivalul național de literatură "Tudor Arghezi"

ÎN ZILELE de 18-21 mai a.c., are loc la Tirgu Jiu, Tirgu Cărbunești, Polovragi și Curtișoara Festivalul național de literatură "Tudor Arghezi", ediția XX, închinată celei de-a 120-a aniversări a nașterii poetului. În cadrul Festivalului se va organiza Concursul de poezie "Cuvinte potrivite", deschis autorilor români nedebutați și un Colocviu a cărui temă este *Eminescu și Arghezi*. Un juriu național prezidat de Laurențiu Ulici va acorda Premiul național "Tudor Arghezi" pentru Opera Omnia. Consiliul local Tirgu Cărbunești va acorda laureatului acestui premiu calitatea de cetățean de onoare al orașului.

Concurs de debut la "Cartea Românească"

Ca în fiecare an, Editura "Cartea Românească" organizează Concurs de debut pentru anul în curs, la următoarele secțiuni: proză, roman (proză scurtă), critică, eseu, poezie, teatru.

Condiții de participare: ◆ concursul este deschis tuturor celor care n-au publicat încă un volum individual; ◆ vârsta maximă de participare: 45 de ani; ◆ manuscrisele se vor prezenta editurii într-un exemplar dactilografiat, în plic sau dosar; ◆ manuscrisul va fi identificat printr-un motto, care se va repeta pe un alt plic mic

ce va conține datele personale ale autorului (nume, prenume, adresă, telefon, anul nașterii); ◆ manuscrisele se vor expedia pe adresa editurii (Piața Presei Libere nr. 1, Corp B 1, etaj 4, camera 410, sector 1, București, 71341) până la data de 1 octombrie 2000 - cu mențiunea - Pentru Concursul de debut secțiunea.....

Premiul constă în publicarea volumului.

Relații la secretariatul editurii: 01/231.52.36/37.

Cîntecul-stol

SEARA, mai ales, vedeam totul mărit, ca prin lupă: faptul că uitasem cheia la poartă și trebuia să mă întorc după ea, respirația unui om adormit care visează urît (știi că întotdeauna mi-a fost frică de oameni într-un fel sau altul, ei bine, într-o vreme îmi era frică de oamenii care dorm)... O scamă de pe covor pe care n-o ridicasem de câteva zile îmi tot atrăgea atenția. De fiecare dată cînd voiam s-o ridic, ori suna telefonul, ori strănuta cineva... Aveam apoi sentimentul că am rămas cu ceva în urmă. Și sentimentul acesta vorbea în numele meu din toate părțile, vedea totul în locul meu. Faptul că ai lăsat lumina aprinsă în baie, clanța ușii care nu era paralelă cu pragul, oglinda care era crăpată nu chiar la mijloc... toate acestea le immortalizam seara zgîriind cu unghia mușamaua de pe masă: o linie dreaptă pentru cheia uitată, o linie pentru respirația adormită care visează urît, alta pentru scama de pe covor în vîrstă de trei zile, încă o linie pentru sunatul telefonului și lumina uitată în baie, pentru punctul în care clanța se va uni cu pragul și pentru crăpătura oglinzii care și-a ratat vocația.

În fiecare seară adînceam cu unghia liniile din seara precedentă pînă cînd, în câteva luni s-a tăiat mușamaua.

*
* *

EU AM TAPISAT în verde scaunul acela. Era pătat de multă vreme, am găsit o rochie veche de o culoare apropiată de a lui și l-am îmbrăcat cu ea. De atunci e scaunul meu.

Într-o zi pe scaun a apărut o pată mai închisă la culoare decît tapiseria verde, pe care am observat-o abia a doua zi. N-am mai stat pe scaun, l-am scos la soare. A treia zi, în loc să se usuce și să rămînă din ea doar un contur vag, pata a început să iasă în relief. Nu m-am uitat două zile la scaun. A șasea l-am privit din întîmplare și am observat cum pata se mișca încet, ca într-un lichid viscos și avea un profil foarte clar conturat. Iar în a șaptea zi, pata scîncea.

*
* *

CÎTEVA ZILE s-a scurs pe sub ușă un lichid cleios. În prima zi a măturat praful, scamele, toate mărunțișurile întîlnite în cale. A doua zi l-am urmărit de la fereastră cum iese pe sub ușă și se îndepărtează pe cărarea ce și-o croiește singur. De atunci nu s-a mai întors.

Dimineața aceasta a fost un cîmp. Îndata ce a murit, a început a treia dimineață, o casă nemișcată în mijlocul cîmpului, o apă stătătoare. Am intrat în a treia dimineață. Nu am fost niciodată în altă încăpere decît în aceasta. Oricît zgomot aș face, oricît aș alerga înăuntru, casa rămîne nemișcată.

Cînd îmi construiam casa dintr-o pătură și patru scaune, s-a întîmplat o dată să cuprind o pată de noroi de pe covor. În jurul ei mi-am așezat mărunțișurile din care se compunea interiorul. Căsuța avea și o fereastră: pătura era găurită într-un loc și pe acolo se vedea un colț din casa mare, adevărată. Nu aveam ușă. Casa o construiam dinăuntru: aranjam patru scaune în jurul

meu și peste ele aruncam o pătură. Cînd voiam să ies, stricam casa.

Într-o zi pata de pe covor s-a mișcat. Mi-am pus repede pătura peste patru scaune și m-am închis în casă cu pata. Nu mai eram singură. Trebuia să am grijă de ea. Am așteptat o vreme pînă s-a mișcat iar. I-am pregătit mîncare, apă în vasele cu care mă jucam. Pe conturul ei am așezat toate scamele găsite, ba chiar am deschis și fereastra care s-a mărit suficient pentru a putea ieși prin ea. A doua zi n-am mai găsit casa. Pătura fusese folosită la călcat, scaunele, aranjate în jurul mesei iar pata murise. În locul ei se lăbărta o pată de curățenie. Din tot ce a fost cu o zi înainte a supraviețuit doar o scamă.

Am construit multe case, o stradă, poate chiar un oraș. Mărunțișurile care se adăposteau în el le-a luat pîrîul viscos care a trecut pe aici. În locul lui a rămas ziua, asemănătoare urmei de curățenie de altă dată. Nimic nu tulbură somnul în care zace. Degeaba o iau la goană de la un perete la altul, degeaba fac zgomot, nu se trezește, nu se clințește din loc. Și casa, ocupată abuziv de această zi, rămîne nemișcată.

Precum cleiul de pe scoarța copacilor, care se prelinge peste insecte și le conservă milioane de ani, ziua a surprins tot felul de umbre, de reliefuri pe care altfel nu le-aș fi văzut niciodată. E ca-ntr-o fotografie. Una care mă cuprinde.

*
* *

Sînt o fetiță de zece ani. Sînt singură acasă. L-am chemat pe băiatul din vecini să ne jucăm de-a casa. Ne dezbrăcăm și ne udăm cu dușul. Ieșim apoi afară și ne tăvălim în nisip pînă cînd tot trupul ni se acoperă cu firisoare aurii care sclipesc în soare. Ce mai strălucim! Intrăm în casă și apoi în casa dintr-o pătură și patru scaune. Înăuntru e întuneric și încăpem anevoie amîndoi. El se cam plictisește. Atunci îmi vine ideea să nasc un copil. Sîntem foarte încîntați, hotărîm să-i dăm un nume iar el susține că s-a gîndit primul la asta. "Bine, zic, a fost ideea ta. Nu-mi trebuie ideea. Eu o să-l nasc!" E de acord. S-a mîndrit multă vreme cu ideea lui. "O să avem un copil auriu", zice. Trebuie să ne spălăm pe nisip și să ne îmbrăcăm - se apropie timpul cînd vin părinții mei. O să continuăm jocul mîine.

Astăzi ne întîlnim din nou la mine acasă. El vrea să nasc în casa din pătură și scaune ca să-i arăt cum se face. "Uite ce-am adus!", zice. "Ce-i asta?" "O bucată de carne". "Pentru ce?" întreb mirată. "Ca s-o naști! Încep să rid. "Nu așa se naște. Habar n-ai!" Aruncă carnea la ciine. El se supără. Credea că "a naște" înseamnă să bați o bucată de carne cu un ciocan de șnițel. Îi spun să aibă răbdare că imediat o să nasc dar, pentru asta trebuie să merg în baie. "În baie?" se miră și vrea să intre după mine. Îi spun că trebuie să fie singură. El insistă să-i arăt cum se naște. Eu îi spun că e un secret, o taină. La acest cuvînt, "taină", se dă bătut. Mă închid în baie și nu-mi vine nimic în minte. N-am idee cum o să rezolv această problemă. El abia așteaptă să nasc. În timp ce sed pe marginea cadei și-mi balansez picioarele, observ pragul ușii de pe care s-a șters în timp vopseaua maro.

Îmi aduc aminte că, de cînd am observat acea pată, de cîte ori merg în baie, sar peste ea, nu vreau s-o calc. Astfel s-a născut: gîndindu-mă la ea. Ies din baie triumfătoare și-i spun că am găsit și nume copilului: Zîna surioară. "Unde e?" întrebă el. Îi arăt locul de pe prag de unde s-a șters vopseaua. "Uite-o cum strălucește! Ai știut că va fi un copil auriu!" Pata avea culoarea lemnului.

*
* *

Am ieșit într-o seară în fața casei. Ne-am așezat pe o bancă și-am ascultat. El mi-a spus că în unele seri se aude în jurul casei. Atunci locul începe să-i primească mirosul, casei îi cade tencuiala și-i apare alta, nouă, i se astupă și fisurile. Cînd începe, nu se mai aude nimic altceva, toate sunetele se topesc în el, în freamătul lui fără seamăn.

În acea seară în jurul casei s-a adunat tot orașul. Strada însăși a venit să se-ncolăcească în jurul ei, de credeai că locul se făcuse piața și-n mijlocul ei crescuse o casă. Pe spinarea rotită a Străzii se înșirau celelalte case cu oamenii înăuntru. Casele ascultau și ele. Dacă priveai de sus, se vedea cum virfurile lor se-ntînesc și se-ndepărtează ca-ntr-un dans.

Nu puteai să scoți un cuvînt în afara lui, a Cîntecului-stol. Nu ne puteam striga pe nume fără să treacă strigarea numelor noastre prin el. Am ris atunci și risetul s-a făcut Cîntec-stol. Ne-am ținut de mîini, ne-am privit, l-am ascultat și am fost Cîntecul-stol. Nu ne mai deosebeam unii de alții: cei din casă de cei de afară, oamenii de case, Strada de case și de oameni, eu de el...Privind de aproape, nu deslușeau decît urme de lumină, urme de umbră licărind. Nici un contur.

Am mai auzit Cîntecul-stol de cîteva ori. Ne lăsam cuprinși de el cu bucurie. Cînd intram apoi înăuntru, casa miroase a var nou, a aer încă nemișcat. După ce trăim o vreme din aerul acela, el devine incetel cu incetel praf. Apoi vine iar Cîntecul-stol și-n urma lui începe lumea din nou, cu var proaspăt și aer neînceput.

*
* *

Cum stăteam în grădina ce dă spre mijlocul orașului, a început să bată vîntul din ce în ce mai furios. Fața de masă s-a ridicat în aerul turbure, bucuroasă că are în sfîrșit ocazia să zboare. Ne făcea semne de departe, ajunsese tare sus și, dacă nu știai că este ea, puteai crede că e o pasăre ciudată care învață o nouă variantă de zbor. Cum o priveam, vîntul s-a întetit. A trebuit să mă prind de trunchiul unui pom să nu mă ia vîntul. Dar nu era de-ajuns. Pe lîngă mine trecea un șuvoi de ființe amestecate cu obiecte din casele lor, toate duse de forța nevăzută cu mare viteză, de nu se distingeau în îngrămădeală nimic. Cînd credeam că o să fiu luată pe sus, din cer s-a coborît ceva de care el mi-a spus să mă prind, ceva ce nu se lasă clintit de vînt. A fost de-ajuns să ating acea masă nedefinită, fără vreo formă anume, ca un bolovan. Era Greul lumii. Ne-am sprijinit amîndoi de el în timp ce în jur totul s-a făcut vînt.

Grădina pustiită se lărgise enorm,

nu-i vedeam marginile. Părea un cîmp. Greul lumii ne-a săltat pe spinarea lui și-am început să plutim.

Mi-a scăpat o sanda din picior și am scos o mică exclamație - a fost primul sunet pe care l-am auzit de cînd plutim pe spinarea Greului lumii. Liniștea fusese deasă. Ne-am zîmbit. Sanda s-a lovit de pămînt și-am auzit al doilea sunet. Atunci ne-am chemat pe nume care răsuna în tot văzduhul. Greul lumii a început să coboare încet. Pe pămînt se deslușea o formă cunoscută - sanda ce-mi căzuse din picior. Greul lumii cobora ca un fulg în aerul nemișcat. Pe măsură ce ne apropiam de ea, sanda se făcea tot mai mare. Greul lumii s-a așezat pe pămînt și s-a aplecat puțin, să alunecăm de pe spinarea lui. Sanda era uriașă. De-atunci ne este casa. Greul lumii s-a cuibărit într-un colț și-a căzut într-un somn adînc.

*
* *

Astăzi m-am supărat. Cînd mă supăr, nu mai vorbesc. M-am dus ca de obicei în dormitor și m-am întins în patul mare. E răcoare în camera înaltă și largă. Printre obloanele întredeschise pătrund dungi de lumină. Mă aplec peste marginea patului și șterg cu arătătorul podeaua. Rămîne o dungă. "E frumoasă", îmi zic. Am să-i povestesc și lui despre ea. Ba nu - tocmai m-am supărat pe el.

De la o vreme, seara nu pot să adorm dacă nu-mi lipesc burta de tabla rece a patului. Mă strecoar sub plapumă, îmi trag puțin în jos pantalonii prinși în talie cu elastic, mă agăț cu degetele de scîndura lăcuită și mă trag spre ea pînă ce lemnul lucios îmi apasă abdomenul. Locul se încălzește repede și caut cu pîntecele o porțiune încă neatinsă, rece. Așa parcurg toată tabla patului pînă cînd simt cum îmi bate inima-n burtă.

I-aș spune lui toate astea, dar afară trebuie să fie foarte cald, dungile desenate în praf pe podea s-au urcat pe pereți și nu vor să mai coboare.

*
* *

Cum dispăruse în timpul somnului, am desenat cu virful degetului alt maeu pe trupul tău. Am apăsat tare cu degetul, pînă unghia s-a făcut albă, transparentă și am văzut prin ea dîra lăsată pe pielea caldă, un drum. Pe acolo ar trebui să treacă insectele tale. Dacă vor ajunge la capătul drumului - care seamănă cu o creștătură în lemn, o poți simți cu buricele degetelor - vor depune acolo, întreg și somnoros sufletul tău.

BALCANISMUL

DE O LUNĂ de zile, teatrul românesc este măcinat de o serie de conflicte ce au depășit cu mult spațiul esteticului. O situație internă dintr-un teatru, este vorba de Nottara, nerezolvată la timp, amânăta într-un mod iresponsabil a ieșit din matcă, tinde să genereze efecte extrem de periculoase. La ora asta, planurile s-au amestecat atât de tare - teatral, uman, politic, - încât a căuta acum cauza devine o operațiune de maestru. Lipsa de comunicare între actori și directorii lor - Vlad Rădescu și mai nou Stelian Nistor - atitudinea arrogantă a acestora, neacoperită însă de o autoritate profesională, sînt principalele motive ale unui conflict mai vechi scos la iveală abia acum. Din păcate, din lașitate sau din frica zilei de mâine, actorii n-au forțat discuții directe și lămuritoare cu direcțiunea, lăsînd lucrurile să mocnească, sau au sușotit pe la colțuri. Inoperant. Nemulțumirile s-au strîns. Sigur că nu întotdeauna un șef este agreeat și că, mai ales într-un teatru, acesta nu poate mulțumi pe toată lumea. Nici nu are cum și nici nu cred că trebuie să o facă. Un fapt este cert într-o lume de histrioni și nu pretinde o abilitate specială: dialogul cu oamenii. Asta înseamnă și protejarea sensibilităților, orgoliilor, vulnerabilităților, suspiciunilor, depistarea dorințelor, așteptărilor și încercarea de a le veni în întîmpinare. Sau, uneori, măcar simularea acestei intenții. Într-un fel a condus teatrul Bulandra Liviu Ciulei și în altul Radu Penciulescu Teatrul Mic sau, mai încoace Andrei Șerban Teatrul Național din București. Contestați sau nu, ei au fost iubiți mai presus de orice. De chestiuni mici sau conjuncturale. Pentru că ei sînt valori ale teatrului românesc. Și politica lor

directorială tot în jurul valorii s-a învîrtit. La un astfel de drum, trupa merge alături de cel care o conduce. Acest interval petrecut împreună este bazat pe încredere reciprocă, pe respect, pe un continuu dialog. Dacă în această zonă apar fisuri, se surpă construcția.

De o lună de zile, singura instituție care avea obligația să soluționeze conflictul de la Nottara - favorabil sau nu directorilor sau trupei - este Primăria Municipiului București prin Direcția de Cultură și Artă, instituția finanțatoare a teatrului. Acesteia i-au adresat și actorii memoriul protestatar, acolo au mers în repetate rînduri să se plîngă. Domnul Ștefan Damian, directorul Direcției mai sus amintite, este în acest moment *principalul vinovat* pentru criza din Nottara, pentru situația anarhică creată, pentru lipsa de autoritate exprimată plenar încă o dată. Situații tensionate s-au mai născut și în alte teatre. Dar ele au fost dezamorsate, analizate în "familie" și nu lăsate să fiarbă într-un suc propriu înveninat permanent și în mod intenționat și din afară. Sînt multe întrebări de pus. Mi se pare tîrziu să mai căutăm răspunsuri acum. Cîteva realități sînt incontestabile și de crearea lor se fac responsabili cei de la Primărie: Ștefan Damian, Viorel Lis și consilierii dumnealor. Rufecele trebuiau spălate în familie și nu expuse murdare, în vîzului tuturor. Primăria nu avea nevoie de o lună ca să rezolve cazul. Un răspuns, oricare ar fi fost el, era un pas înainte. Tăcerea, amînarea, lezările succesive, punctele de vedere ale unor oameni care nu au a face nimic cu teatrul și cultura, care au ajuns în funcții "în urma unui vot exprimat global și care sînt rezultatul" unui algoritm politic, jocurile politice de culise, ma-

nipularile, orgoliile au transformat un fapt banal într-un scandal public, într-un circ birocratic lamentabil. Toți stăm și contemplăm vîltoarele unui incendiu, nimeni nu pune mîna pe tulumbe să stingă întîi focul și abia după aceea să-i caute pe vinovații care l-au produs. Un spectacol ridicol regizat de Ștefan Damian. Domnia sa avea puterea - s-a dovedit că nu și competența - să pună capăt unei stări nesănătoase pentru Teatrul Nottara și pentru teatru în general.

În acest moment există tabere pro și contra, atacuri ale unor oameni de teatru împotriva altora. Felul în care mass-media și-a băgat nasul a turnat gaz pe foc, colportînd în mod aberant informațiile. Scandal este și la Cluj, și la Iași, și la Tîrgu-Mureș. Poate motivele sînt diferite de la un teatru la altul. Confuzia și biubiiala oficialităților încurajează la gesturi disperate, la dezordine și pot genera precedente periculoase. Actorii sînt susținuți de unii, blamați de alții. Directorii la fel. Unii actori, care nu cunosc punctual și exact miezul fiecărei probleme, trăiesc cu ideea că oricînd doresc își pot demite directorii. Aceștia, la rîndul lor, au senzația că sînt veșnici în funcție și intangibili. Haosul este produs, în profunzime, și de lipsa reformei în teatru de mentalitățile greoaie și ineficiente care tronează încă, nefiind spulberate de forța unor legi, de o schimbare a fondului. Joacă nu joacă, toți actorii unui teatru se întînesc o dată pe lună la coada la salariu. Oricum, este de invidiat o asemenea slujbă: nu faci nimic și ești remunerat pentru asta. Nu există box-office, competiție reală. Și nici măcar actorii importanți nu se revoltă împotriva acestor lucruri și ale multor altora. Absența fondului naște, totuși, la

noi forme spectaculoase. Bizare, ce-i drept!

Peste toate, există instituții și funcții de dragul titlaturilor. Dar instituții fără autoritate, fără oameni de meserie, în primul rînd, și abia după aceea, dacă se poate, și profesioniști. La Cluj, teatrul se află în imposibilitatea de a mai juca pentru că directorul Dorel Vișan a acceptat demisiile unui important număr de actori protestatari. La Nottara, actorii au suspendat și ei spectacolele, ca un ultim strigăt de disperare. Toate acestea sînt fantasmăle disperării. Nu mai au nici-o legătură cu profesia. Sînt gesturi, unele reprobabile, care blochează, parca la nesfîrșit, situația și dau forme aberante conflictelor. Multe din problemele apărute acum sînt false și ne-au îndepărtat de la miez. O suspendare sau o auto-suspendare din funcție a directorilor ar fi dezamorsat pe loc acumulările și ar fi permis analize și sinteze serioase, făcute calm, la rece, fără presiune. Era o formă normală de respect reciproc între instituție și angajații ei. Mi-e clar că nu se doare o rezolvare, ci o împărțire gravă a teatrului pe grupulețe și găști, o multiplicare a conflictelor pe foarte multe planuri și provocarea unor focare incendiare în toată țara. Domnul Damian a pus sămînța și așteaptă să culegă roadele. Mă mir că mai are susținere PNL-ul, după ce îi terfelește atât de serios imaginea. Cum a rezistat atîția ani în acest scaun? Cine l-a pus și l-a uitat acolo? Cine va da socoteală cu adevărat pentru toate acestea? Tergiversarea lui Ștefan Damian se poate traduce, după mai bine de o lună, ca un tip de instigare la haos, ca o provocare împotriva artei.

Marina Constantinescu

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

Florin Ciubotaru, Nistor Coita, Napoleon Tiron și Aurel Vlad au deschis împreună la Galeria Simeza o expoziție care, din capul locului, nu este nici o simplă expoziție curentă și nici una obișnuită de grup. Intenția declarată a celor patru artiști este un act de răzvrătire față de ei înșiși, atît ca producători de artă aflați în plină expansiune a creației, cît și ca imagine publică așezată. Deși această miză a acțiunii care se referă la dorința de afirmare a libertății interioare și la negarea acestor forme de inhibiții legate strîns de ceea ce s-ar putea numi *sindromul consacrarii*, cu alte cuvinte la componenta jubilară și ludică a ceremonialului creator, pare convingătoare și credibilă, în fond lucrurile sînt ceva mai complicate. În transparența gratuității jocului și a gestului plin de prospețime, se întrevăd sigur, în pofida contururilor nu prea clare din pricina camuflajelor, încercările serioase de autoevaluare și se aud întrebări pline de gravitate. Anecdotic, expoziția s-a născut simplu, prin hazard, în jurul unei aniversări, adică al unui reper cronologic, și s-a coagulat în mod natural, firesc, fără obstacole. Însă gravitatea acesteia și motivațiile ei profunde se leagă tocmai de acest „anecdotic” aparent, de acest „amănunt” cronologic care este media vîrstei celor patru artiști,

adică 56,5. În mod absolut și deloc întîmplător, această vîrstă este aceea a depășirii maturității creatoare, a maximei responsabilități morale în spațiul profesional, dar și, la o privire mai atentă, a riscului încremeririi, a căderii în pasivitate, a mișcării exclusive pe orizontală; a egalității cu sine, fără ascensiuni spectaculoase și fără prăbușiri dramatice. La 56 de ani, fie ei și cu fracțiuni, artistul este exprimat deplin, este o prezență convingătoare și autoritară, dar rareori mai poate ieși impetuos de pe traseul lui tot atît de previzibil ca o cale ferată. În al doilea rînd, însă la fel de important, cei patru expozanți sînt cu toții profesori la Universitatea de Arte Frumoase din București. Prin însuși regimul lor de funcționare în acest sistem, ei sînt obligați la coerență, la continuitate și la un anumit conformism didactic din care nici cel mai rebel pedagog nu are cum să iasă, în timp ce pe sub ochi li se perindă conștiințele cele mai dinamice, forme la fel de mobile ca starea lichidă a materiei, imprevizibilul în varianta lui absolută: adică succesivele generații de tineri care aspiră la promisiunile artei. Captivi, într-un anumit sens, în triunghiul destul de inconfortabil format din propria lor autoritate publică, deplina maturitate creatoare (și biologică) și dinamice irepresibile din imediata vecinătate,

Ciubotaru, Coita, Tiron și Vlad erau obligați, în cel mai strict înțeles al cuvîntului, asemenea oricărui artist cu o solidă conștiință de sine, să-și facă un examen lucid și să se supună public unui soi de control periodic.

Așadar, dincolo de aerul lejer al expoziției și de tonul ei jucăuș, sensul acesteia este extrem de serios, iar consecințele de o importanță mult mai mare decît am fi dispuși să acceptăm la prima vedere. Sub aparența de cordialitate și de comunicare volubilă cu un public avizat și disponibil pentru complicități tacite, expoziția de la Simeza este o demonstrație complexă, un întreg sistem de argumentație care privește deopotrivă categoria și artistul individualizat. Pentru că în ciuda aparențelor, cei patru artiști formează, de fapt, două mici grupuri care intră în dialog cu privitorul din perspective radical diferite. Pe de o parte, Aurel Vlad și Nistor Coita au o pregnanță stilistică atît de mare și o asemenea unitate a discursului încît pot fi ușor suspectați de lipsă de imaginație, repetitivitate și producție stereotipă, iar, pe de altă parte, prezența sporadică în spațiul public a lui Napoleon Tiron și a lui Florin Ciubotaru (în ceea ce-l privește pe cel din urmă „absența” are și o componentă dramatică - o bună parte din opera sa a dispărut fizic într-un incendiu

devastator -), poate duce lesne cu gîndul la o discreție „obiectivă”, adică la un impas al creativității. Conștient sau nu, „joaca” artiștilor are o țintă foarte înaltă și, într-o bună măsură, ea este o luptă cu percepția stereotipă, cu prejudecățile și cu privirile opace. Intenția lor de a face *altceva* este valabilă doar pentru Vlad și Coita, cunoscuți în cercuri foarte largi, deoarece pentru Tiron și Ciubotaru, a căror stilistică este, ca să spunem așa, mai puțin *populară*, participarea poate trece, pentru necunosători, mai curînd ca o *reconfirmare a existenței*. Odată clarificat contextul moral și psihologic al expoziției, rămîne de evaluat modul în care au fost finalizate intențiile acesteia. Cum, altfel spus, au reușit artiștii să-și semnaleze o altă înfățișare, să ofere acel *altceva* decît s-ar aștepta publicul prevenit. Într-un rezumat foarte sever, se poate spune că ei au fost în măsură să facă acest lucru cu foarte multă subtilitate; adică fără să se trădeze în fond și fără gesticulații neacoperite. Dacă, în esență, fiecare expozant a reușit nu numai să-și păstreze coeziunea, dar și să rămîna recognoscibil fără efort, în exprimarea propriu-zisă toți la un loc au dezvăluit o mare disponibilitate pentru joc, pentru improvizație, pentru bucuriile pure și pentru înnoiri credibile. ■

ȘI VA FI CANNES 2000

PENTRU CĂ ediția trecută a Cannes-ului s-a încheiat cu unul dintre cele mai contestate palmaresuri din istoria festivalului, organizatorii s-au simțit obligați să inaugureze dosarul de presă al apropiatei ediții (a 53a, 10-21 mai) cu un preambul în care e reamintită "fractura" dintre vîrfurile palmaresului de anul trecut (*Rosetta* și *L'Humanité*), pe de o parte, și "sponsorii, top modelele, fotbalistii, pe de altă parte"... Așadar, dosarul de presă trece cu un zîmbet ironic peste eroarea de judecată (sau de gust) a juriului de anul trecut; pentru că, din păcate, nu numai "sponsorii, top modelele și fotbalistii" s-au declarat împotriva opțiunii juriului, dar și o parte covârșitoare a presei cinematografice, și, în ultimă instanță, marele public. Pentru că e o gafă - dacă nu o nedreptate - să declari cîștigătoare un "film mic" (*Rosetta*) și un film ciudat (*L'Humanité*), în timp ce în competiție figura un film care avea să entuziasmeze mapamondul, un Almodovar de zile mari (*Totul despre mama*), care, după Cannes, a cucerit și Oscarul, și César-ul, și premiul David di Donatello pentru cel mai bun film străin! Cannes e o veritabilă Olimpiadă a filmului (și ca proporții ale mediatizării, e al doilea eveniment de pe glob, după Jocurile Olimpice); ce să înțeleagă spectatorul văzînd că se premiază niște ciudațenii, sau niște actori neprofesioniști, în timp ce selecția abunda în mari actori adevărați? Ar fi ca și cînd,

Catherine Deneuve, marea doamnă a filmului francez

în sport, în loc de o Gabi Szabo, să zicem, ar fi premiată ultima sosită, pe motiv că tocmai și-a scos piciorul din ghips! E la fel de adevărat, însă, că în artă nu există unități de măsură precise, incontestabile, și că orice juriu are dreptul să judece cu propriile "unități", inevitabil subiective - ceea ce, la urma urmelor, face și frumusețea jocului!

În 2000, cu siguranță nu vom fi expuși unor alegeri stranii, pentru că, spre deosebire de anul trecut, juriul e condus de "o natură sănătoasă", un individ cu picioarele pe pămînt, un învingător, un francez care are oroare de provincialism și e hotărît să cucerească planeta - Luc Besson. Din juriu vor mai face parte: Nicole Garcia (regizoare și actriță franceză), Arundhati Roy (scriitoare indiană), Aitana Sanchez-Gijon (actriță spaniolă), Kristin Scott-Thomas (binecunoscută actriță franco-britanică), Barbara Sukowa (actriță, Germania), Jonathan Demme (regizor, SUA), Jeremy Irons (actor, Marea Britanie), Patrick Modiano (scriitor francez) și Mario Martone (regizor, Italia). Apropo de Italia, pe scena recentei ceremonii de decernare a premiilor cinematografilei italiene, David di Donatello, Cannes-ul a fost ținta unor insistente reproșuri nevoalate: toată Italia fierbe pentru că în competiția Cannes-ului 2000 n-a încaput nici un film italian, în timp ce figurează patru filme franceze și o multime de filme asiatice! Chiar dacă, teoretic, italienii au dreptatea lor, practic e dreptul Cannes-ului să-și conceapă selecția pe alte criterii decît cele geografice sau diplomatice...

Statisticile spun că, pentru viitoarea ediție, selecționerii au vizionat 1397 de filme, față de 1138 anul trecut, drept care ne e anunțată, textual, "o creștere de 23%". Aceste cifre sugerează, printre altele, ce uriașă "întreprindere" e Cannes-ul și ce cantitate de muncă înghite monstrul care, la o privire grăbită, pare atît de zglobiu, de spectaculos și de monden!

FILMELE din competiție vor fi 23. Filmele din afara competiției: 8. Filmele din *Un certain regard*: 22. Din Europa vor fi 5 țări și 11 filme (Franța 5, dintre care unul în afara competiției, Marea Britanie 2, Suedia 2, Danemarca 1, Rusia 1). Din Americi - 3 țări, 6 filme (SUA 4, Canada 1, Brazilia 1). Din Asia și Orientul mijlociu: 7 țări, 9 filme (China 2, Hong-Kong 1, Taiwan 1, Coreea 1, Japonia 2, Iran 1, Israel 1). Organizatorii se simt obligați să precizeze, în dosarul de presă, pentru prima dată, un lucru pe care orice participant la un festival l-a putut remarca de cîțiva ani buni: e din ce în ce mai greu de stabilit naționalitatea unui film! Pentru că ea nu se leagă numai de finanțarea predominantă, dar și de alți parametri, cum ar fi: limba vorbită într-un film, subiectul, naționalitatea regizorului, originea geografică a societăților de producție... De pildă, deși în competiție nu figurează nici un film italian, ținînd cont de "criteriile de coproducție", Italia e coproducătoare a trei dintre filmele competiției!

Formula de prezentare plastică a viitoarei competiții, pentru care au optat organizatorii, e una de sorginte sportivă: "În acest an, în cursa pentru

Palme d'or, Asia întilnește Europa. Challenger: America. Outsider: Franța". Într-un paragraf dedicat selecției americane, organizatorii explică de ce marile studiouri sînt reticente la ideea (cu implicații financiare riscante) de a devoala la Cannes viitoarele lor premiere de peste vară. Drept care au fost alese patru filme în premieră absolută, ale cinematografului independent. Consolarea: "fiind vorba de cinematograful artistic, frontierele tradiționale dintre Majors, mini-majors și independenți se estompează și nu mai înseamnă mare lucru..."

Iată cîțiva dintre regizorii viitoarei competiții, nume deosebit de atractive pentru cinefili: Joel Coen, James Ivory, Ken Loach, Pavel Lunghin, Liv Ullman și, ultimul dar nu cel din urmă, Lars von Trier. Există și opt regizori care n-au mai fost prezenți, pînă acum, în selecția oficială a Cannes-ului. La capitolul curiozități e de semnalat prezența în competiție, pentru prima oară în istoria Cannes-ului, a unui film din Coreea. Și prezența în competiție a celui mai tînăr regizor admis vreodată, care mai e și regizoare: iraniana Samira Makhmalbaf, în vîrstă de 20 de ani. Ca întotdeauna, Cannes-ul nu va duce lipsă de evenimente paralele competiției: un Colocviu de două zile despre "Cinematograful viitorului" organizat de "Le Monde", despre creația cinematografică față cu transformările economice și tehnologice ale lumii noastre; o amplă Retrospectivă de filme pe tema "Cinematograful visînd viitorul", organizată în parteneriat cu Cinematoteca Franceză; Omagii lui Robert Bresson și Luis Buñuel; tradiționala Lecție de cinema va fi susținută, în 2000, de Agnès Varda (probabil "de la 5 la 7"); Ottar Iosseliani, care va prezida juriul Camera d'or, va prezenta, într-o proiecție specială, un film inedit, din 1962! Și altele, și altele... Invitații de onoare ai ediției (fiecare cu cîte o proiecție în program, dedicată lor) vor fi: Gregory Peck, Philippe Noiret, Sean Penn.

Polul economic al festivalului, Cannes Market, dispune, în 2000, de un alt spațiu, ca o aripă nouă a Palatului, cu 8 săli de proiecție și 6500 mp spațiu de expoziție. Se anunță peste 5000 de participanți din 69 de țări,

Louis Lumière, sosind la prima ediție a Cannes-ului, în 1939

peste 2000 de cumpărători, peste 1000 de proiecții, dintre care 300 de premiere! După cum se vede, industria cinematografică nu stă degeaba (la unii mai stă și degeaba, e adevărat, iar la alții, cum am fi noi, aproape că nu mai există).

IN LOC DE concluzie: una din preocupările declarate ale selecționerilor a fost "palierul de reinnoire a generațiilor"; în rest, ca și pînă acum, festivalul și-a urmărit "propria linie editorială: filmul de autor cu vocație populară (...) spectacolul care generează plăcere și emoție" (ca să revenim de unde am plecat, ne-am putea întreba ce au comun cu această definiție filme ca acelea premiate anul trecut.) Promisiunea Cannes-ului 2000: o selecție care să imbine armonios numele mari ale cinematografului mondial cu noii veniți, și o mare diversitate de genuri. Ansamblul vrea să dovedească - în ciuda tuturor Cassandreilor - "fecunditatea și vitalitatea filmului de autor, cu condiția să-l căutăm acolo unde se găsește, adică, un pic, peste tot"...

Frumos spus. Rămîne de văzut și cît de adevărat.

Eugenia Vodă

Ingrid Bergman, alături de Gregory Peck (care va fi invitatul de onoare al Cannes-ului 2000)

PREPELEAC

de Constantin Toiu

ALCATRAZ

NU DEMULT, am dat într-un colton ascuns al bibliotecii de un fascicol ferferiță din romanul polițist serial de pe timpuri numit *Bill Gazon*. Nu mai țin minte acțiunea. Am recitat însă cu emoție pățania surorii detectivului celebru rapită de japonezi și dusa tocmai la... San Francisco. Orașul crimei, orașul groazei (pe care japonezii, cu niște submarine speciale, aveau de gând să-l cucerească de tot pe la începutul celui de al doilea război mondial).

Știam mai de mult că acest oraș de pe coasta de vest a Statelor Unite este un teritoriu al fărâdelegii, al stricăciunilor de tot felul, al băncilor bogate și al jafurilor armate cu ajutorul proaspetelor mașini. Ford cu prelată și care însemna *America industrializată*. Dacă un autor de povești polițiste trebuie să-și găsească un birlog sigur, alt loc mai bun nu ar găsi decât în orașul făgăduit acțiunilor celor mai palpitante, pe care cinematograful anilor '30 avea să le preia imediat.

De aceea, aterizând în toamna lui 1978 la San Francisco, nu se putea să nu văd *Alcatrazul*. Închisoarea unde fusese deținut Al. Capone, gangsterul secolului. Culmea! El fusese închis, nu pentru crimele sale, ci pentru evaziune fiscală. La care avocatul său, celebru, nu avusese ce face: registrele americane fiind complete și neiertătoare... La ei, cu o crimă scapi mai ușor, decât cu fiscul. Asta ne și deosebește.

Alcatraz înseamnă în limba spaniolă insula pelikanilor și este o temniță zidită de spanioli pe un petec de pământ aflat la cîțiva kilometri de țărmul Pacificului, în dreptul orașului. Foarte greu să evadezi de acolo. Și, dacă ai avut norocul să scapi, e cu neputință să treci apele Pacificului reci ca gheața, - dacă nu ai comandat cumva pentru traversare vreun yacht, greu plătit...

Se făcuseră fel de fel de presupuneri asupra motivului care îi determinase pe pelikani să-și stabilească reședința tocmai acolo, unde faima italianului cu borsalina trasă pe-o sprinceană, generos cu amantele, avea să rămână legată pentru totdeauna, ca de un principat, de insula pelikanilor, a cărei închisoare va fi desființată definitiv în anii 1960 și...

Las la o parte construcția tip zgîrie-nori concepută în forma unei piramide, mîndria locală. Oricît de inventiv și de bogat, New-Yorkului nici prin gând nu-i trecuse o astfel de îndrăzneală. Ca și cum orașul de pe coasta de vest, bintuit de boarea Asiei, ar fi ținut să pomească și de cealaltă cultură de bază a omenirii, - Egiptul. Extravaganță la prima vedere, însă pomînd de la ideea unei eternități moderne... Apoi și podul formidabil, elastic, fără nici un pilon, lung de vreo trei kilometri, un arc de oțel sclipind în bătaia soarelui și denumit *Poarta de Aur*, *Golden Gate*. El leagă cele două capete ale strîmtorii în care se află portul imens în stare să adăpostească toate flotele lumii, - deschiderea spre nemărginirea oceanului Pacific...

Peste *Poarta de aur* se poate ajunge pe țărmul celălalt pe care se află o adevărată grădină botanică în aer liber cu arbori *sequoia* exotici, unii avînd circumferința de peste 20 de metri. Am îmbrățișat un astfel de exemplar; adică am cuprins cit am putut cu brațele ceva

din scoarța verzuie, tropicală, după aceea punîndu-mi pe ea urechea... E un obicei vechi ce spune că astfel, dacă ești atent, ai putea auzi răgetul leilor...

Doamna care conduce microbuzul portocaliu este proprietara firmei particulare cu excursii dincolo; o franțuzoică de vreo patruzeci de ani care are două fetițe, soțul ei fiind pilot mai tot timpul plecat în cursă. Sintem vreo șapte clienți. Pînă la pornire, intru în vorbă cu Yvette, surprinsă că are un pasager care vorbește atît de curent franțuzește. Aflu că soțul ei, pilotul, tocmai avea să zboare în acea zi spre Moscova. Mă întrebă pe unde am mai fost... Păi, chiar și la Moscova. Și microbuzul întîrziind, îi povestesc despre o profesoară, franțuzoică, pe care o chema Margot și care în drum spre China cu o excursie făcuse o criză nervoasă la Ircuțk. Din cauza înstrăinării... Și cum Margot plîngea și-și frîngea mîinile. *La pauvre!* săraca, făcea Yvette. Contactul c-o lume compolet străină... Îi povestisem Yvettei că, luînd avionul de la Ircuțk spre Moscova, șeful grupului francez cu care făcusem cunoștință mă rugase să am grijă de Margot imbarcată în același avion, întimplîndu-se să mergem împreună. De la Ircuțk pînă la scala de la Omsk, o ținusem numai într-un discurs despre Paris, Notre Dame, Mizerabilii, Conte de Monte Cristo. Margot ba ațipea, ba izbucnea în hohote de plîns. La Omsk, avionul făcuse o escală lungă. Am dus-o la bufetul aeroportului, am comandat o citronadă și am început să-i vorbesc, după sfatul unui medic de ocazie, - *vorbiți-i*, spunea el, - *numai de lucruri de-acasă*. Ce-nseamnă inspirația! Cum știam pe de rost *Albatrosul* lui Baudelaire, am început să-i l recite:

Souvent pour s'arruser les hommes des equipages... etc.

Habar n-aveam că Margot era și poetă, o poetă de stînga. Ea încetase să mai plîngă. Mă asculta cu un început de atenție, și cînd terminasem sonetul, începuse să aplaude. Arăta cu totul altfel. Părea alta. La Omsk, îi venisem de hac.

La Moscova, o predasem în mîinile reprezentantului ambasadei franceze ca nou-nouță, - nu le venea să creadă. Telefonaseră deja la Paris. Iar un ziarist și bătuse un telex: *O franceză leșină în pragul Chinei!* ziaristul era și el de față, - dar nu se mai putea face nimic. Ce chestie! Era ca-n Virgilius, în *Eneida*: ce nu făcuseră la asediul Troiei mii de corăbii, *non mille carinae*,... ei, iată că făcuse viclesugul unui grec, numai că nu era vorba de calul troian, ci doar de imaginația călătorului...

Yvette mă felicitase. Spusese că așa avea, probabil, daruri magice... Și așa trecusem *Golden Gate*, alături de ea, care conducea microbuzul cu cei șapte turiști către arborii de Sequoia...

A doua zi, vizitam *Alcatrazul*. Am stat în el cîteva ceasuri. Un ghid ne făcuse să intrăm într-o celulă mai largă. Ne înghesuim în ea vreo 30 de inși. Peste nici un minut, lumina se stinse. Toată lumea vocifera. O voce diabolică, în beznă, ne captă numaidecît atenția.

"Doamnelor, domnilor, - spunea vocea ce se recomandase a fi a directorului închisorii, - vă aflați în celula lui Al. Capone. Veți locui cu amintirea lui 5 minute, adio!" O luasem ca pe o glumă...

Apoi, urmă isteria deținuților...

OCHEAN

de Paul Miron

Babilon

SI A FOST foamete crîncenă în toate ținuturile, de sufereau oamenii în Sidon și în Mitraina; din Gaza pînă în Sodoma mureau pruncii la pieptul maicilor lor secate. Bătrînii plecau aiurea în pustiu unde își așteptau moartea, lăsînd familiei partea lor de hrană.

Și s-a auzit că în ținutul Senaar se caută zidari și salahori pentru construcții uriașe pe care le începuse noul primar. El sporise venitul obștei prin taxe de la băstinașii avuți, de la străini, negustori și călători. Unii ziceau că acest cîștig n-ar fi prea curat, că se vindeau droguri drept mirodenii, că mulți hoți și ucigași plătind din greu se pot adăposti în tot Senaarul, că pot cumpăra foi de ieșire și intrare în țară. Orașelul își mîngîia vederea cu frumusețea caselor gospodariilor hamici.

Numeroși vizitatori își petreceau vacanțele aici, bine primiți de tirgoveți. Începînd de astă iarnă n-au mai venit ca turiști; lungi șiruri de șomeri au pornit-o spre Babilon, căutînd de lucru.

Printre aceștia se găseau Ofir cu Obel și Orat din clanul lui Sem. Se întovărășiseră cu Semen și cu Lustin din clanul lui Hem ca să cumpere un măgar. Au cărat apă cu măgarul de la Adme, din izvoarele reci de la munte, dar au renunțat pentru că se cîștiga prea puțin cu chirigia, așa că s-au hotărît să meargă și ei să-și încerce norocul la zidăriile din Senaar.

Amfitrionul intrerupse rivna muzicală a celor 12 harpiști care îi cîntau o compoziție nouă de Gabriel. Auzise ceva, un puternic zgomot străin. Garda înștiințată procedă imediat la întocmirea planului de securitate. Maicile de la pangar se înarmară cu sfesnice ornate, cu umbrele poești și cu prapuri, așteptînd ofensiva dușmanului, cele de la bucătărie, de spaimă, scăpară fededeșul cu care cărau apă și realizară al doilea bufnet. Nemișcate erau pregătite să primească penitența. Dar Cel de Sus le stîrni să-și vadă de treburile lor. Al treilea bufnet mări neliniștea. Bătrînul se duse la fereastră și se sui pe un sipet de aramă, să vadă mai bine ce s-a întîmplat. Nimic, însă aproape de el, să-l atingi cu degetele, se legăna pe capătul unei scări lungi, lungi de tot, un pămîntean scund, cu capul acoperit de un păr roșu ca focul. Bătrînul se ridică în virful picioarelor și, ca un proprietar adevărat, răcni cu asprime: "Omule, te vad, te vad! Ce faci acolo? Pe cine cauți?" Roșcovanul se întoarse pe scara pe care călărea, își cercetă buzunarele salopetei și ca și cum ar fi văzut pe Cel de Sus deodată, întrebă candid: "N-ai un clește, moșule?" Atîta a fost necesar ca, la mare înălțime și departe de pămînt, să se pornească o furtună. "Un clește? De ce?" - "Un clește ca lumea." - "Ai spus 'ca lumea'? Ai neobrăzarea să te sui la nivelul nostru și să spui că aici ar fi ceva ca lumea! Dumneata nu știi unde te afli. Aici nu e nimic ca lumea." Scărarul oftă milos: "Săracii! Nici la voi nu merg lucrurile." Se hîrjoniră preț de un ceas. Cel de Sus încercă să răstoarne scara, împingînd, lovind, întepînd. Cînd văzu că n-o să izbutească, zîmbi prietenos și-l pofti pe adversar în casă. N-a fost ușor acestuia să treacă prin geamul îngust. La un pahar de nectar de Eden, pămînteanul prinse a povesti niște taine de care nimeni pînă atunci nu auzise. Senzațională a fost informația că primarul a hotărît să ridice într-un colț al urbei spre mare un turn. Acesta va întrece norii și mai departe, va permite tirgoveților accesul fără ocoliș, fără formalități birocratice, de-a dreptul în rai. Temerarul cățărător, un inginer care avea poftă să continue la nesfîrșit mărturisirile sale, riscase viața pentru o idee.

Convocată imediat, ședința Consiliului suprem realiză pericolul care îi pîdea. Se dădu Celui de Sus mîna liberă să aleagă procedeul de-a înlătura radical, urgent și discret primejdia. Pămîntenii, foarte sensibilizați în ultimul secol, căutau motive noi de răzmeriță. O decizie draconică ar fi avut urmări grave.

POLIROMNOUȚĂȚI
aprilie 2000

Bernard Miège

Societatea cucerită de comunicare

Lie Zi

Calea vidului desăvîrșit

Marian Enache, Dorin Cimpoșu

Misiune diplomatică în Republica Moldova (1993 - 1997)

Jeffrey C. Isaac

Democrația în vremuri întunecate

În pregătire:

Dorin Tudoran
Marcus Tullius CiceroTinărul Ulise
Despre destin

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

O cronică identitară

OPERAȚIILE de schimbare de sex nu mai surprind astăzi pe nimeni, cel puțin nu în măsura în care ar fi șocat cu un deceniu sau două în urmă. Și totuși, există o aură de licențios și strident neobișnuit asociată încă inevitabil unei asemenea transformări identitare. În primii ani de studii doctorale am descoperit, în bibliografia obligatorie, numele unui de cercetător în domeniul retoricii, pe nume Donald McCloskey, autor de texte interesante despre retorica științei, în particular retorica științelor economice. Un an mai târziu Donald a devenit... Deirdre McCloskey. La momentul respectiv n-am acordat importanță modificării, deși colegii mei care îl/cunoscuseră la conferințe comentau cu apetitul inevitabilei birfe episodul cu pricina. La convenția anuală a Asociației de Limbi Moderne (Modern Language Association) din 1998 am ascultat o prezentare extrem de interesantă, o analiză a ideologiei marxiste și impactului acesteia asupra retoricii, ținută de Deirdre McCloskey. O femeie masivă, elegantă, cu o voce caldă (în ciuda unui defect de vorbire), cu un umor sec și o detașare de om care a trecut prin multe. Fără să vreau m-am gândit la asemenea lucruri, în timp ce ascultam prezentarea. Un bărbat care și-a schimbat radical identitatea, devenind femeie – iată mai curând un personaj de film, sau de roman, nu un universitar notoriu pe care îl întâlnești la conferințe. Am revăzut-o pe Deirdre McCloskey în noiembrie 1999, tot la un simpozion de retorică, înconjurați de alți universitari care păreau a-i fi amici de cind lumea, perfect în largul lor în preajma ei, și cu care glumea-flirta discret și senin.

De curând Deirdre McCloskey a publicat un volum-cronică a avaturilor sale identitare. El conține povestea transformării lui Donald în Deirdre, cu multe dintre detaliile ei mai curând de articolaș de gazetă, sordide și deprimante, dar și cu reflecții interesante despre libertatea individului (și obligația sa) de a se prezenta celorlalți drept cel care este, sau, ca să nu alunecăm în absolutism, drept cel care vrea cu adevărat să fie.

M-au surprins câteva chestiuni la lectura cărții lui McCloskey, unele dintre ele în bine, altele în rău. Mai întâi, ușurința cu care par a fi dispuși oamenii, peste Ocean, să creadă că expe-

Deirdre N. McCloskey, *Crossing*, University of Chicago Press, 288 pag, 2000.

riența lor personală este exemplară pentru umanitate. Tolstoi își deschide, memorabil, romanul său *Anna Karenina*, cu următoarele cuvinte: toate familiile fericite se aseamănă între ele, fiecare familie nefericită e nefericită în felul ei. Nefericirea ca principiu de individualitate stă la temelia unui filon tragic în literatură, principiu pe care Pnin, de pildă, eroul lui Nabokov, îl enunță destul de explicit la un moment dat. N-aș vrea să spun că însemnările lui Deirdre McCloskey mi-au produs neapărat o revelație, dar ele mi-au explicat dintr-o dată foarte simplu motivul pentru care Tolstoi, Nabokov și o lungă tradiție înaintea lor stipulează corect nefericirea drept resort al individualizării: suferința, neîmplinirea sint motoare excelente pentru narațiune. Amărăciunea se cere conținută, și astfel vindecată sau poate doar domolită prin actul povestirii. O știm prea bine încă de la *Hanu Ancuței*, ai cărei eroi își varsă focul în istorisirii. Însă această individualizare produsă prin povestire accede foarte rapid la o treaptă superioară, cea a exemplarității. Odată povestit, destinul individual își arogă virtuțile pilde, iar idiosincrasia devine prototip. Transformarea aceasta e interesantă în sine, pentru că în ea se află, de fapt, virtuțile terapeutice ale povestirii. După ce și-a enunțat și exhibit unicitatea, individualitatea, destinul narat se poate consola cu gândul reprezentativității sale. E de ca și cum un ins se desprinde o clipă din mulțime, afirmându-și diferența, doar pentru a se întoarce în secunda următoare în rîndurile celorlalți.

Firește, povestea transformării lui Donald în Deirdre McCloskey nu poate deveni pildă pentru umanitate, decât în subtextul ei abstract, detașat de detaliile care îi conferă specificitatea. Mai important decât

faptul că personajul acestei narațiuni este un bărbat devenit femeie este felul în care își contemplă el/ea identitatea, ca pe un fel de veșmînt neîncăpător, care trebuie ajustat, desfăcut și refăcut pentru a deveni comod și firesc. Scenariul e cumva previzibil: băiatul care încă de la vîrsta adolescenței e ispitit să cunoască feminitatea altfel decât ceilalți puști de-o seamă cu el, nu ca pe o tentație care tulbură sexualitatea în formare, ci mai curînd ca pe un eu reprimat, ascuns. Această percepere a exteriorului, lumea femininului, ca fiind o interioritate secretă și difuză, este o idee extrem de interesantă, prea puțin analizată de McCloskey, dar care într-un film precum recentul *Being John Malkovich* a fost speculată strălucit. E surprinzător să descoperi în McCloskey – universitară, o autoare destul de superficială în propria sa biografie, care, după părerea mea își banalizează, chiar trivializează experiența, coborînd-o de multe ori la nivelul unui factual minor. În cărțile sale dedicate retoricii științei McCloskey este o interpretă fină a unor fenomene complicate, și totodată o autoare îndrăzneată, chiar agresivă uneori, pregătită oricînd să avanseze ipoteze îndrăznețe, să meargă împotriva curentului. Ca autobiograf, McCloskey alunecă deseori nu atât în melodramă, cît într-un patetism destul de discret, ce-i drept, dar nu mai puțin agasant. Ceea ce strică tonul acestei povestiri este faptul că ea e narată de vocea feminină, de Deirdre, chiar și în capitolele concepute ca intenție din perspectiva lui Donald. O voce feminină triumfătoare, care încearcă să prezinte cronică acestei transformări identitare ca pe un colosal succes. Dar narațiunile identitare sint, prin definiție, deschise, ele nu pot sta sub semnul unui happy-end decât cu riscul de a deveni foarte simpliste sau teziste. M-a surprins, de asemenea, deși poate în mică măsură, să descopăr naivitatea cu care McCloskey își reprezintă, idilic, universul feminin, drept un fel de republică compusă din surori și mame, în care relațiile umane se bazează exclusiv pe căldură și dăruire reciprocă. Într-un fel, McCloskey este precum emigrantul care, odată ce a pașit pe tărîmul noii sale patrii, se crede în paradis. Urmează să se convingă ulterior că nu există paradisuri terestre.

Ce-i de văzut?

Nu știu exact de ce a renunțat ziarul *Adevărul* la prezentarea zilnică a ofertei de filme de la TV, făcută profesionist de Romulus Căplescule. Informațiile succinte despre regizori, actori, premii, rezumatele inteligibile, evaluările cu puncte care te ajutau să alegi rapid (dacă aveai de unde) sau să-ți vezi de alte treburi îmi deveniseră necesare. O bună bucată de vreme am contat pe priceperea lui de cinefil și n-am fost dezamăgită (În casă la noi, la întrebarea "avem ceva de văzut astă-seară?", răspunsul era "vezi ce zice Căplescule"). Dar, ca orice lucru bun, gata, n-a mai fost nevoie de el. Poate fiindcă predomină acum adesea acoperind perioade lungi - serile cu filme de cel mult un punct (din cinci) și antireclama profesionistului cinstit ar fi deranjantă (chiar și în prezentările săptămînale pe care le face jurnalistul de la *Adevărul*, abia de mai găsește cite un film de recomandat în mod special - și acela în reluare). În celelalte cotidiane, prezentările de filme se întrec în timpenie, fiind un soi de rezumate stupide. Nici vorbă de aprecieri valorice, de referiri, în cazul unor ecranizări, la opera literară și autorul ei sau la performanțele actorești. De multe ori e rezumat (eronat) doar începutul filmului, pasămite pentru a-ți stîrni curiozitatea. Nu ține. Din acele citeva propoziții reiese că toate filmele (chiar și cele bune) sint după chipul și asemănarea celor ce compilează, după naiba știe ce, prezentările. Adică proaste. (A.B.)

Masaj erotic

AM TRĂIT să vedem și așa ceva: o ședință de masaj erotic la televiziunea română publică, la oră de vîrf. Un domn gol-goluț, întins pe o bancă, game ușure în timp ce o domnișoară în bikini îl palpează expert. Altă secvență: unei doamne goale-golule îi frămîntă sînii cu sîrg un domn spătos, tuns chilug și despuiat la rîndu-i. Apare apoi în prim-plan șefa cabinetului de masaj erotic, o încântătoare domnișoară, cu ochi intens albaștri, care ne explică liniștit cum masajul erotic relatează, vindecă de stress, de complexe. Unii domni devin atât de lipsiți de com-

plexe încît își manifestă dorința de a ejacula chiar în timpul tratamentului, ceea ce totuși nu li se îngăduie. (De ce?) Să mai notăm că insolitul reportaj a fost prezentat în cadrul emisiunii "Puls 2000", girată de un redactor de la "Cațavencu" pe care îl știam specializat în politologie și servicii secrete. Curioasă, neașteptată extindere de competențe. (G.D.)

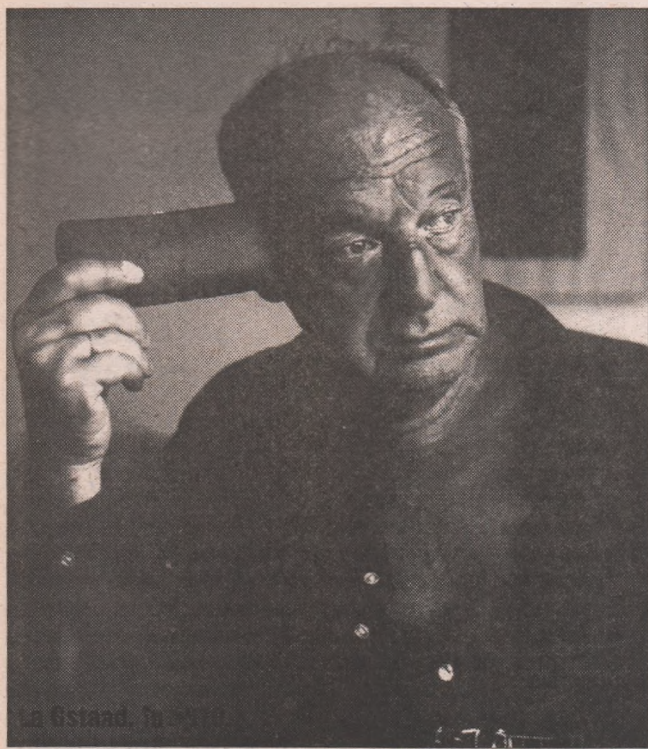
Blasfemie

MI SE PARE re-voltător și de neînțeles ca un post de televiziune - PRO TV - să admită lățirea unor forme maladiive, deviate și care, pe deasupra, nu mai au nici-o legătură cu subiectul. Sub titlul PROEZIA se desfășoară timp de șase luni un ciclu dedicat lui Eminescu, ciclu gândit și realizat de trei regizori importanți: Mihai Măniuțiu, Alexandru Darie, Alexandru Dabija. Fiecare săptămînă îi aparține cite unui regizor. La miezul fiecărei nopți, un minut, artiștii dau intîlnire spectatorilor cu Eminescu. Un proiect extraordinar în intenție. Săptămîna Mare a fost dirijată de Alexandru Darie, un regizor față de care am prețuire și afecțiune. Ce am văzut m-a șocat. Mai ales că este o recidivă, - dacă o putem numi așa. Este a doua serie construită la fel. Tineri actori, nu întotdeauna și cei mai reprezentativi ai generației joacă - sub un pretext uitat de mult, Eminescu - personaje de drogomani, homosexuali, care sint chinuți de morfina și se chinuie să-și contaminateze cu vicii apropiată. *O oroare!* Versurile lui Eminescu nici nu se mai aud și, oricum, nu pot fi ascultate și asociate unor imagini blasfemiatoare. Chipuri desfigurate de drog se contorsionează prin toalete publice sau se tăvălesc pe un nisip selenar, pretențios, învîrtind seringi cu substanța "binefăcătoare". Nu înțeleg nimic. Nici de ce face Alexandru Darie asta și de ce i se acceptă un lucru periculos. Nici de ce actori cum este Cristian Iacob și cum promite să devină Dorina Chiriac marșează la o asemenea provocare oribilă, infrișoșătoare. Pentru că nu sint imagini de film propriu-zis. Sint imagini-suport pentru poezia eminesciană care dispare cu desăvîrșire, înecat de aberații artistice și snoabe. *Cui prodest?* (M.C.)

Vacanța mare și insulta infirmității

EXISTĂ o pornire spontană, dar și o acțiune instituțională deliberată a organismului social de a se structura în funcție de anumite interese, necesități, scopuri imediate sau aspirații mai înalte. În această activitate complexă de identificare, de comunicare și de transmitere a unor mesaje specifice au intrat, în special după 1990, și persoanele cu un anumit handicap. Față de aceste persoane, fie ele cu disfuncții ale vederii, cu handicap motoriu sau de orice altă natură, trebuie să recunoaștem, societatea românească este destul de distantă, dacă nu chiar indiferentă. În ciuda acestui comportament anormal, rece și egoist, infirmitatea nu a fost niciodată disprețuită și cu atît mai puțin luată în rîs. Socotită pedeapsă de la Dumnezeu, formă de ispășire a unor păcate mai vechi sau mai noi, ea a determinat priviri grave și a stîmțit, tradițional, înfricoșare. Singurul caz în care handicapul este privit nu ca o suferință, ca o obstrucționare a vitalității și ca o sursă de mari dificultăți în procesul de integrare socială, ci, pur și simplu, ca un pretext oarecare de „umor” este cel oferit de către aceeași adunătură insana care poartă numele de *Vacanța mare*. Doua episoade, al căror scop era fără îndoială stîmțirea rîsului, sunt cît se poate de grăitoare în acest sens: 1. privind, undeva, în zare, cu ochii lui apoși, către o presupusă stradă, individul care bațjocorește săptămînă de săptămînă uniforma de polițist are următoarea replică: „părășiți, băi, carosabilul, tu, ăla, fără picioare, dă-i mai repede din mîini!” și 2. venind vorba despre un cetățean oarecare, nemulțumit că nu are lumină în apartament, după ce i-au fost cumpărate de către asociația de locatari becuri, fasunguri, întreprupătoare etc., un „personaj” îl întreabă pe celălalt: „și de ce nu l-ai luat la bătaie?”, „păi l-am luat”, „și de ce nu l-ai dat afară?” (din bloc). „l-am dat și afară, i-am zis ia-ți, băi, ochelarii negri și bastonul și pleacă de-aici!”

Cine poate să rîdă la asemenea mostre de „umor”, n-are decît, dar acela părăsește spațiul divertismentului și păsește hotărît în acela al psihiatriei. Iar cei care promovează un asemenea „comic”, pășesc și ei undeva: în spațiul *grădinii zoologice*. Evident, ca exponate! (P.S.)

Norul,

ca toți cei pe care încă nu-i cunoșteam - tovarăși de drum? Lângă oficiul numărul șase, la șapte dimineața, așa cum era specificat în bilet, i-a și văzut (deja îl așteptau: vreo trei minute tot întârziase). Din mulțime se remarcă un blond deșirat într-un costum tirolez, ars de soare ca un rac fiert, cu niște genunchi zdra-

veni, păroși, protocaliu-aurii și nasul lucios. Acesta era ghidul desemnat de societate, și imediat ce nou-venitul se alătură grupului (alcătuit din patru femei și tot atâția bărbați), el îi conduse spre trenul ascuns după alte trenuri, cărând în spate, cu o ușurință de speriat, rucsacul lui monstruos, țacănind cu încălțările sale potcovite. S-au împrăștiat în vagonul pustiu și sordid, de clasa a treia, și Vasili Ivanovici, așezându-se într-un colț și ducând la gură o bomboană de mentă, deschise imediat un volumaș de Tiutcev, pe care de mult intenționa să-l recitească, dar i s-a cerut să-l lase cartea deoaparte și să se alăture grupului. Un funcționar de poștă în vârstă, cu ochelari, cu țeasta, bărbia și buza de sus încărunțite și țepoase, ca și cum, de dragul acestei excursii ar fi tuns o vegetație neobișnuit de abundentă, îi împărțea numaidecât că a fost și el în Rusia și știe puțin rusește, de exemplu, "sărut", și atât de tare îi făcu cu ochiul, amintindu-și de năzbâțiile din Țarițan, încât corpolenta sa nevastă plesni în aer începutul unei palme. Atmosfera se încinse. Patru dintre excursioniști, având în comun faptul că lucrau la aceeași firmă de construcții, schimbau între ei glume cu subînțeles, - un bărbat mai în vârstă, Schultz, altul mai tânăr, tot Schultz, și două domnișoare cu gura mare, zgomotoase și pline de neastâmpăr. Roșcata, o văduvă oarecum mai nonconformistă, într-o fustă sport, știa și ea câte ceva despre Rusia (litoralul Rigai). Mai era încă un tânăr oacheș, cu ochi lipsiți de strălucire, pe nume Schram, cu ceva nedefinit, respingător în înfățișare și gesturi, tot timpul îndreptând conversația spre punctele de atracție ale excursiei și extaziindu-se cel dintâi: după cum se află mai târziu, era un entuziast de profesie, trimis de societatea călătoriilor de plăcere.

SE ÎNTÂMPLĂ ca unul dintre reprezentanții mei, bărbat necăsătorit, modest și blajin, să câștige la un bal de binefacere organizat de emigranții ruși o călătorie de plăcere. Deși vara berlineză amenința cu inundații (de două săptămâni era umed, frig, natura suferea, doar vrăbiile erau vioaie), nu-i venea să plece nicăieri, dar, când încercă să-și răscumpere biletul la oficiul societății călătoriilor de plăcere, i s-a răspuns că pentru aceasta are nevoie de o dispensă specială a ministerului căilor de comunicație; când în final reuși să pătrunda acolo, se dovede că, întâi și întâi, trebuia să alcătuiască o cerere complicată, pe hârtie timbrată, la notar și, în plus, să obțină de la poliție așa-numitul "certificat de neieșire din localitate pe timpul verii"; tot atunci află și că cheltuielile de călătorie reprezentau doar a treia parte din costul biletului, adică exact acea sumă pe care de-abia după câteva luni putea spera s-o obțină. Așa că, oftând, se hotărî să plece totuși. Împrumută de la cunoscuți un bidonaș de aluminiu, își pingeli ghețele, cumpără o curea și o cămașă de flanel cu o croială mai îndrăzneată, - una din acelea care așteaptă cu nerăbdare să fie spălate ca să intre la apă. Dealtfel, îi era cam largă acestui om amabil și sfios, întotdeauna cu grijă bărbierit, cu ochi inteligenți și buni. În momentul de față nu reușesc să-mi amintesc numele și patronimul său. Parcă, Vasili Ivanovici.

Dormi prost în ajunul plecării. Din ce cauză? Nu numai pentru că dimineața trebuia să se scoale neobișnuit de devreme și astfel să i se întipărească în vis fețișoara ceasului ce ticăia alături, pe măsuta, ci și deoarece în acea noapte i se năzări, nu se știe de ce, că această călătorie, întâmplător impusă lui de soartă, călătorie pe care la început o întâmpinase fără chef, îi va aduce o înfiorată, miraculoasă fericire, cumva legată și de copilărie, și de emoția pe care o trezeau în el capodoperele poeziei ruse, și de un apus de soare văzut cândva în vis, de o anume soție a altuia, pe care de opt ani o iubea cu disperare (fericire cumva mai importantă și mai substanțială decât toate acestea). Și în afară de asta, el credea că orice viață adevărată, bună trebuie să fie o năzuință către ceva, către cineva.

Dimineața se arată posomorâtă, dar caldă și umedă, cu o lumină interioară, și era atât de plăcut să fii hurducat de tramvaiul care se îndrepta spre gară, unde era locul de întâlnire: din păcate, la excursie mai participau câteva persoane. Cine vor fi fost ei, acești ireali -

cu un picior de pământ. Copacii se iveau în pălcuri sau izolat, răsucindu-se indiferent și lin, inventând o nouă modă. Umiditatea străvezie a apei. Amintirea iubirii, preschimbată în pajiște. Norii pufoși, telegari celești. Pe noi ne-a uimit întotdeauna acest anonim îngrozitor pentru suflet al fiecărei părțicele de peisaj, imposibilitatea de a afla vreodată încotro duce, uite, căruia asta, - și ce pustietate ademenitoare! Se întâmplă că pe un versant îndepărtat sau într-un luminiș din pădure să apară, parcă să încremenească pentru o clipă, ca aerul reținut în plămâni, un loc atât de fermecător, - o poieniță, o terasă, - o atât de desăvârșită expresie a frumuseții delicate, binevoitoare, - înecat aproape că îi venea să oprească trenul și - acolo, totdeauna, la tine, dragostea mea... dar deja începeau să salte nebunește, rotindu-se în lava solară, mii de trunchiuri de fag, și din nou fericirea pierdea. Iar în stații Vasili Ivanovici privea din când în când la o grămadă de lucruri cu totul neînsemnate - o pată pe platformă, un sâmbure de vișină, un chiștoc, - și-și spunea că niciodată-niciodată nu va ține minte și nu-și va reaminti decât aceste trei amănunte întocmai în această ordine, acest desen pe care numai acum îl vede clar până la transparentă; sau, mai mult, uitându-se la o ceată de copii care așteptau trenul, el se străduia din toate puterile să descopere măcar un singur destin strălucit - sub forma unei viori sau a unei coroane, a unei elice sau a unei lire, - și se holba la ei până când toată această ceată de elevi provinciali îi apărea ca într-o fotografie veche, reproducă acum cu o cruce albă pe chipul băiatului din margine: copilăria eroului.

Dar să privească pe fereastră putea numai în răstimpuri. Societatea împărțise fiecăruia câte o partitură cu cântecele:

Uită de melancolia vană,
Ia în mână bațul gros
Și pornește-o la drum frumos
Împreună cu oamenii buni.

Prin codrii patriei dragi
Împreună cu oamenii buni,
Fără neliniști de prisos,
Fără 'ndoieli, să le ia naiba.

Kilometru după kilometru
Mi-re-do și do-re-mi,
Împreună cu soarele și vântul
Împreună cu oamenii buni.

Pe-asta trebuiau s-o cânte în cor. Vasili Ivanovici, căruia nu-i ardea de cântat, care, pe deasupra nu putea să pronunțe corect cuvintele nemțești, profita de behaitul nedeslușit al glasurilor ce se contopeau ca să-și miște buzele și să se legene ușor, ca și cum ar fi cântat cu adevărat, - dar supraveghetorul, la un semn furișat al lui Schram întrerupse brusc mișcările generală, își miji bănuitor ochii înspre Vasili Ivanovici, și îi ceru să cânte solo. Vasili Ivanovici își drese glasul, începu timid și după un minut de supliciu în singurătate i se alătură și ceilalți, dar

deja nu mai îndrăzni să-i fenteze.

Avea la el: nelipsitul castravete dintr-o pravălie rusească, o chiflă și trei ouă. Când se lasă seara și soarele purpuriu coborî, fiind înghițit cu totul de uruitul roților, li s-a propus tuturor să-și predea proviziile, ca să le împartă egal între ei, - și acest lucru era mai ușor cu cât alimentele tuturor a în afară de cele ale lui Vasili Ivanovici erau aceleași. Castravetele i-a înveselit pe toți, a fost declarat necomestibil și aruncat pe geam. Din cauza contribuției insuficiente, lui Vasili Ivanovici i-a fost repartizată o porție mai mică de salam.

L-au pus să joace tontoroii, l-au tachinat, l-au interogat, au verificat dacă poate să arate pe hartă traseul călătoriei întreprinse, - într-un cuvânt, toți erau preocupați de el, la început binevoitori, apoi din ce în ce mai amenințatori, pe măsură ce se apropia noaptea. Pe amândouă domnișoarele le chema Greta, văduva roșcată semăna oarecum cu racul-supraveghetor; Schram, Schultz și celălalt Schultz, funcționarul de poștă și soția lui, rând pe rând se contopeau, crescând la un

Caricatură de David Levine

loc și transformându-se într-o ființă polimorfă, gelatinoasă, miriapoda, de care n-aveai unde să te ascunzi. Îl năpădea din toate părțile. Dar dintr-o dată, la una din stații, toți s-au retras, și asta se petrecu deja în întuneric, deși la apus încă mai plutea un nor rozaluu, deșirat, și, încălzind sufletul, mai departe pe drum, ardea ca o stea tremurătoare prin fumul rar al locomotivei un felinar și în noapte târâiau greierii, și de undeva venea mireasmă de iasomie și fân, dragostea mea.

Au înnoptat la o cârciumă prăpădită. Ploșnița matură e oribilă, în schimb grația mișcărilor păduchelului de lână este unanim recunoscută. Pe funcționarul de poștă l-au separat de soție, cuplată cu roșcata și i l-au dăruit pentru o noapte lui Vasili Ivanovici. Paturile

Iacul, turnul

ocupau toată camera. Sus perna, dedesubt oala de noapte. Funcționarul i-a mărturisit că el n-are chef să doarmă, și începu să-i împartăsească impresiile sale despre Rusia ceva mai amănunțit decât în tren. Era o relatare plicticoasă și îndelungată despre izmene de deținut, picioare nespălate cu unghii sidefii și blanuri de urs peste piepturi late. Un fluture de noapte se zbătea pe tavan, ciocnindu-se de umbra sa. - La Țarițan, - spuse funcționarul, - acum sunt trei școli: una germană, alta cehă și a treia chineză. Așa, cel puțin, mă încredințeză ginerele meu, plecat acolo ca să construiască tractoare.

A DOUA ZI, dis-de-dimineață și până la cinci după-amiază au ridicat praful pe șosea, traversând alene de pe un delal pe altul și pe urmă au mers pe-o căruie verde prin pădurea deasă de conifere. Lui Vasili Ivanovici, cel mai puțin încărcat, îi dădura să care la subsuoară o pâine rotundă, imensă. Ah, cât te urâsc, pe tine, cea de toate zilele! Și cu toate acestea ochii lui strălucitori, experimentați, remarcău esențialul. Pe fundalul întunecat al pădurii atârna vertical un ac de brad uscat pe o invizibilă pânză de păianjen.

Din nou au dat buzna în tren, și din nou i s-a făcut urât în vagonul minuscul, fara pereți despartitori. Celălalt Schultz începu să-l învețe pe Vasili Ivanovici să cânte la mandolină. Se râdea mult. Când s-au săturat de râs, au pus la cale o distracție nemaipomenită; iată în ce consta ea: femeile se întindeau pe banchetele alese, iar sub banchete deja erau ascunși bărbații, și când de dedesubt se ivea câte-o scâfârlie cu urechile înroșite sau o mână (trezind țipete ascuțite) cu degete uriașe care apucau piciorul doamnelor, de-abia atunci își dădeau seama cine cu cine picase. De trei ori Vasili Ivanovici se întinsese în întuneric neplăcut și de trei ori nu descoperi pe nimeni deasupra, când se strecură afară. Pe el l-au declarat invinsul și l-au obligat să înghită un muc de țigară.

Noaptea au petrecut-o pe niște saltele de paie într-un șoproan și dimineața devreme au pornit-o din nou pe jos. Brăduți, râpe, pâraieșe înspumate. Din cauza arșitei, a cântecelor pe care trebuiau să le urle neîncetat, Vasili Ivanovici obosi într-atât, încât la popasul de amiază ațipi numaidecât și se trezi doar când începură să-l piște niște tăuni închipuiți. Și după o oră de mers i se revelă brusc acea fericire pe care o presimțise pe jumătate visând.

Era un lac transparent, azuriu, cu o neobișnuită expresie a apei. În mijloc se oglindea în întregime un nor mare. De cealaltă parte, pe un deal năpădit de verdeața pădurii (care, cu cât era mai întunecată cu atât era mai poetică) se înălța, din dactil în dactil, un turn străvechi, innegrit. Asemenea privești, se înțelege, întâlnești la tot pasul în Europa centrală, dar tocmai, tocmai aceasta, datorită inefabilei, irepetabilei armonii a celor trei părți principale, surâsului ei, datorită unei tainice nevino-

vății, - dragostea mea! devotata mea! - era cumva atât de unică, și dragă, și demult promisă și se oferea contemplatorului, încât Vasili Ivanovici își duse chiar mâna la inimă într-un gest de dăruire.

Ceva mai departe, Schram, arătând în aer cu alpenstock-ul supraveghetorului, atrăgea atenția Dumnezeu știe la ce excursioniști, care se așezaseră roată pe iarbă, în niște poze de amatori, în timp ce supraveghetorul stătea pe un buștean, cu spatele către lac și lua o gustare. Încetișor, ascunzându-se după propria-i umbră, Vasili Ivanovici merse pe mal și dădu de un han, unde, lipindu-se de pământ, gudurându-se, dând din coadă cu râvnă îl întâmpină o cățea încă tânără. Ea îl urmă și în casa împetrișată de un etaj, cu fereastra mijind de sub pleoapa proeminentă de țigla și acolo îl găsi pe stăpân, un bătrân înalt, cu o înfățișare de invalid, vorbind nemțește cu greu și atât de prost, încât Vasili Ivanovici o întoarse pe rusește; dar celălalt înțelegea ca prin vis și continuă în limba familiei sale. Sus era camera de oaspeți. - Știți, o închiriez pentru totdeauna, - ar fi vrut să spună Vasili Ivanovici imediat ce intra înăuntru. Camera nu avea nimic deosebit, - dimpotrivă, era o cămăruță cât se poate de obișnuită, cu podeaua roșie, cu flori de mușetel zugrăvite pe pereții albi, și o oglindă mititică, plutind în mijlocul infuziei de mușetel, - dar de pe fereastră se zărea lacul cu norul și turnul, într-o desăvârșită, incremenită intruchipare a fericirii. Fără să raționeze, rămânând doar la suprafață, dăruindu-se nemijlocit sentimentului, al cărui adevăr era chiar forța sa, nemaiintâlnită înainte, Vasili Ivanovici înțelese într-o secundă însoțită, că aici, în această cămăruță, cu această vedere mișcătoare până la lacrimi, va sosi în sfârșit viața, cum și-o închipuise dintotdeauna. Cum anume va sosi, ce anume se va întâmpla aici, asta n-o mai știa, bineînțeles, dar totul în jur promitea bucurie și înțelegere, încât nu putea exista nici o îndoială cum că el trebuie să se stabilească aici. Într-o clipă înțelese cum avea să implinească totul, cum să facă să nu se mai întoarcă la Berlin, cum să-și rănduiască acolo mica lui avere - cărțile, costumul albastru, fotografia ei. Totul era așa de simplu în slujba mea agonisise îndeajuns pentru o viață de rus modestă.

- Prieteni, - strigă el, alergând din nou spre poienița de pe mal. - Prieteni, adio! Toată viața voi rămâne acolo, în casa aceea. Cărările noastre se despart. Mai departe nu merg. Nu merg nici câieri. Adio!

- Cum vine asta? - spuse supraveghetorul cu o voce stranie, după o scurtă pauză, în decursul căreia lui Vasili Ivanovici i se șterse treptat zâmbetul de pe buze, iar cei care ședea pe iarba se ridicară și îl fixau cu ochii de gheață.

- Și ce? - bolborosi el. - Eu aici am hotărât...

- Tăcere! - începu să urle deodată, înspăimântător de puternic funcționarul de poștă. - Dezmeticește-te, porc beat!

Vera și Vladimir Nabokov la Roma, în 1959

- Aveți puțină răbdare, domnilor, - spuse supraveghetorul, - o clipă, și lingându-și buzele, i se adresă lui Vasili Ivanovici:

- Mi se pare că v-ați cam amestecat, - rosti el, calm. Sau v-ați ieșit din minți. Dumneavoastră sunteți cu noi într-o călătorie de plăcere. Mâine, conform traseului indicat - uitați-vă și pe bilet - ne întoarcem cu toții la Berlin. Nici nu poate fi vorba ca vreunul dintre noi - în cazul de față dumneavoastră - să nu urmeze itinerariul comun. Astăzi noi am cântat un cântec, - vă aduceți aminte ce se spunea acolo. De-ajuns! Haideți, copii! Plecăm!

- Ne așteaptă berea în Evald, zise Schram, miosos. Cinci ore de mers cu trenul. Plimbări. Pavilionul de vânătoare. Minele de cărbuni. O mulțime de lucruri interesante.

- Voi face o plângere, - începu să țipe Vasili Ivanovici. Dați-mi înapoi rucsacul. Am dreptul să rămân unde doresc. Păi, asta-i chiar o invitație la eșafod! - ar fi vrut el să adauge când îl înhățară de mâini.

- Dacă e nevoie, vă luăm pe sus, spuse supraveghetorul, dar mă îndoiesc că o să fie prea plăcut. Sunt răspunzător pentru fiecare în parte și pe fiecare îl voi aduce înapoi, viu sau mort.

Ademenit, ca-ntr-o poveste bizară,

pe un drum din pădure, înghesuit, strivit, Vasili Ivanovici nu putea nici măcar să-și întoarcă privirea și simțea numai cum strălucirea se stinge în urmă, fărămișată printre copaci și dintr-odată dispăre și împrejur pădurea foșnitoare se întuneca mohorât. Imediat ce au urcat în vagon și trenul se porni, începură să-l cotonogescă: îl bătură îndelung și cu destul rafinament. Printre altele, s-au gândit să-i sfredelească cu tirbușonul palma, apoi talpa. Funcționarul de poștă, care vizitase Rusia, meșteri dintr-un baston și o curea un bici pe care începu să-l mânuiască al nabii de iscusit. Ce om de ispravă! Ceilalți bărbați au mai tabărat pe el cu blacheurile lor de fier, iar femeile le-au sărit în ajutor cu ciupituri și palme. S-au simțit extraordinar.

După întoarcerea la Berlin a trecut pe la mine. Se schimbăse foarte mult. Se așeză fără zgomot, cu mâinile pe genunchi. Îmi povesti. Îmi repeta fără încetare că e nevoit să renunțe la slujbă, mă imploră să-l eliberez, spunea că nu mai poate, că nu mai are putere să fie om. Se-nțelege, l-am eliberat.

Marienbad, 1937

Traducere din limba rusă de Roxana Doncu și Rodica Mavrodin

IOSIF ȘI

1. *IOSIF ȘI ASENETH* este unul dintre cele mai frumoase romane din spațiul literaturii iudeo-elenice, adică, al literaturii compuse de evreii diasporici în limba greacă. Textul, destul de recent redescoperit de lumea savantă, are o descendență bogată, germinând atât în hagiografia creștină, cât și în lumea islamică¹. Îl întâlnim atât în culegerile de scrieri pseudoepigrafice veterotestamentare, cât și în antologiile consacrate romanului antic. Cele două compartimentări nu sînt incompatibile. *Iosif și Aseneth* aparține scrierilor pseudoepigrafice prin aceea că dezvoltă un verset din Geneză - 41, 45 -, unde se spune că Faraonul și l-a făcut sfetnic apropiat pe Iosif și dindu-i-o de soție pe Aseneth, fiica preotului Pentephres. În același timp apocrifa este și un roman prin faptul că întrunește toate caracteristicile, ținînd de inspirație și structură, ale genului. Nici unul din cele două aspecte nu trebuie neglijat, cu atât mai puțin scăpat din vedere, atunci cînd se comentează textul de față.

Ca apocrifa, sau scriere pseudoepigrafică, *Iosif și Aseneth* se află în raport direct, matricial, așa spune, cu *Testamentul lui Avraam* și *Testamentul lui Iov*. Și nu numai cu ele, bineînțeles, ci cu întreaga masă de pseudoepigrafice produsă între 400 a. Chr. și 200 p. Chr. de către comunitățile iudaice din diaspora (în primul rînd de către cea din Egipt). Ca roman, textul nostru se cuvine perceput și analizat într-o perspectivă mai largă, impusă de însăși aria de răspîndire a genului. "Canonul" romanului antic cuprinde cinci titluri în greacă și două în latină. Pe de o parte, *Chaireas și Callirhoe*, de Chariton; *Efesiacele*, de Xenofon din Efes; *Daphnis și Chloe*, de Longos; *Leucippe și Clitophon*, de Achilleos Tatios; *Etiopicele*, de Heliodor. Pe de altă parte, *Satyricon*-ul lui Petronius și *Metamorfozele* lui Apuleius.² Acestei liste se cuvine să-i adăugăm o listă a romanelor iudeo-elenice, alcătuită din următoarele titluri: *Cartea lui Daniel*, *Tobi*, *Esther*, *Iudith*, *Iosif și Aseneth*. De obicei, primele patru cărți se plasează în context biblic, evitîndu-se lectura lor și ca opere literare. Bineînțeles, le-am deforma atât mesajul, cât și caracterul, eminamente religios, considerîndu-le altceva decît reprezentau ele în mediile de obîrșie. Autorii *Bibliei* însă au făcut și literatură. Subiectul este destul de spinos și ar necesita o tratare aparte. De aceea mă mulțumesc să afirm că atîta vreme cît romanul antic (ca și avatarurile sale medievale sau moderne) recrează mituri *vii* după anumite scheme sau "structuri ale imaginarului" - formula consacrată a lui Gilbert Durand -, el se află în raport nemijlocit cu sacralul, adică, în mod mijlocit (prin felul specific al expresiei) cu religia. Orice roman oferă o viziune integratoare asupra lumii, fiind prin însăși natura sa (narațiune, logos magic, încercat de sens) o schiță cosmologică. Din perspectiva cititorului, din Antichitate și pînă astăzi, lectura unui roman constituie un cult privat, o inițiere domestică, o călătorie solitară și în același timp solidară printre arhetipuri, transformate în metafore la nivelul imaginarului.

Romanul grec și latin dezvoltă, cum s-a observat de multă vreme, două

teme principale³: iubirea și călătoria⁴. De obicei doi tineri neexperimentați se îndrăgostesc nebunește unul de celălalt, fără să le pese de nimeni și de nimic. În momentul cel mai puțin așteptat soarta (*Tyche*) intervine și zdruncină liniștea cuplului. Fata (în general) este răpită; logodnicul/soțul pornește în căutarea ei trecînd prin tot felul de situații critice și aventuri primejdioase. În cele din urmă însă aceeași *Tyche* se îmbunează, iar tinerii se reintîlnesc - maturi, copti, purificați de orgolii, într-un cuvînt, pregătiți să înceapă cu adevărat o "viață nouă". O asemenea schemă narativă, deși nu cu totul absentă, apare discret în romanele iudeo-elenice. Există aici o anumită atmosferă de puritanism îndrîjit, de tribalism obtuz, care nu de puține ori frizează ridicolul. De fapt, ne aflăm în fața unui cu totul alt cod cultural-religios. "Romanele iudaice par să se afle la jumătate, între ordinea socială veche - a tribului și a templului-stat - și individualismul noii cetăți"⁵. Evreii din Alexandria aveau experiența contactului direct cu civilizația și cultura greacă. Philon reprezintă mostra genială a relativei "deghetoizări", adică a relativei deprovincializări și deschideri a iudaismului către cultura greacă. La autorii evreii există însă mereu o reticență, un gest final de reînchidere trufașă și adevărurile, considerate imbatabile și absolute, ale propriei culturi și religii. De aceea tema capitală a romanului produs cu o astfel de mentalitate nu poate fi alta decît tema familiei (închisă ori lărgite, ca în cazul apocrifei noastre).

2. AUTORUL romanului *Iosif și Aseneth* a scris cu o dublă intenție: a) misionară (atragera de prozeliti); b) intenția de a justifica, pe cît posibil, căsătoria unui evreu pios (Iosif) cu o egipteană (Aseneth), în ciuda interdicției din Torah. Iosif, răspunde autorul apocrifei, n-a încălcat Legea, întrucît s-a căsătorit cu o convertită. Astfel tema "familiei lărgite" (prin prozelitism) se cupleză cu tema convertirii (*metanoia*), atît de frecventă în literatura iudeo-elenică.

Aseneth este fiica preotului Pentephres din Heliopolis, crescută în tradiție idolatră. Frumusețea ei nu are

seamăn pe lume. Zeci de pețitori, între care se numără însuși fiul mai mare al Faraonului, tînjesc s-o aibă de soție. Fata se arată plină de hachițe, mîndră nevoie mare, chiar un pic disprețuitoare. Trăiește închisă într-un turn înalt, împreună cu alte șapte fecioare, născute în aceeași noapte ca și dînsa. Iosif se află în culmea gloriei, fiind al doilea în ierarhia socială, imediat după Faraon. Satrapii îl curtează, femeile îl adoră. Conștient că anii de belșug vor trece repede, pornește împreună cu o escortă importantă prin Egipt, pentru a aduna provizii. Pentephres îl are ca oaspete cîteva ceasuri, la prînz. De ajuns totuși pentru ca scînteia să se producă, iar fata, năvălășă la început - tatălui îi spune de la obraz că niciodată nu se va mărita cu fiul unui cioban din Canaan - să fie cuprinsă de vilvătăile iubirii. Iosif își reia călătoria îndată după terminarea mesei. Foarte curînd pleacă de acasă și părinții Aseneth. Fata rămîne singură, păzită numai de cele șapte fecioare și de o portăreasă cam nepăsătoare. Criza izbucnește cu furie. Aseneth refuză să mai primească de mîncare. Se îmbracă într-un sac murdar, se trîntește la podea și plînge fără oprire, bătîndu-se cu pumnii peste piept - în semn de căință pentru vorbele jignitoare rostite la adresa lui Iosif - șapte zile și șapte nopți. Abia în ziua a opta se ridică de la pămînt și spune o rugăciune către Dumnezeu iubitului ei, de fapt, o extraordinară rugăciune-spovedanie-declarație de dragoste. Un înger coboară din cer aducînd-i răspuns și alinare. Aseneth își schimbă veșmintele de doliu și se îmbracă în haine albe. Îngerul îi schimbă numele, după care o împărtășește cu un fagure de miere albă, apărut printr-un miracol în camera fecioarei. Apoi se urcă din nou la cer. Iosif revine din călătoria sa. Același înger îi vestie în somn convertirea Aseneth. Cei doi se regăsesc, nu după multiple peripeții și aventuri exterioare, cum se întîmplă în romanul grec sau latin, ci după convertirea decisivă a fetei. Urmează nunta și nașterea celor doi copii, pomeniți în Cartea Genezei, Manase și Ephraim. Așa se încheie prima parte a romanului. A doua parte conține aproape toate ingredientele romanului de aventuri. Fiul Faraonului, mușcat de invidie, pune la

cale uciderea lui Iosif și răpirea Aseneth. Printr-un vicleșug și-i aliază pe Gad și pe Dan. Planul lor însă eșuează. Fiul Faraonului este ranit la cap și peste cîteva zile moare neîmpăcat. Cei doi trădători sînt iertați la rugămintea Aseneth. După moartea Faraonului Iosif devine împăratul Egiptului domnind în pace și belșug vreme de patruzeci și opt de ani.

3. DUPĂ Marc Philonenko, *Iosif și Aseneth* este a) un roman misionar; b) un roman cu cheie/ esoteric; c) un roman mistic.

Este un roman misionar, întrucît "autorul trasează evoluția patetică a unei conștiințe." Indiscutabil, *metanoia* - convertirea, penitența, pocăința - constituie unul din cei doi magneti ai romanului, care se atrag irezistibil și vertiginos. Vom rata însă adevăratul sens al cărții, dacă ne vom limita să o înțelegem numai din unghiul convertirii: de la o dogmă la alta, de la o lume închisă, la o altă lume, tot așa de închisă, pînă la urmă.

Convertirea se naște din și se împlinește prin iubire. Convertirea nu poate fi ceva trainic și adevărat, nu poate dăinui în afara iubirii. Găsindu-și iubitul, Aseneth își găsește și Dumnezeu. Unul nu există fără altul, cel puțin în sufletul acestei minunate fecioare. O asemenea viziune despre eros, ca mistagog, nu este inedită. Ea străbate întreaga "operă" platoniciană. Convertirea la filozofie, pentru Socrate platonician, se face exclusiv prin intermedierea Erosului. Nu vreau să sugerez neapărat, prin această referință, că autorul apocrifei ar fi un platonizant deghizat în romancier. Există ipoteza că romanul ar fi un produs al comunității terapeuților, despre care însă, istoricește vorbind, nu se poate afirma nimic precis. Terapeuții lui Philon îl frecventau pe Platon, fără doar și poate. Romanul însă exprimă un lucru mult mai firesc, specific oricărei forme de civilizație și de aceea n-are nici un rost să recurgem la un anume arhetip livresc. Lăsînd așadar deoparte speculațiile mai mult sau mai puțin întemeiate, mă voi opri asupra relației dintre iubire și *metanoia*.

Cum se conjugă cele două trăiri, ce

Gravură de Kristina Anshelm

ASENETH

se întâmplă în sufletul sârmanei și în același timp preafelicitei Aseneth? Prima sa reacție este de respingere trufașă, mai mult, de sincer și irevocabil dispreț.

Momentul următor, al convertirii pasive, este redat printr-un monolog interior de mare intensitate. Fata e lovită, precum vulturul în zborul său înalt, suveran, de săgeata morții-iubire. Sufletul i se descârnează, carapacea de sticlă, care pînă atunci constituise un adăpost cit de cit eficient, se fisurează iremediabil și toată patima nespūsă, întreg noianul de speranțe, regrete și dorințe refulate stîngaci, cu țifnă adolescentină pînă atunci se revarsă acum cu o surprinzătoare spontaneitate.

Iubirea convertește prin surprindere. Aseneth nu așteaptă nimic de la nimeni. Această neașteptare transformată în a doua natură, în silă, plictis și resemnare vanitoasă constituie un fond psihologic favorabil "loviturilor de teatru". Dragostea lovește ca un fulger, din senin. Sufletul tinerei fete se purifică brusc, într-o secundă, recunoscîndu-și neîmplinirea în propriile limite uman-solitare. Iosif, ca un Dumnezeu revelat dintr-odată, îi aduce izbăvirea, o izbăvire însoțită de spaimă și cutremur. El se arată ca un *mysterium fascinans et tremendum*, dezvălînd prin epifanie solară forța, înăbușită pînă atunci, a erosului. Fata se convertește, întrucît devine sălaş al iubirii. Iubirea nu se învață. Ea răpește. Un convertit prin antrenament e un plagiator ridicol, un avorton, un netrebnic. Aseneth reprezintă cazul de convertire pură, necalculată, spontană, "ne bună".

A treia etapă a dramei se petrece în singurătate. Aseneth se retrage timp de șapte zile "în deșert", plîngîndu-și rătăcirea, despuindu-și sufletul fără cruțare, lovindu-se cu pumnii peste piept, mușcîndu-și buzele trufașe, punîndu-și cenușă peste trup. Macerarea trupeză și suflătească reprezintă aspectul activ al convertirii. Aseneth răspunde concret și fără ezitare apelului divin. Își părăsește idolii, își împarte hrana și veșmintele, se despoaie cu totul și de toate, dorind să ajungă la ultima esență, care este esența însăși a feminității. Abia atunci ingerul coboară și o împărtașește din fagurele mistic. Aseneth devine coparticipantă la misterul hierogamiei, înfruptîndu-se din Soarele însuși, adică din esența Mirelui ce i-a fost hărăzit. Iosif este *pregustat* în timpul inițierii săvîrșite sub îndrumarea ingerului.

4. IOSIF ȘI ASENETH este așadar un roman deopotrivă misionar și mistic. Marc Philonenko vorbește însă, cu insistență, și de un nivel esoteric al apocrifei, în sensul că sensul autentic al tramei nu se arată de la sine, ci el a fost criptat cu bună știință și, prin urmare, pentru a-l înțelege, trebuie să recurgem la o lectură simbolic-alegorică. După savantul francez romanul Asenethi ar reprezenta versiunea iudeo-elenistică a unui mit egiptean străvechi, avînd-o ca protagonistă pe zeița Neith, zeița din Saïs, stăpîna "Castelului Albinelor". Citit în această cheie foarte multe amănunte capătă sens inteligibil și coerență unitară. Ipoteza lui Marc Philonenko trebuie luată cu toată seriozitatea (și admirația!) în seamă, fără a o

transforma însă în fetiș hermeneutic. Chiar dacă în spatele personajelor și intrigii romanului nostru se află un conglomerat de mituri egiptene și gnostice, mesajul transmis, structura și atmosfera - pronunțat psihologică - fac dintr-însul o operă perfect originală. Evident, o lectură contextualizată, sincronică și diacronică, revelează conotații nebanuite la prima vedere, dar contextualizarea într-o singură direcție, nu reprezintă cea mai adecvată metodă de lectură a unui text literar. Grila esoterică prezintă adesea simptome tezist-reducționiste. Un roman atît de bogat în simboluri și aluzii metafizice, cu o tematică aparținînd deopotrivă religiei și filozofiei, necesită o lectură deschisă, din mai multe unghiuri. Pentru grupul originar de cititori el va fi constituit o lectură mistagogică și va fi suscitât comentarii pe măsură. Aceste comentarii au dispărut însă iremediabil.

Iosif și Aseneth a fost scris probabil în secolul I d. Chr. de către un evreu din Egipt, aparținînd, iarăși probabil, unei secte mistice, atît de frecvente în acea epocă. Nu este exclus ca această sectă mistică să fie însăși comunitatea terapeuților, descrisă de Philon în *De vita contemplativa*.

O traducere a romanului va apărea curînd în limba română.

Cristian Bădiliță

¹ Influențe ale apocrifei se regăsesc în *Patimile sfintei Barbara, Patimile sfintei Cristina*, dar mai cu seamă în splendidul roman *Iusuf și Zuleika*. Pentru amănunțte, M. Philonenko, Introducere la *Iosif și Aseneth*, pp. 110 și urm.

² Nu mi-am propus aici decît o survolare rapidă, fulgurantă a teritoriului romanului antic. Pentru analize adîncite trimit la trei cărți de importanță majoră: Gareth Schmeling (ed.), *The novel in the Ancient World*, Brill, Leiden, New York, Köln, 1966; F. Baslez, Ph. Hoffmann, M. Trédé (ed.), *Le monde du roman grec*, Paris, 1992; J.R.Morgan/ R.Stoneman, *Greek fiction. The Greek Novel in Context*, London, New York, 1994, în limba română s-au tradus pînă acum șase din cele șapte romane citate (a rămas netradusă capodopera lui Achilleos Tattios).

³ Barbara Fowler (în *The Hellenistic Aesthetic*, Medison, 1989) enumără și analizează următoarele teme ale romanului greco-latin: erotismul; estetica barocă; valorile vanșice; manipularea emoției; fascinația grotescului și a miraculosului.

⁴ Una din cele mai interesante ipoteze despre apariția romanului, ca gen literar, este aceea a "reacției la stabilirea canonului". Începînd cu secolul al V-lea grecii își creează un canon cultural, adică "sacralizează" un anumit număr de texte și autori. Romanul apare ca o reacție spontană, "democratică" de subversiune, și implicit de relativizare, a ideii de canon. Exemplele citate sînt poveștile care pigmentează *Istoriile* lui Herodot și *Cyropaideia* lui Xenophon. După Wills, același lucru s-ar fi întîmplat în spațiul literaturii iudaice, în secolul al V-lea se stabilește canonul *Bibliei*. Romanele vor fi reacția, tardivă, dar fermă, față de acest proces de închidere, de narcisism dogmatic.

⁵ L. Wills, *art. cit.*, p. 235.

În spaniolă

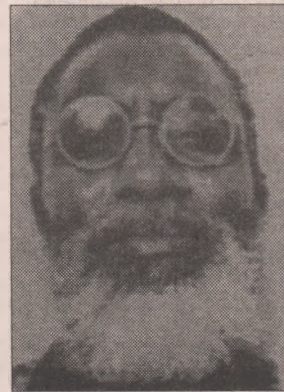
● În aprilie, la Ed. Tusquets, a apărut un nou roman de Milan Kundera, publicat întîi în spaniolă și nu în franceză: *La Ignorancia*, pus în vânzare concomitent în Spania, Mexic, Columbia și Argentina. Decizia lui Kundera de a face acest gest se vrea un omagiu pentru traducătoarea sa în spaniolă, Beatriz de Moura.

Pentru traducere

● În Franța există un Premiu Tristan Tzara. Anul acesta el a revenit traducătorilor din maghiară Natalia și Charles Zarembo, pentru volumul *Orchestra cea mai tristă din lume* de Laszlo Darvasi, apărut la Ed. Actes Sud.

Sufletul negru din Dakar

● Cînd și-a terminat manuscrisul primului său roman, *Viața în spirală*, Abasse Ndione, infirmier

la Dakar și tată a șapte copii, avea practic tot atîtea șanse de a fi publicat ca atunci cînd și-ar fi pus manuscrisul într-o sticlă și l-ar fi azvîrlit în mare pentru a fi găsit de un editor. De ce? Fiindcă alesese un gen aproape necunoscut în Africa: polarul. Infirmierul sexagenar îndrăznește să povestească la persoana I întîmplările unui consumator de canabis care, pentru a urca pe scara socială, devine traficant. Timp de opt ani, "manuscrisul scandalos" a fost respins de toți editorii cărora li l-a trimis, pînă cînd Nouvelles Editions Africaines (NEA) și-a luat curajul să-l tipărească. Această ediție a atras atenția prestigioasei Gallimard, care a difuzat cartea în 1998, iar în septembrie 2000, cel de-al doilea roman polițist al lui Abasse Ndione *Ramata*, va apărea direct la editura franceză cu care senegalezul a semnat un contract. În toate orașele africane - a afirmat Ndione - există nenumărate subiecte pentru romanele de serie neagră, de la problemele sociale specifice la violarea drepturilor omului; marea problemă pentru un autor de "polițiste" în Africa rămîne editarea.

Șocul Balzac

● Cineastul chinez Dai Sijie a venit cu o bursă de studii în Franța în anii '80 și și-a făcut un nume cu filmul *China, durerea mea* realizat în 1989. Într-o recentă proză autobiografică scrisă în franceză și apărută la Gallimard, *Balzac și micuța croitoreasă chineză*, Dai Sijie povestește în ce condiții a întîlnit și ce a însemnat pentru el literatura franceză. În 1971, pe cînd avea 17 ani, orașeanul fiu de doctor e trimis la "reeducare" la țară, într-un cătun pierdut din munți. Împreună cu un coleg de suferință, tot fiu de intelectuali, încearcă să reziste în acel univers primitiv în care cel mai mult le lipseau cărțile și într-o bună zi au parte de un miracol: descoperă într-un pod o valiză cu cărți interzise de regim: Balzac, Hugo, Stendhal, Dumas... Fericiți, cei doi tineri citesc pe nerăsuflă aceste cărți care le relevă o altă lume, iar prietenul naratorului se

duce o croitoreasă draguță povestindu-i romane de Balzac. Realismul balzacian a fost un adevărat șoc cultural pentru viitorul cineast: personajele, cu dorințele, defectele și justificările lor erau asemănătoare celor din realitate, erau vii, spre deosebire de cele din literatura chineză, unde nu se vorbește niciodată de sentimente, oamenii sînt rezuși la *tipuri*, ca în povești, nu au relief. Întrebat de "Figaro littéraire" cum vede schimbările din China de azi față de epoca revoluției culturale evocată în cartea lui, Dai Sijie răspunde că acum se găsesc berechet clasici europeni în librăriile chineze, dar oamenii nu mai citesc, preferă televizorul. Chiar și în cătunul din munți al adolescenței sale, țărani au televizor, "nu mai au nevoie de tipi cum am fost noi, care să le povestească filme și cărți, acum sînt mari consumatori de seriale americane."

Tulburel

● Jean-Claude Carrière (cărui îi datorăm una dintre cele mai frumoase cărți apărute în ultimii ani la noi, *Cercul mincinosilor. Povești filosofice din toată lumea*, tradusă de Brîndușa Prelipceanu la Humanitas, anul trecut) și-a publicat în aprilie, la Ed. Plon, amintirile din copilărie. La 69 de ani, prozatorul, dramaturgul, eseistul și scenaristul a avut drept madeleină proustiană băutura lui Bachus: cartea lui se intitulează *Le vin bourru* ("Tulburelul") în amintirea vinului nou, gustat în noiembrie, și care pentru el păstrează "buchetul" copilăriei.

Vestigiile din Mali

● "După Egipt, Mali este țara africană cea mai bogată în situri arheologice. Sînt regiuni din Sahara unde nu poți călca fără să distrugi un obiect foarte vechi" - explică Roderick J. McIntosh care conduce din 1977 cercetările arheologice în această țară și care a scos la iveală un fabulos patrimoniu de artă primitivă. Autoritățile de la Bamako încearcă în prezent să dezvolte turismul în jurul vestigiilor și să pună capăt traficului de antichități (mulți colecționari din lume adună acum piese arheologice din Africa neagră, pe care și le procură la prețuri modice). În imagine, o statueta găsită la Djenné-Djeno, cel mai vechi oraș din Africa subsahariană.

Revista revistelor

Dușmanul feministei - femeia?

În primul număr, triplu, din acest an al revistei *EUPHORION* își spun părerea despre feminism și feminitate scriitoare și scriitori. (Paranteză: în *Jurnalul literar* nr. 3-6, Paul Goma n-are nici o îndoială că în românește e "urită și greșită", dacă nu "de-a dreptul trivială", forma feminină a "unor îndeletniciri literare" și că poet, prozator, romancier, eseist trebuie să rămână substantive masculine, indiferent de sexul scriitorului: "A o prezenta pe Ileana Mălăncioiu «poetă și eseistă» vedește, pe lângă lipsă de simț al limbii române, lipsă de respect atât față de poezie cât și față de femeie". Fraza pare absurdă aici, acasă, unde aceste forme la feminin s-au înrădăcinat de ani buni și nimeni nu le percepe nici ca greșite, nici ca urite. Poetă, prozatoare, eseistă, romancieră, pictoriță, sculptoriță, graficiană, regizoare, scenografa s.a. - sînt cuvinte la fel de normale în limba română actuală ca și profesoară, artistă sau pianistă, de pildă. Limba literară, "organism viu", nu-i așa?, a asimilat, prin frecvența folosire, în ultimele decenii, aceste forme, făcînd - e drept - impondabilă greșeala de a nu-l consulta pe domnul Paul Goma și de a nu lua "simțul" lui drept normă.) Întorcîndu-ne la Sibiu, trebuie să spunem că, spre deosebire de alte reviste care au avut numere tematice similare, concepute după modelul dezbaterilor din universitățile occidentale care au departamente de *gender studies*, *Euphorion* merge contra curentului la modă, bărbații fiind tentați să discute, ca niște poeți ce sînt, mai mult despre feminitate și "misterul feminin" decît despre feminism iar femeile inclinînd și ele balanța în partea psihologiei și nu a corectitudinii politice. De exemplu, Grete Tartler, scriind *Despre Nord: femei "la putere"*, pornește de la o realitate pe care are prilejul să o cunoască din interior: în civilizatele țări nordice, femeile sînt dinamice și reușesc să impună cariera, viața de familie, activitățile sociale etc. - fiindcă au fost educate să aibă încredere în ele. Grete Tartler însăși este, după părerea Cronicarului, o astfel de femeie "nordică", reușind să îndeplinească admirabil mai multe lucruri deodată. ● Tînăra prozatoare Ioana Drăgan crede că "există în acest moment în România o anume saturație din punctul de vedere al abordării temelor femi-

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

nin, feminitate, feminism, într-o societate care nu devalorizează social, politic, familial femeia. Spre deosebire de alte țări unde există discriminări serioase, tragice și absurde, la noi nu se pune problema diferențierii salariilor în funcție de sex, a imposibilității promovării în funcții de conducere a femeilor ori a afirmării politice." Ea nu se simte frustrată în această lume a noastră. Ceea ce o agasează e doar eticheta de "literatură feminină": "De decenii bune se tot bate monedă pe poezia/proza feminină, instituționalizându-se o mare prostie și anume aceea că literatura produsă de femei are un nu știu ce care o diferențiază, o discriminează, fie și pozitiv, de oponența sa masculină. Anumite subiecte, mai ales cele care țin de intimitatea strict feminină (fiziologia specifică tuturor vrăstelor, maternitatea, nașterea ș.a.m.d.), firesc întîlnite în paginile acestei literaturi, sînt imediat taxate drept feminine. Dacă în plus sînt tratate într-o tușă duos-lirică verdictul e fără apel. Amuzant este și faptul că dacă într-o creație literară nu se regăsesc aceste coordonate sau proporția lor nu e majoritară, critica etichetează pozitiv și victorios: iată o literatură dură, viguroasă, o mîna forte etc." (Citeva pagini mai încolo, Dumitru Chioaru despre Elena Ștefci: "Poezia Elenei Ștefci nu mai păstrează nici una dintre mărcile retoricii feminine, dar rămîne feminină ca substanță, datorită problematicii celui de-al doilea sex. Un scepticism sumbru răsucește gîtul retoricii sentimentale, transformînd-o din «călcăi vulnerabil» al feminității în mască agresivă. Textualizarea agresivă exhibă frustrările și dezabuzarea sensibilității femeii rănite de dogmele/convențiile unei societăți croite de bărbați.") ● Redactorii revistei pot fi suspectați că au ales anume tema pentru a se război cu feminismul ca iubitori ai feminității. Justin Panța înțelege feminitatea "ca pe acel ceva care face corp cu o ființă intimă mai profund decît culoarea pielii ei, decît picioarele-i oricît de zvelte, decît propriu-i sex, decît carnea. Este o stare de spirit, deodată impunătoare, decisiv debordantă; are ca simptome surisul, în general gestul irepetabil, unic și totuși atât de firesc, degajat într-o splendoare aiuritoare, firește, creator." Mă rog, subiectul fiind inefabil, să nu-i cerem poetului rigoare în idei și nici măsură atunci cînd ne explică de ce detestă feminismul: "Văd în feminism nu o soră, ci un fel de frate mai mic al comunismului, aceeași înverșunare față de «strugurii» la care nu se poate ajunge, o tentativă de masonerie întoarsă pe dos, aceeași detestare a acestui fel de societate secretă dar numai și numai datorită faptului că niciodată nu vor putea ajunge în ea. Mai deduc din acest feminism și un fel de spirit, curios: gregar dar în același timp cu un adînc complex minoritar, totul decurgînd dintr-o prostie, recunosc, mai specială, care culminează cu un soi de canibalism, pentru că feministele și feminisții îmi par asemenea amazoanelor care nu se luptă cu un dușman autentic, negativ, ci între ele însele: pentru că dușmanul feministei este femeia. Așa cred eu: ceea ce feminista urăște cel mai mult nu este bărbatul grobian, asupritor, leneș, bețiv, curvar etc., ci o delicată, o minune de fată «ce dă de rușine antilopa». Mai este feminismul, bag de seamă, și un soi de principiu care, pînă la transpirație, reclamă drepturi dar, comitent, cam uitînd de obligații..." Și Ioan Radu Văcărescu privește subiectul tot "din punct de vedere artistic" punct din care "adevărata natură feminină" e musai să țină de mister, mistică, magie, poezie: "Feminismul este politică. Geopolitică dacă vreți. E repartiție spațială și evoluție în timp. E cauzalitate științifică. În acest moment, nu mă interesează din punctul de vedere artistic. Nici psihologic. Moral, poate, dar nu într-atît încît să-i confund cu eternul feminin, ba, din contra, chiar să îl repudiez pentru că tinde să înlocuiască adevărata natură feminină." ● S-ar

LA MICROSCOP

Cît contează un primar

ÎN ACEST AN va conta mai mult candidatul decît partidul care îl propune! Dacă aveți răbdare să răsfoiți presa de la ultimele alegeri locale, veți citi același lucru. Cu toate acestea, în marile orașe cel puțin, au devenit primari candidații partidelor celor mai bine plasate.

Asta nu înseamnă că omul care candidează e pur și simplu o marionetă electorală. Dar cu cît problemele unui oraș sînt mai complicate, cu atît șansele unui primar de a fi reales sînt mai mici, oricît de bun gospodar ar fi acesta. Și într-o localitate mare, cine se poate lăuda că are o asemenea reputație? Mai ales la această oră. Vreun fost director de fabrică, ajuns candidat la primărie după ce și-a lăsat fabrica în faliment? Un fost primar? Un alt fost mai știu eu ce care își asigură concitadinii că el ar putea fi omul providențial al urbei? Să fim serioși. Cu cîteva excepții, în orașele mari s-au votat la precedentele alegeri locale partide, nu candidați. Și chiar dacă în orașele mai mici competiția locală a scos în față candidați ai unor partide care au avut un scor mic la alegerile generale, totuși, la data alegerilor locale, acele partide aveau în sondaje o prezență care le-ar fi putut aduce mult mai în față. După părerea mea, alegerile locale au fost și sînt un prim test pentru cele generale. Însă un test mai aparte.

În anumite împrejurări de popularitate sau de competență dovedită candidatul unui partid mai prost situat în sondaje își poate ajuta partidul, dar nu îl poate scoate din condiția de partid perdant. Ideea cu bunul gospodar pe care îl alege comunitatea din care face parte e valabilă, atît cît e, în comunitățile foarte mici, cele în care toată lumea cunoaște pe toată lumea. Dar și acolo pot interveni socoteli firești în actualele împrejurări politice. Cu ce te poate ajuta un "gospodar" susținut de un partid neputincios?

Marele duș rece în privința sprijinului politic primit de primarii partidelor aflate la putere s-a produs în actuala legislatură. Pe un fond de criză, primarii, oricît de

buni gospodari, s-au văzut lipsiți de mijloacele cu care și-ar fi putut convinge alegătorii că nu s-au înșelat. Mai mult, cu prilejul apariției de rupturi în partidele de guvernămînt, primarii care au căzut politic de partea învinșilor au fost imediat izolați și în funcțiile lor locale. Cît despre primarii care, din motive personale, s-au pus rîu cu centrul politic care i-a lansat, aceștia s-au văzut atacați și de propriul lor partid. Nu mă gîndesc aici la cazurile în care un primar sau altul au intrat în coliziune cu legea, precum fâmoșul Luțu, ci la cei care, de bine de rău, au făcut cîte ceva, nu prea mult, e adevărat, dar s-au certat cu propriile lor partide. Acești primari se pare că au luat mult prea în serios ideea că au primit un vot pe deasupra partidului din care făceau parte. Un exemplu în această privință e actualul primar general al Capitalei, dl Viorel Lis, sau primarul Iașului, dl Simirad. Iau lucrurile în ordine inversă. Dl Simirad și-a născocit un partid al moldovenilor, pomînd de la ideea că e un primar destoinic, iar dl Viorel Lis a părăsit PNȚCD-ul și s-a atașat unui partid de buzunar, cel al Tinerei Generații, avînd impresia că a cîștigat o mare suprafață politică în timp ce a jucat rolul de primar general al Capitalei. Se pare că atît dl Simirad cît și dl Lis s-au înșelat. Ceea ce întărește părerea subsemnatului că în materie de alegeri locale cîștigă cel mai bine plasat politic dintre candidați. S-a tot spus că în marile orașe există un electorat captiv al CDR. Actualele sondaje de opinie dovedesc că e vorba de o simplă prejudecată. Pe de altă parte însă, dacă cercetăm listele de candidați pentru marile orașe, putem observa că partidele, și cele de la putere și cele din opoziție, nu s-au omorît pentru a produce candidați credibili. Ceea ce poate fi interpretat și ca o dovadă de scepticism față de puterea și mai ales față de importanța unui primar, în actualele împrejurări, indiferent din ce direcție ar fi propus.

Cristian Teodorescu

putea ca acest număr din *Euphorion* să devină subiect de studiu pentru grupul din jurul revistei *ANALIZE*, dacă acesta ar fi dispus să ia în serios subiectivitățile unor poeți.

Electorale

Campania electorală începută în urmă cu două săptămîni a continuat și în Săptămîna Mare. PDSR-ul, care promisese că se va abține, impunîndu-și un fel de *post* electoral, a lansat luni o petardă cu care a agitat atmosfera și așa încărcată. Dl Văcăroiu a anunțat, ca și cum partidul său ar fi cîștigat alegerile parlamentare, că viitorul premier al României va fi dl Adrian Năstase. Din punctul de vedere al d-lui Văcăroiu, ca fost premier, se poate spune că afirmația sa poate fi considerată drept o lepădare de duhul ambiției. Însă cum dl Văcăroiu e și membru al PDSR, această lepădare tot mesaj electoral se numește. ● Pomit în campanie prin țară, dl Radu Vasile a anunțat la Arad că va publica un volum de pamflete politice în versuri pe care îl va semna cu adevărul său nume, aflăm dintr-o știre publicată în *ADEVĂRUL*. Radu Vasile ar fi afirmat că acel volum de pamflete ar fi "ceva în genul *Florilor de mucigai* ale lui Tudor Arghezi". Probabil că dl Radu Vasile a încurcat bibliografia ori poate că una a vrut să spună și alta a rostii - nu ne permitem să ne închipuim că n-a citit *Florile de mucigai*, încît să le inghesuie la capitolul pamfletelor politice ale lui Arghezi. ● Cu prilejul lansării candidaturii sale pentru funcția de primar general al Capitalei, dl Cătălin Chiriță a încercat o formulă pe care au respins-o și "cederisții" - mîndru de izbînzile sale din cartierul Ferentari, pe care îl păstorește ca primar de sector, dl Chiriță ar fi vrut să facă din tot Bucureștiul un Ferentari. Ceea ce sună rău, indiferent de optimismul actualului primar al sectorului 5 și de impresiile sale personale despre cartierul Ferentari. ● La rîndul său, actu-

alul primar general al Capitalei și-a alcătuit o imagine publicitară prin care alegătorii sînt indemnăți nici mai mult, nici mai puțin decît să voteze "cu INIMA". Inima e semnul electoral al partidului cu care defilează dl Viorel Lis, fostul om iscusit. Dar pentru a le cere bucureștenilor să voteze cu inima, în locul d-lui Lis ar fi fost mai bine să fi apărut în poză vreun erou de telenovelă: chipul d-lui Lis nu prea inspiră un asemenea cardio-vot. În ceea ce îi privește pe cei doi candidați aflați în partea de sus a sondajelor de opinie pentru București, recentul liberal George Padure și mai vechiul său contracandidat din partea PDSR-ului, Sorin Oprescu, aceștia se feresc de mesaje umoristice sau de o originalitate care ar putea fi speculată de adversarii de presă. Asta nu l-a scutit pe actualul primar al sectorului 1 de aluzii referitoare la afacerile sale cu GEPA cărora le merge prost - spune revista *CAPITAL*. În schimb doctorul Sorin Oprescu a fost "eclipsat" de "prestația liderului de partid Ion Iliescu", care, potrivit *EVENIMENTULUI ZILEI*, "parea un personaj din *Conu Leonida* față cu reacțiunea", în timp ce în *ADEVĂRUL* atmosfera în care a fost lansat doctorul Sorin Oprescu, a fost una de stadion, iar discursul lui Ion Iliescu "agresiv și neiertător". *ROMÂNIA LIBERĂ*, la rîndul ei, consideră că PDSR și-a început competiția electorală cu atacuri murdare, *CURIERUL NAȚIONAL* e de părere că PDSR și-a lansat candidații într-o, cităm: *Atmosferă de "meci mare" la Teatrul Național din București*. Se poate observa, așadar, că dincolo de campania electorală propriu-zisă, în alegerile locale zierele se "poziționează" - cuvînt des întîlnit în presa ultimelor zile - într-o manieră mai mult sau mai puțin discretă, în ceea ce s-ar putea numi preferințele de tip "subliminal" și nu prea ale fiecărui cotidian în parte.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2000: 3 luni - 65.000 lei; 6 luni - 130.000 lei;
1 an - 260.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 5.000 lei
La redacție: 4.000 lei